

652 / 2
1983 / 2

ISSN 0134 3459

0134 3459

ქართული

1983

2





ქოჩოხი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ლიტერატურულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
ჟურნალი

საქართველოს მფარველთა კავშირისა
და აჭარის განუყოფილების
ორგანო

გამოცემის 25-ე წელი

2

1983

მარტი
აპრილი

ბა მწეწიერი ზღვა გეაქვს, აჭარა,
ბა ზღმაჯალი, ბეიბეჯასი ნეღით...
ქალაქი—ჩვენი ქვეყნის ფანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.



გ ა თ უ მ ი

აჭარის ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლობა

რუსულან ჯინჯინაძე	3 როგორც აპრილი (ლექსი)
გენრიეტა ჟუტათელაძე	5 მზიანი ღღეების სიკეთე (ნარკვევი)
ნანა გვარამიშვილი	11 ზოია კოსძოდემიანსკაიას ძეგლი (ლექსი)
მარინე ჩხეიძე	12 მარადიული გაზაფხული (მოთხრობა)
მისანა ანთაძე	22 ლექსები
ანა ჩაჩუა	24 კონცერტი სელეზნიოვების ოჯახში (წიგნიდან „სამხრეთის ცის ქვეშ“)
ლალი თოთაძე	27 ლექსები
ამირან გურგენიძე	31 პირველი აჭარელი მფრინავი ქალი
ვეთიმეო გუჯაბიძე	35 ლექსები
იუზა წერეთელიძე	36 სახელოვანი ქალები
მისანა მელუა	37 ლექსები
მსოლდ პრთი ლეჟი (მაია მიქელაიშვილის, ტატიანა გვეგენავას, ნონა ვარაზაშვილის, ქეთინო გიორგაძის, ნინო საკანდელიძის, ჟუჟუნა შაინიძის, თამარ კვაჭაძის ლექსები)	
ჯემალ ჯაყელი	42 ივერია (მოთხრობა. გაგრძელება)
რაშაჰ სურმანიძე	54 ემრულა (კინომოთხრობა. გაგრძელება)
მარბარეტ უედი	64 მარადიული მოწმე (მოთხრობა. თარგმნა ოთარ ფარეიშვილმა)
ვეთარ სომერეიძი	
ნინო მოისწრაფიშვილი	72 სიტყვა ახალგაზრდებზე
ლუბა გიბილიშვილი	75 იაკობ გოგებაშვილის „რუსკოე სლოვო“
მსოლდა სამსონია	80 ქართული ხალხური (აჭარული) კერძების შესწავლისათვის
მაქსიმე ძალდანი	84 კვლავ ბათუმის ეტიმოლოგიისათვის
ლევან ქავთარაძე	88 ბათუმის „დინამო“ ახალ სეზონში
	93 გასულ ორ თვეში.

გარეკანის 1-ლ გვერდზე — ბათუმი. სახლი კომპანიის ქუჩაზე. ავთენტიკალური ლოგოტიპი ნახატი.

გარეკანის მე-2 გვერდზე — თოჯინები. ბათუმის თოჯინების თეატრის მთავარი მხატვრის ნინო ნიშარაძის ნახატი.

ტექნიკური ხელმძღვანელი შუშანა დარჩია.

რუსუდან ჯინჯიხაძე

როგორც აპრილი

დაბადებულა

ის ამ ქვეყნად როგორც აპრილი,

როგორც პლანეტის

სინათლისკენ შემობრუნება,

თავისუფლება —

მისი ხელით

მალა აწვდილი,

ქვეყნის გულისთქმას,

ვით სიცოცხლეს, ესალბუნება.

სიმაღლისათვის

არის ქვეყნად ის მოვლენილი,

ყოველთვის, ყველგან

— მზეშიც,

ვარდშიც

ჩვენ ლენინს ვხედავთ,

ცისფერ

პლანეტას

დატრიალებს აზრი ლენინის,

ჩვენდა იმედად,

სიხარულად

და ჩვენდა ბედად.

რადგან ის გაჩნდა

ჩვენს მიწაზე როგორც აპრილი,

როგორც სიმღერის,

ხალხთა ნების

აგუგუნება...

და დგას ლენინი,

შუბლნათელი,

ვით მზე გაშლილი

და დედამიწას

ამ სხივებით ესაუბრება.



გენერალ-მაიორი

მზიანი დღეების სიკეთე

ნ ა რ კ ვ ე მ ი

მრავალი შვილი მუშათა კლასის მრავლობაა, მრავალი შვილი ბევრი მიწის მუშაა, მრავალი ინჟინერი და აგრონომია, მრავალი მეცნიერი და შემოქმედი, მრავალი ჯარისკაცი და გენერალია, მრავალი შვილი ჩვენი ზალხების ურღვევი კავშირის ძლიერებაა, მრავალი შვილი საქართველოს უკვდავება.

2. შევარდნაზე.

წვიმდა გაბზულად, კოკისპირულად, გვერნებოდით, კოკიდან წყალს ასხამენო. უღფეთმა საათს გახედა, ორი საათი იყო. სამის ნახევარზე გაკვეთილები წთავრდებოდა და იქამდე რომ წვიმას არ გადაეღო, ლაღო ძთლად დასველდებოდა წვიმაში. რომ თქვას კაცმა, აზიზად არ გაუზრდია შვილები უღფეთს. მაგრამ ნაბოლარა ლაღოს წარმოდგენაზე ზაინც გული შეეკუშმა დედას. წავალ სკოლაში, გაკვეთილების დამთავრებამდე მივუსწრებ, საწვიწარსაც მივუტან და თან მასწავლებლებსაც გამოვკითხავ ამბავს, რა ქნა ამ კვირაში, ზომ არ ზარმაცობსო.

რაც ღართალია, მართალია, ბედნიერი ქალია უღფეთი, შვილებმა გაუშართლა, ყველა ერთმანეთზე უკეთესი გაიზარდა, ყველა მუშაობს, სწავლობს, ოთხი წელიც და მეცამეტე ვაჟიშვილი — ლაღოც დამთავრებს საშუალო სკოლას, იქამდე კი... იქამდე კვლავ ბევრი საზრუნავი აქვს დედას, თუნცა საზრუნავი არც მერე გამოეღვება, იცის გამოცდილებით უღფეთმა, ყველა თავის წილ ყურადღებას მოითხოვს, ყველას მისკენ აქვს თვალი მიპყრობილი, ყველა მის შველას მოელის... და უღფეთსაც ჰყოფის თავისი გულის სითბო შვილიშვილებსაც რომ უწილადოს.

ლაბადა ზოისხა, კიბე სწრაფი ნაბიჯით ჩაიარა, მხნედ და ენერგიულად. უცნობს რომ შეეხედა, იქნებ არც კი დაეჯერებინა, რომ ეს სათნო.

მოკრძალებული ქალი 13 შვილის დედა იყო, თანაც თერთმეტი შვილი-
შვილის ბებია!

სოფლის შარაგზაზე რომ გამოვიდა, მანქანა წაწოწოდა. კოლმეურნე-
ბის მანქანა იყო, თავმჯდომარემ ხელი დაუქნია, ლობრძანდითო. თავპატი-
ჟი აღარ დაუწყია, წვიმდა და ციოდა, და ესეც რომ არა, ეჩქარებოდა ქალს.

— სად მივჩქარება ან წვიმაში, ახლაც ვერ ისვენებ, ჩაი აღარ გაქვს
საკრეუფი და ციტრუსი, შემოინახე გაზაფხულისათვის ენერგიაო, — უთხრა
თავმჯდომარემ.

— სკოლაში მივდივარ, ბიჭს უნდა მივხედო — უთხრა.

— სკოლაში შენი გოგო ჩასწავლებელია და ძმას ვერ მიხედავსო? —
გაუკვირდა თავმჯდომარეს.

— მიხედვით როგორ არ მიხედავს, მარა მე რომ გულს შევაჯერებ,
ჩემს კონტროლს რომ იგრძნობს ბიჭი, მაინც სხვაა.

— რაღენი წლისა ხარ ახლა ულფეთ?

— ყველა კოლმეურნის ანკეტა ზეპირად იცი და დავიჯერო ახლა,
მაინცდამაინც ჩემი არ იციო? — გაუკვირდა ქალს და უცბადვე მიუდარა:

— შენ, ჩემო შოთა, რაღაც სხვა გაინტერესებს ჭგონი, მითხარი ბარემ.

— რა და, 60 წელს რომ შეასრულებ, ვფიქრობ, იუბილე გადაგიხადოთ,
მე კი არა, ჩვენი სოფლის ახალგაზრდების წინადადებაა, ამას წინათ მი-
თხრეს, კაი საქმე იქნებო.

— იუბილე? კარგი ერთი, არ ზივარს ეს იუბილეები, რა გავაკეთო
საამისო, ჩემი იუბილე მაშინაა, ოჯახში ჩემი ცამეტი შვილი თავისი ნაწ-
რავლით რომ შეიკრიბება, ისინი მყავდნენ კარგად და მეტი რა მინდა, არა-
ფერს ვითხოვ, სახლიდან რომ გამოვდივარ, ჩემი ქალიშვილები ისეთ
თვალს გამომამყოლებენ, ვფიქრობ, ალბათ არასოდეს დავბერდები, სანამ
წაგათ ასე ვეყვარები-მეთქი.

მანქანა სკოლის შესასვლელთან შეჩერდა.

— ჰო, ულფეთ, — დაადევნა თავმჯდომარემ, — კიდევ კარგი, რომ შემ-
ხვდი, სახლში ვაპირებდი კაცის გამოგზავნას, რაიონიდან დარეკვს, ულ-
ფეთი ჩამოვიდეს ზევისათვის, გმირი დედების შეკრებაო.

კი მაგრამ, რაღა ბოლოს მითხარიო, — გაიკვირვა ქალმა.

— რა ვიცი, არ დაავიწყდეს-მეთქი ამდენ საქმეში...

— ჩე არაფერი მავიწყდება, ამხანაგო თავმჯდომარე.

— ვიცი, ვიცი — ჩაეღმა თავმჯდომარეს. ალბათ ის მოაგონდა, ამას
წინათ საერთო კრებაზე ზოგაერთის ცოდვა რომ გაიხსენა ულფეთმა.

სკოლის ღერეფანში რომ ფეხი შეაბიჯა, მორიგე მასწავლებელმა ღი-
ძილითა და სიყვარულით მიაშურა, ჩვენი ულფეთი მოსულაო, მოიკითხა
და მერე სამასწავლებლოში შეუძღვა.

სამასწავლებლოში მორიგე მასწავლებლის გარდა არავინ იყო, ულფე-

თმა პირიდეებით ითხოვა, მეშვიდე კლასის ჟურნალს თუ მანვენებთ, კარგს იზამთო.

მასწავლებელმა ჟურნალი წიხ დაუდო. შვილის გვარი და სახელი მოძებნა და მის გასწვრივ გულისფანცქალით დაიწყო ნიშნების თვალიერება.

გარეთ კვლავ წვიმდა, მომეტებულად, გაბმულად.

* * *

ტრიბუნასთან ულფეთი დგას, ლაპარაკობს, დარბაზი გარძნულა და გაფაციცებით უსწენს. ფოტოკორესპონდენტები და ტელეოპერატორები რომენტებს არჩევენ, ფირზე რომ აღბეჭდონ ცამეტი შვილის გმირი დედა სამი ორდენის — ლენინის, წითელი დროშისა და ოქტომბრის რევოლუციის ორდენების კავალერი, ჭათ გარდა მრავალი მედალი და ნიშანი უმშვენებს მკერდს. ულფეთის შემხედვარე მართლაც ურწმუნო თომა უნდა იყო, რომ არ დაიჯერო, თუ პატიოსანი, ალალი შრომა როგორ ამალღებს ადამიანს, როგორ აბედნიერებს მას, როგორ ამშვენებინებს.

ღელავს ულფეთი, სიტყვით პირველად როდი გამოდის, მაგრამ ამ დარბაზში ახლა უმეტესად გმირი დედები სხედან და ულფეთს ძალიან უნდა მათაც უთხრას ის, რასაც თავად გრძნობს, განიცდის.

დაწერილი ფურცელა გვერდზე გადადო და ისე დაიწყო:

— მიხარია რომ ჩვენს — ხელვაჩაურის რაიონში 1060 პრავალში-ლიანი დედა და 420 გმირი დედაა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენი ჯამული მეტად აღორძინდება, უფრო უკეთესი მომავალი გვექნება. მოსათხრობი ბევრი მაქვს, ძვირფასო ქალებო, ასე ჰგონია, ამისათვის დღეებიც არ მეყოფა, მაგრამ თქვენ ზომ ყველაზე მეტად გამიგებთ, იცით, რა ძნელია შვილების გაზრდა, მათი გზაზე დაყენება. ზადლობა ღმერთს, სირცხვილი არ მიჭამია, ყველა გზაზე დაყენე. უფროსი ქალიშვილი ეთერი მედიცინის მუშაკია, რეზო — ტრაქტორისტი, ჟუჟუნა მოლარე-მოანგარიშე, ზურაბი კოლმეურნეობაში მუშაობს, თამარი „აჭარასაკომსოფლტექნიკის“ ოპერატორია, ცილა და ნარგიზი მშობლიური სოფლის სკოლაში მუშაობენ, პედაგოგები არიან, მერი ტაშკენტში სწავლობს რუსული ენისა და ლიტერატურის ფაკულტეტზე, სერგომ ინდუსტრიული ტექნიკაში დაამთავრა და მუშაობს, ნანული და იზოლდა სავაჭრო ტექნიკაში სწავლობენ, ბიძინა სამხატვრო სკოლაში სწავლობს, ლადო კი მეშვიდეკლასელია. უფროსმა ვაჟიშვილმა და ქალიშვილებმა ოჯახები შექმნეს, შეძლებულად და კარგად ცხოვრობენ. ჯერჯერობით თერთმეტი შვილიშვილი მყავს, ვიცი მათი რიცხვი წლების მანძილზე ათმაგად გაიზრდება და ეს სიხარულით მავსებს.

ჩემი ცხოვრება ისე წარიმართა, არც გაჭირვება და სიძნელე დამკლუბია და სიხარულიცა და ბედნიერებაც ბლომად მქონდა. ახლა თვალს რომ

გავლებ ჩემს ცხოვრებას, ვრწმუნდები, ბევრი შვილი ნამდვილად დიდი ბედნიერებაა, ჩართალია, მათი ღაზრდა ძნელი იყო, მაგრამ ახლა, როცა დამზარდნენ და გაწეულ ამაგსა და შრომას მიფასებენ, ამ სიხარულს რა შეედრება! თვითონვე მიკვირს, როგორ შევძელი, როგორ გავართვი თავი-მეთქი. ერთი კია, ყველას შრომის სიყვარულით ვზრდიდი, თვითონ რომ ძთელი გულით ვშრომობდი, ხედავდნენ და თავადაც მეხმარებოდნენ. ჩემი თითოეული ჯილდო, ზიდწვევა ახარებდათ, ზეიმობდნენ ასეთ დღეებში, ემაფებოდნენ. ყოველწლიურად 4-5-7 ტონა ჩაის ვკრეფდით, 30-40 კილოგრამ აბრეშუმის პარკს ვაბარებდი, ციტრუსსაც ვკრეფდი, და რა ვაცი, თუ რამე საქმე იყო კოლმეურნეობაში, უარი არასოდეს ზიტკვამს. აქეთ კიდევ ოჯახი, საქონლის, ფრინველის, ბოსტნის, ციტრუსის პალის მოვლა... მართლმე ვაკეთებდი ყველაფერს-მეთქი, რომ ვთქვა, არ იქნება მართალი. ჩემი მეუღლე — ზუხამედი ისე წარმართავდა და უძღვებოდა ოჯახს, რომ მის გვერდით შვილებისა და ოჯახის მოვლა არ გამჭირვებია.

დიახ, ემაფება, რომ ჩემი თითო შვილი, თითო კეთილ ხნულს მაინც გაავლებს თავის მამულში, შრომისა და სამშობლოს სიყვარულით აღვზარდე ისინი, ასე ჩვერა და სწორედ ამიტომ ვერძნობ თავს ბედნიერად.

სულფეთს დიდხანს უკრავდნენ ტაშს, ყვავილებიც ბევრი მიართვეს და ბევრი თბილი, ტკბილი სიტყვა უთხრეს. იჯდა პრეზიდენტში, აღელვებული, სახეგანათებული, უხაროდა ყველაფერი ეს, მაგრამ გული მაინც სახლისაკენ მიუწევდა. მუდამ ასეა, როცა სახლს მოშორდება, რაღაც უხილავი სევდა იპყრობს, შვილების ნახვას ესწრაფვის, ერთი სული აქვს, თავის ნაბოლარებს როდის შეავლებს თვალს.

* * *

ამ ბოლო დროს სიზმრები შეცოცხვია. არა, ლამაზ სიზმრებს კი ხედავს, მაგრამ მაინც წუხს. მერის ხედავს სიზმარში, თავზე ყვავილების გვირგვინი დაუდგამს და ხელს უქნევს, მოდი, აქეთ, ზოდი, დედიკო, ნახე რამდენი ყვავილებიაო... ველზე ღიღილოები ღაღანებს, მერი კი მირბის, მირბის და აცინის.

ნეტავ რას ნიშნავს ეს სიზმარი? მერი მოენატრა, ალბათ, ზოელი შემოღომა გავიდა, ზამთარიც იწურება, რა ხანია მერი არ უნახავს. ტაშკენტიდან ჩამოსვლა ძნელია, არც წასვლაა ადვილი, არდადეგებამდე კი ბევრი აღარ დარჩა, ზამთრის სესიები ნეტავ როგორ ჩააბარა? ხომ არ შეუყვარდა ვინმე, რას ნიშნავს ეს სიზმარი?

უთენია ადგა, ეზო მიიარა-მოიარა, ფრინველი დააპურა, ძროხები მოწველა, მერე დიდი ქოთნით რძე ცეცხლზე შედგა და სახაჭაპურე ცომის დაგუნდავებას შეუდგა.



საათის ისრები რვის ნახევარს აჩვენებს.

— სერგო, ნანული, იზოლდა, ბიძინა, ლადო, სად ხართ, მადლო სუფრასთან!

ჩქარობს ულფეთი, დღეს ადრე უნდა მოათავოს საოჯახო საქმეები, მერე სამუშაოზე უნდა წავიდეს, ჩაის გასხვლა დაიწყეს უკვე, პირველი ბრიკადის მეორე რგოლი პირველობას ვერც წელს დაუთმობს ვინმეს.

— ლადო, ჰე, ლადო! „ჩვენი ფოსტალიონის ხმაა“.

— იყავით თქვენ, მე წავალ.

ულფეთმა ჭიშკარს მიაშურა.

— სამახარობლო შენზეა, აბა განიცანი!

— წერილია?

— ჰო, მერის წერილია.

— შენ გაიხარე შენს ოჯახში, მომკლა მაგ გოგოს დარდმა.

— რა გადარდებს შე ქალო, მასეთი ხალხი დღეს ქვეყანას უვლის და შენ გოგო თავს ვერ მოუვლის?

— რა ვიცი, წინასწარ ითქმება?

— ითქმება, ითქმება, ულფეთ, კვიცი გვარზე ხტისო, ხომ გაგიგონა, ღარდი ნუ გაქვს.

კონვერტი ფრთხილად გახსნა... ჯერ ალაგ-ალაგ გადახედა, მერე რომ დარწმუნდა, ყველაფერი რიგზეაო, ყოველ წინადადებას განსაკუთრებული ყურადღებით კითხულობდა.

თავიდანვე ასეთი იყო მერი, თბილი, ყურადღებიანი, სიკეთით სავსე, თვალეში შესცივინებდა, უთქმელად ხედებოდა დედის ფიქრს. დედა, ვიცი, ახლა შენ ალბათ ჩემზე დარდობო, იწერებოდა ღერი. ნუ გეშინია, ძალიან კარგად ვარო. აქ ჩვენთან საბჭოთა კავშირის შექმნის 60 წლის-თავთან დაკავშირებით სტუდენტებმა ცისფერი შუქი მოვაწყვეთ, ზე სიტყვა მომცეს და სულ შენზე ვილაპარაკე, აჭარის 60 წლისთავის ზეიმზე ჩვენი შეხვედრა მოვიგონე რესპუბლიკის ხელმძღვანელებთანო.

ულფეთმა წერილი გვერდზე გადადო და ფიქრებს ჩაუღრმავდა.

მეხსიერებაში აღდგა ის დღე — გამორჩეული, გაბრწყინებული დღე. ბათუმის თეატრი ხალხით გაჭედილა, აჭარის 60 წლისთავის ზეიმი, წასამხანაგო ელუარდ შევარდნაძე ესწრება. ულფეთი დარბაზში შემოუძღვა თავის ცამეტ შვილს და პრეზიდენტისაკენ გაეშურა. აღელვებული იყო, მაგრამ სათქმელს მაინც კი მოუყარა თავი, მაღლობა გადაუხადა პარტიასა და მთავრობას, ხალხს შრომის დიდი დაფასებისათვის. ყველა დედისა და მშრომელის სახელით მაღლობა გადაიხადა ამ ნათელი დღეებისათვის. მერე დადგა ყველაზე ამაღელვებელი და დაუვიწყარი წუთები... ამხანაგო ელუარდ შევარდნაძე თავს დაბლა უხრის გმირ დედას და მიხაკების დიდ თაიგულს აწვდის, დარბაზში ტაში გრიძალებს. მერე მთელი დარბაზი, იმ-

დენი ათასი კაცი ზეზე წამოდგა და ასე მიესალმა გმირ დედას. არა მარტო ულფეთი ვერ დაივიწყებს და ვერც უცრემლოდ მოიგონებს. ეს სიხარულის ცრემლებია და ვინ გაუმტყუნებს...

ეზოში ნაბოლარები ჩამოლაგდნენ. მერიის წერილი ზომ არააო — იკითხეს. როდ გაიგეს, მერი მალე ჩამოვაო, ტაში შემოჰკრეს და სოფლის-ორღობეს შეეფინენ; სკოლისაკენ ჰერი, ჰერიო, — ისმოდა ყველაზე უმცროსის წკრიალა ხმა.

ულფეთმა სუფრა ააღაგა, მერე სამზარეულოში იოჯახა, მიაღაგ-მოაღაგა იქაურობა, ჩაის სასხლავი მაკრატელი აიღო და თვითონაც შარავს გაუყვა.

გზაზე მიდიოდა ქალი, ერთი შეხედვით, თითქმის ჩვეულებრივი, უბრალო, თავსაფრიანი, ასეთები ზომ ასობით შეგზვდება ჩვენს საკოლმეურნეო ველ-მინდვრებზე. მათ ყველას ის ათინათი ადგას, ბედნიერ შრომასა და ცხოვრებას რომ ახლავს. ახლა კი ეს ათინათი ასმაგად აბრწყინებდა ჭარნაღელ ულფეთ ღუმბამეს, გათბობდათ მისგან გადმონაშუქი სინათლე და გახარებდათ, მით უმეტეს, იმ დილით ბრდღვიალა მზე არ ენთოცაზე. სინოპტიკოსები გადმოსცემდნენ, — მნიშვნელოვნად დათბებაო. უსწენდა გზადმიმავალი ულფეთი ამ ცნობას და უხაროდა, სწამდა მზიანი ღლების სიკეთე.



ზოია კოსმოდეიანსკაიას კეგლი

ჩემი მშობლიური ქალაქის პარკში,
სადაც ერთდებიან მეგობრობის გზები,
სადაც აღმართულია ზოიას ძეგლი,
ფიცს დებენ პატარა გულების გზნებით.
უთვალავი ახალგაზრდის გული
მის უსაზღვრო სიყვარულს ჩემობს,
წმინდათა წმინდა მიწაა —
სოფელი პედრიშევი...
აქ პატარა გოგოს დიდმა გმირობამ
შესძრა ნაზიმ ჰიქმეთის გული,
აქ მის ძეგლთან არასდროს ჭკნება
მინდვრის ყვავილის თაიგული.
აქედან წაღებული გმირთა მიწა —
როგორც თავდადებულთა მგზნებარება ერთად,
ფრანგებს უდევთ კოჭუნარების კედელთან —
მშვიდობიან ცის ელვარება ფერთა.
სადაც თავისუფლებისთვის თავს დებდნენ
და გუგუნებდა კომუნარების ფიცი,
რუსი გოგონას სამშობლოს მიწა
დიდების უქრობ ნაპერწკლით იწვის...
ჩემი მშობლიური ქალაქის პარკში,
სადაც ერთდებიან მეგობრობის გზები,
სადაც აღმართულია ზოიას ძეგლი —
ფიცს დებენ ღელვარე გულების გზნებით.
ქალაქს ანიჭებს სახელს ჯა ღარსებას
ძეგლი პარტიზანი ქალიშვილის.
საბჭოთა პიონერების ოცნების თრთოლვაა,
ფაშიზმზე განარჯვების დროშა გაშლილი,
იგი სიმბოლოა სამშობლოს სიყვარულის,
საბჭოთა ქვეყნისათვის თავგანწირვის.
ირგვლივ მოსწავლეებს უფრიალებთ ყელსახვევი —
საბჭოთა ალისფერი დროშის ნაწილი...
აქ ფიცს დებენ პატარა გულების გზნებით,
აქ ერთდებიან მეგობრობის გზები.

მარინე ჩხეიძე

მარკიუსი ბაგაფსული

„Corgito, ergo sum!“*

გუშინდელი სუპერღონისძიების შემდეგ, მასწავლებელთა დღეს რომ მიეძღვნა ღვეზისთ „უსიყვარულოდ მზე არ სუფევს ცის კამარაზე“, ისე დავიქანცე, ისე გამოვიფრტე, რომ საღამოს გაკვეთილების მომზადება ვეღარ შევძელი, მკედარივით ჩამქძინა და მეორე დღით პირველ გაკვეთილზე დავიგვიანე კიდეც.

სამაგიეროდ კარგა ხანს ლაპარაკობდნენ, ჩვენი კოპწია ქალაქის 113-ე სკოლაში პოეზიის გრანდიოზული, ჯერარნახული ზეიმი გაიმართაო, თბილისიდანაც კი გვესწრებოდა ორი ცნობილი პოეტი... მეორე განყოფილებამაც დამაკმაყოფილებელ ღონეზე ჩაიარა.

ჩვენი სკოლა სულ რამდენიმე წელია, რაც არსებობს ინსტიტუტთან ახლოს. მართალია, სასურავი პირველსავე წელს ჩამოინგრა, მაგრამ ამჟამად საკმაოდ საიმედოდ გამოიყურება თანამედროვე მოთხოვნების გათვალისწინებით ნაგები ოთხსართულიანი, ქათქათა შენობა. ოღონდ ეს არის, ჯერჯერობით სწავლების კაბინეტურ სისტემაზე ვერ გადავიდით და ყოველ წელს სჭირდება მიმდინარე რემონტი.

ჩემი, მერვე „ბ“ კლასის ოთახი რატომღაც პირველ სართულზეა, რაც საშუალებას აძლევს ბიჭებს პირდაპირ ფანჯრიდან აღმოჩნდნენ ეზოში, ზოგჯერ გაკვეთილის პროცესშიც კი. ჯგუფში სულ ოცდაჩვიდმეტი ბავშვი ვართ, სადაც ღიღერი, ყველაზე უკიდურესი მემარჯვენე ექსტრემისტი, მე ვარ — ყველაზე ექსცენტრიული და ენაჭიკჭიკა. დაუნდობლად, უშეღავათოდ ვიბრძვი ერთფეროვნებასა და მოწყვნილობის წინააღმდეგ. ჩემი მეგობრები არიან: ედიკა, ზურა, კოპა ანუ კოპალეიშვილი, ავთო მოქერია, „ჯაგა“ და „ნუ პაგადი“. მათი ნამდვილი, სახელი წესიერად არც კი ვიცი. ბიჭებთან, სხვათა შორის, უფრო ვპოულობ საერთო ენას. შემდეგ, გოგოებიდან — ნანა გელაშვილი, ანუ ჩემი კიკინებიათა ნანაია, ნინო ცაგარელი, ლელა ვარაზი და ნაზი ღლონტი, თუმცა მათი უმრავლესობა მხოლოდ და მხოლოდ ღუმელით გამოხატავს პროტესტს არსებული მდგომარეობის შესაცვლელად — ძირითადად, უსაშველოდ გაბერილი, მოძველებული პროგრამების წინააღმდეგ.

ამის შემდეგ, რაღა გასაკვირია, მთელი ის ღონისძიება თუ პოეზიის საღამო თითქმის სულ მე რომ მიმყავდა, სცენარიც მე დავწერე მანანა ხელმძღვანელთან ერთად, დეკლამატორიც მე ვიყავი, სიტყვაც მე წარმოვთქვი და გალაკტიონის

* ლათ. „ვაზროვნებ, მაშასადამე ვარსებობ“.

ლექსებიც; კომკავშირის კომიტეტის მდივანი და სხვა თანატოლები შიგადაშიგ...
მცვლიდნენ მხოლოდ სულის იოსათქმელად... არც მასწავლებელი დამხმარებელი...
სკოლის დირექტორის, პატივცემული შოთა მასწავლებლის დიდი პატივის-
ცემა და მორიდება რომ არ მქონოდა (მახ სომ პირადად მთხოვა ამ საქმის თაოს-
ნობა. ჩემს შემდეგ რა ეშველებათ, არ ვიცი). შეიძლებოდა უარიც კი მეთქვა წერი-
ლმანი ბიზნესის, ჩემი საყოველთაოდ ცხოვრებით სიჯიუტის, პატივმოყვარეობის ან
„მოუცვლელობის“ გამო, მაგრამ შოთა მასწავლებელი დიდი სამაძულო ომის მონა-
წილეა, ძველს მთავრობის მრავალი ჯილდო უმშვენებს; მერე რა მასწავლებელი
— მცოდნე, ბავშვების მოსიყვარულე, ხათრისანი, უადრესად ტაქტისანი გაკვეთილის
პროცესში; ყველას გვიყვარს და პატივს ვცემთ, ფრიადოსნებიცა და ოროსნებიც,
ნამდვილად სანთქუთა, როგორც მასწავლებელი. შესახედად, არ ვიცი, რამდენად
მაქვს ამისი უფლება, მაღალი, თმაშვერცხილი, მხარბეჭიანი კაცია, ოდნავ კეხი-
ანი ცხვირი და მოკლედ შეკრეჭილი უღვაშები უმშვენებს ნაიარევ სახეს, ოღონდ
ესაა, რომ სიარული აქვს სასაცილო, — ზუსტად მეტრნახევრიან ნაბიჯებს ადგამს;
ამჟამად ორმოცდაცხრამეტი წლისაა, პენსიამდე ერთი წელი დარჩა, როგორც თეი-
თონ აბბოს, და ყველანი ხელს ვუწყობთ.

საწავლო ნაწილი — ძერი მასწავლებელი კი, ვფიქრობ, მაინც ყველაზე საყ-
ვარელი ადამიანია მთელს სკოლაში. მსუქსი, მოგრძო სახე, ქერა, დახვეული თმა,
კეთილი, მშობლიური დიმილი აქვს და ბაჯბაჯა სიარული იცის. მწვანე ფერის
კაბა-კოსტიუმის ჩაცმა უყვარს, თანაც სულ ბოლომდე აღილულის, ახალბედა ჯარი-
სკაცივით. სპეციალობით მათემატიკოსია და გული იმის გამო მწყდება, სწორედ,
რომ ჩემს თაობას არ ასწავლის, თორემ, ვინ იცის, იქნებ ალგებრა და გეომეტრია
შემეყვარებოდა, თუმცა ერთმა დიდმა მათემატიკოსმა ხომ თქვა, მათემატიკის შეყ-
ვარება წარმოუდგებელია, არც მე მიყვარდაო?!. მერისთან ძალიან ახლოს ვარ,
დედაშვილურად.

ჩვენმა სასიქადულო პოეტმა იოსებ ნონეშვილმა მგონი სწორედ მერი მასწა-
ვლებელს მიუძღვნა თავისი ცხოვრული ლექსი... — დიახ, მერი მასწავლებელიც,
სამწუხაროდ, უშვილობიოდ ბერდება, მაგრამ სამაგიეროდ, მთელს თავის ცოდნას,
გამოცდილებასა და მშობლიურ ზრუნვას ჩვენ არ გვაკლებს. ოღონდ ესაა, ჩვენ ხან-
დახან მაინც უმადურები ვართ.

ორგანიზატორი — ანჟელა მასწავლებელი მერიის ანტიპოდაა. საკმარისია რა-
იმე არ მოეწონოს — ან სიტყვა, ან ნაბიჯი, ან უდროო დროს გაგვედიმოს, რომ
ერთბაშად აუეთქდება და ვაი იმას, ვისაც ხელში ჩაიგდებს, თვალებით ადგილზე
გააქვავებს... პარადოქსულია, მაგრამ ამ მასწავლებელს, დირექციის წევრს, გაკ-
ვეთილზე დისციპლინა და აკადემიური დონე არ უვარგა, უყვარს ბავშვების გარეთ
გამოვდება, მშობლების აწიოკება და ორიანების წერა...

ჩაცმულობაზედაც ხშირად გვედავება. თმაზე წითელი „აბადოსის“ ტარება და
შავი წინდები მიყვარდა. პირდაპირ თავი მოიკლა, არ დაუფუჯრე, არც მშობელი
მოვიყვანე. მერე მერი მასწავლებელმა მთხოვა და დავთმე. არადა, მას თვითონ თმა
ცხენის ფაფარივით აქვს შეჯიღნილი, თანაც მაღალი, ზორბა ქალია. არ უზდება
ქართულის მასწავლებელსაც აქვს ფაფარი კეფაზე, „სვეტს“ ვეძახით, იმიტომ, რომ
იპრანჭება, თუმცა ის გაცილებით ახალგაზრდაა.

დილით სკოლის ეზოში რომ შევედი, ათის ოცი წუთი იყო უკვე ასე უჩვენ-
ბა ჩემი „სეიკო“, იაპონური მარკისა, შარშან ნათლიამ რომ მაჩუქა დაბადების
დღეზე. სინამდვილეში პირველ აპრილსა ვარ დაბადებული, მაგრამ ჩემი უსაყვარ-
ლესი, საფიცარი ადამიანის — იური გაგარინის გულისათვის მეტრიკა „დავკარგე“
და განმეორებითში 1961 წლის თორმეტი აპრილი ჩავაწერინეთ.

ეზოთ ვთქვი, თორემ ესაა მუდამ აჭალახებული, ქვებითა და ჟანგიანი ჯარ-

თითო მოხერგული ნაერძალი, სადაც სულ და გული, რა სახის სულიერს არ შეზღუდებით, ბავშვის თვალთ დანახულს მხოლოდ; ჩვენი „ზაფხობი“ სულ თავისი ფიატ ფიატოვინით დასდევს მსხვილფეხათა ღირსეულ წარმომადგენელს, დღეს უკვე ქალბატონ ძროხას; მათე საოცრებას — სიხარბისა და გაუმაძღრობის; სიმბოლოს, ღრუტუნას; მობაჯბაჯე იხეებსა და ბატებს, მოკრიმანჭულე ინდაურებს და ა. შ.

ჰო, მეცხრე საოცრება — ეს მე ვარ, ზოლო მერვე, როგორც ეს აღიარებულია, და როგორც ეს ავსტრალიის მარადმწვანე კონტინენტზე უწოდეს პირველად, ჩვენი დაძსახურებული ქორეოგრაფიული ანსამბლია.

ამ დღეს პირველი გაკვეთილი ჩემი ერთ-ერთი ყველაზე საყვარელი საგანი — ფიზიკა იყო. მასწავლებელიც უხვადაა დაჯილდოებული იუმორის გრძნობით. ბავშვები ზათრით კი არ ვიცინით, არამედ მთელი არსებით, ის რომ იხუმრებს, თანაც იმ დღეს გაკვეთილად „სხეულის თავისუფალი ვარდნა და ვერტიკალურად ასროლილი სხეულის მოძრაობა“ ვეჭონდა. ჭკუას ვკარგავ პრაქტიკული ფიზიკისათვის. ამ პარაგრაფის ინტერესს კი სწორედ ის მიღვივებდა, რომ სხეულთა ასეთ მოძრაობას ჩემი ჯერ კიდევ ზეშეობისდროინდელი სათაყვანო მეცნიერი გალილეო გალილეო იკვლევდა. გალილეო კოპერნიკსა და ჯორდანო ბრუნოსთან ერთად ზომ შუა საუკუნეების ჭეშმარიტი გმირია — ადამიანის აზროვნების წყვილიდან გამოშვანია... ცრემლად დავიღვარე, როცა პირველად წავიკითხე, რომ ბრუნო სიმართლის თქმისათვის კოცონზე დაწვესო.

როგორც ფოველთვის, ედიკასაც და აეთოსაც დაუგვიანიათ, ბუფეტის მოფარებულ მხარეს ჩანთებზე დამსხდარან... უსიტყვოდ გაუღიმეთ ერთმანეთს. ძმოიძლივით თავაზიანად, უანგაროდ მეპყრობიან, სამაგიეროდ საშინაო დავალებას მე დანა ეუწერთ, შპარგალკა და კარნახიც ჩემს მოვალეობას შეადგენს.

ცირკი ბიჭია აეთო მოქერია, მესამე კლასის შემდეგ წიგნი არ გადაუფურცლავს, სკოლიდან თავისუფალ დროს ნიადაგ რკინიგზის სადგურშია, ყველას იცნობს იქ, აპარატურასაც ფლობს და ლიმიტის იმედიც აქვს ელიაგის სახელობის ტექნიკუმში, თანაც ბილეთს სულ იოლად გიშოვით ყველა მიმართულებით. კლასიდან კლასში, როგორც მასწავლებლები ხუმრობენ, „ზაფხობს“ გადაჰყავს, მისი ადიუტანტია, მანქანის შეკეთებაშიც ეხმარება; სამაგიეროდ სეირნობა გარანტირებული აქვს შენობის ირგვლივ — ასე ივლის, ალბათ კიდევ ორი წელი. საშუალო საკვალდებულო გახდა და რა ჰქნას.

დაბალი, ჩაფსკენილი, ქერათმიანი ბიჭია, მოციმციმე ნაცრისფერი თვალები და პატარა ცხვირი აქვს, გული — ბაჯაღლო ოქროსი, საკმარისია რაიმე ისურვო, თავს არ დაზოგავს.

ედიკა კი აეთოს სრული ანტიპოდაა. ვარდა ხასიათისა. ყველაზე მაღალია, აწოწილია, გამხდარი, მოგრძო სახეზე ოდნავ ჭორფლი ემჩნევა, პატარაობისას რაღაც სახადი შეჰრია და ბეწვზე გადარჩენილა, სიგომიციმმა მომარჩინაო. იმპორტულ პრეპარატების სახელები სულ ზეპირად იცის. რაც მთავარია, ყველაზე უკეთ თამაშობს ფეხბურთსა და პინგ-პონგს, კალათბურთი კი არ უყვარს რატომღაც (რა დამაღლეს აფუჭებს!). ედიკას მამა ღიდი კაცია, მაგრამ ამჟამად უფრო ღიო საქმეზე აპირებს გადასვლას.

სხვისი პორტრეტების ხატვაში ჩემი თავი კინაღამ დამავიწყდა. ალბათ, გაინტერესებთ, როგორი ვარ მე. საკუთარი თავის ქება რომ არ გამომივიდეს, გაგაცნობთ ერთი მეათეკლასელი ბიჭის მიერ მოწერილ სამიჯნურო ბარათს ჯერ კიდევ გასულ წელს, მერვეში რომ ვიყავი, იმდროინდელს. კონვერტზე ეწერა „მ. კვაჭაძეს, საკუთარ ხელში“.

პატივცემულო მარიანა, მართალია, ჯერ შენ პატარა გოგო ხარ, მაგრამ როდესაც გავიზრდებით, ასაკში განსხვავება სულ მოისპობა. შეიძლება გავეცინოს ან გამბიბიზდეს, ამ ბარათს რომ წაიკითხავ, მაგრამ გადავწყვიტე, საკუთარი თავის წინაშე არ ვითვალთმაცხო და ჩემი მართალი გული შემოგთავაზო, ვიდრე სულ არ დამწვარა და დაფერფლილა. ჩემთვის შენ ყველაზე სასურველი ადამიანი ხარ. გამოგიტყდები, კარგა ხანია თვალს გაღვენებ, მგონი შემეფარდი კიდევ შენი წკრი-ალა ხმის, დიდრონი, ბრიალა, შავი თვალ-წარბ-წამწამთა გამო, განსაკუთრებით გამშვენებს პაწია ხალი მარჯვენა ლოყაზე და სიფრიფანა ცხვირი, მარწმუნის ტუჩები, ცელქი კულულები, შენი საყვებელთაოდ ცნობილი შავი, სეტკა ჩულქებიც კი, ანეკლა რომ სულ გეჩხუბება ამისათვის. მგონი გადავაჭარბე, რისთვისაც ბოდიშს გიხდის... ჰო, გემუდარები, წითელი აბადოკი სულ ატარე და ყოველთვის დაპლისული კაბა გეცვას. ისე, ცუდი ბიჭი არც მე ვარ, მგონი. სამ დღეში პასუხს ველი, ამ წერილის მომტანს მიეცი. ნახვამდის ჩემო „მირიე მატეი“. სოსო“.

ბარათის მომტანი მისი თანაკლასელი გოგო — ასეთ საქმეებში ცნობილი, მეტ-სახელად მაცაცო იყო. მასთან არც გამიხსნია კონვერტი, ცოტა გაუკვირდა და გაბ-რუნდა.

ტექსტის ბოლოს მირზა გელოვანის ცნობილი ლექსი „თეთრი შიწა“ გწერა. ასე რომ მთავრდება:

„მომავონდა შენს სახეზე პაწაწინა ხალი

და თუ შენი ღიმილი მსურს, შენი გულიც მიწდა“.

ბარათი იმდღესვე ედიკას ჩავაბარე, მისივე სიტყვებით მიჯნური სოსო-პიჭის თავზე ღრუბლები ჩამოწვა, მაგრამ საქმე მშვიდობიანად დამთავრდა, სოსო სხვა სკოლაში გადავიდა. როგორც ხედავთ, საიმედო მეგობრები მყავს, ზუმრობა ზომ არაა, საბავშვო ბაღიდან ერთად ვსწავლობთ, ახლა კი ჯერ მხოლოდ მეცხრე კლასელი გოგონა ვარ, სახელი მართლაც რომ ღვთიური მქვია — მარიამი, თუმცა მეტრიკაში მარო მიწერია. ან ფრანგი მწერლის კლემან მაროს, ან უფრო, ბებია-ჩემის პატივსაცემად. ამხანაგები და მასწავლებლები მარინას მეძახიან, რაც იტა-ლიურად „მეზღვარს“ ნიშნავს. ამ წერილის შემდეგ, სხვა თუ არაფერი, სოსოს „მარიანამ“ მომხიბლა. ამას გარდა უამრავი მეტსახელი და ფსევდონიმი გამაჩნია, რომლებიც ჩემი საქციელის, ჩაღიბების, გუნება-განწყობილების კვალადკვალ მეც-ვლება. მაგალითად, კვაჭი, მარუკუნები, ვეზუვი, სტივლა, პიგმალიონი, ანნა კოსე-ლი, რაფაელა კარრა, ავანრაკა, ბლეფი, წითელქოთა, კატილინა, ლედი მაკბეტა, დალილა, იტალია, პომპა, საბმარიანი, ნიაგარა, სინიორინა, ჯაზი, მატა ჰარრი და სხვა მრავალი.

ორსართულიანი საკუთარი სახლი გვაქვს პარიზის კომუნის ქუჩაზე. მამა აგ-რონომია, ღელა კი ექიმი-თერაპევტი, მყავს უფროსი დაიკო, თბილისში, მამიდას-თან ცხოვრობს; და სწავლობს, სახელიც მისგან ისესხა — რუსუდანი. ასე რომ, ჯერჯერობით, ორნი ვართ. თუ არ ჩავთვლით პატარა ლეკვს, ჯუნას, რომელიც სულ ჩემი ვაზრდილია. ზმირად ვერთობით ჩვენი ეზოს კოპწია ყვავილნარში, რომ-ლის სიამაყე ხასხასა ტიტები და ჩაის უზარმაზარი ვარდებია. ამას გარდა გატა-ცემული ვარ პოეზიით, მუსიკით, სპორტით, მარტოობით... აი, წარმოიდგინეთ ყო-ველივე ეს და თქვენს თვალწინ ჩემი ორეული გაჩნდება — საშუალო სიმაღლის აფუნდარა გოგონა. ვდგევარ სარკის წინ და ვფიქრობ, ჩემი თავი მართლა გაორე-ბულად მინდა წარმოვიდგინო: ერთი მათგანი ჩვეულებრივი მარინა იქნება, მეორე კი — განზე გამდგარი კრიტიკოსი. არ ვაჭარბებ არც ამჯერად — დიახ, კრიტიკო-სი, რადგან საკუთარი თავის დახასიათება ჩემგან სიმართლეზე თვალის დახუჭვას როდი ათჷოვს, თუნდაც ეს სიმართლე მწარე, არასასიამოვნო იყოს. ამას მეუბნე-ბიან სწორედ სარკის სიღრმიდან მომხიზრალი, დაფიქრებული თვალები, პირისახე-

ზე თმები ჩამოშლიათ, ოდნავი სერიოზულობაც მეჩნევა, რაც იშვიათი მოვლენა ჩემს პირად ცხოვრებაში; ოდნავ გაპობილი ტუჩები — რაღაცის სათქმელად გამზადებულნი, ჯიუტად შეკრული წარბები... აი, როგორი ვარ? ბოლოსდაბოლოს მაგრამ მთავარი მაინც სხვაა — როგორი ვარ მეგობრებთან, მასწავლებლებთან, აზ-ლობლებთან, თუნდაც უცნობებთან ურთიერთობაში, წიგნის კითხვის, მარტობის ან საინტერესო ტელეგადამცემის დროს — ესე იგი, მივხვდი, ახლა მივხვდი, მთა-ვარია ჩემი თვისებები, დედაჩემის შეგონებასი მახსენდება, ჯიუტი ხარ, მარინა, ჯიუტი და რა გეშველება, არ ვიცით! — დაიცათ, კიდეც ვინ მითხრა ეს სიტყვები? — ჰო, ჩემმა ლია მასწავლებელმა, პიონერთა სახახლეში რომ მუშაობს, თავისუფალი დროის კლუბის „სახატრიონის“ ხელმძღვანელმა და სულისჩამღემელმა; მომავალი მასწავლო წლისათვის არ ამცდილება ამ კლუბის პრეზიდენტობა. იქ ხომ ყველაფერს ჯანსაღის, საინტერესოს, შემოქმედებითის გაკეთების საშუალებაა და, რაც მთავარია, უფლება გვეძლევა; ყველა ოცნებასა და მასწავლებას ესხმები ფრთები; იმართება დისკუსიები, დისკუსიები, პოეზიის საღამოები, კონცერტები, დადგინვართ ექსკურსიებიც; არც დიდი სიდინჯე და პასუხისმგებლობა მოგვეთხოვე-ბა მაინცდამაინც... — მასსოვს, მეძვიდე კლასში ერთმა მასწავლებელმა მკითხა, მარინა, ერთი ეს მითხარი, როდის უნდა დასერიოზულდეთ. მაშინ აღუუთქვი, როცა მერვეში გადავალ, ჩემი სახით ჩვენს სკოლას ერთი სერიოზული გოგონა შეემატე-ბა-მეთქი, მაგრამ, საბედნიეროდ, დაპირება დაპირებად დარჩა და ჩემი სერიოზუ-ლობა მეცხრე კლასისათვის გადაიდო. მართლაც და, სკოლაში, „ოქროს ხანა“ რატომ უნდა შეზღუდოს ხელოვნურმა, ნაადრევმა სიდინჯემ, მით უმეტეს, თუ ის შენს ბუნებას არ შეეფერება? ეს პერიოდი ხომ აღარასოდეს გამოვრდება და სწო-რედ მაშინ უნდა იყო განუმეორებელი.

ერთხელ გაკვეთილზე მასწავლებელმა ამერიკა ახსენა, მე კი სწორედ ამ სიტყვაზე დინ რიდი გამახსენდა, წინადალით ტელევიზორში იმდერა: ვდეგები და მასწავლებელს ვეკითხები, ეს გადაცემა თუ ნახეთ-მეთქი. ბავშვებმა გაიცინეს, მას-წავლებელი განრისხდა და მიბრძანა, გაკვეთილი დამეჭოვებინა... კლასიდან გავ-დივარ, თვალები ცრემლით მაქვს სავსე. რად ვერ გამიგეს ბავშვებმა, რატომ ვერ გამიგო მასწავლებელმა?! დინ რიდი ხომ მხოლოდ ესტრადის მომღერალი არაა, არამედ ამავე დროს, ის თავისუფალი ამერიკის მოტრფიალე, მშვიდობის მხურვა-ლე მქადაგებელია ისევე, როგორც მოჰამედ ალი, ჯეინ ფონდა ან დემის რუსოსი. მისი სიმღერები მხოლოდ გართობის საშუალება კი არაა ჩემთვის, ამერიკის ცხო-ვრებასაც ვსწავლობ, თუმცა სიტყვები ყოველთვის გასაგები როდია, მაგრამ სიმ-ღერის შინაარსს თვით მუსიკა მაგებიანებს. აი, რა მსურდა გავყო ჩემს მასწავლე-ბელს, განა არ ღირდა ამისათვის ორიოდე წუთის „დაკარგვა“? არადა, მას პირა-დად დიდ პატივს ცემდით; რა ცუდად გამომივიდა, ციცი, დამნაშავე ვარ, თუმცა ყოველივე ჩემდაუნებურად მიხდა. ვეცდები, დავივიწყო ეს უსიამოვნო ინციდენტი.

თავისუფალ დროს მხატვრულ ლიტერატურას ვკითხულობ, ყოულ ვერნა მთლიანად მაქვს წაკითხული, ისე, შერჩეული ვკითხულობ, ამჟამად ჟურნალისტი ქალის ფრანსუაზა საგანის მოთხრობა „სალამი, სევდავ“ მიდევს საწერ მაგიდაზე. ჯერ-ჯერობით არაფერია, ერთი ქარაფშუტა გოგოსა და მისი ღონეუანი მამიკოს სასიყვარულო, მომბეზრებელი ინტრიგებია. ვაითუ, ავტორს თავისი თავი ჰყავს გამოყვანილი, გული დამწყდება მაშინ.

ჩემი საყვარელი გმირებია: მორის ჯერალდი „უთავო მხედრიდან“ და ოთარ ნიჟარაძე „თვალი პატიოსანიდან“. მყავს დიდი კლასიკური სამეული: ღონ-კიხოტი, ჰამლეტი, ფაუსტი, დიან, მეც მსურს, რომ ჩემმა გულმა „სულ იმეაწვილოს, იგაზა-ფხულოს“. მარადიული მოძრაობა, მოგზაურობა — აი, ჩემი დევიზი! ძირს კარედ ჩაჰყვის რობოტი!!!

17440

თანამედროვე, კარგ მსახიობებად ვთვლი ალენ დელონს, კოტე მახარაძეს, მარინა ჯანაშიას, ანა მანიანის, ჟან მარეს, გრეგორი პეკს... — ცეკვებიდან მხოლოდ ზომიერი ჩარლსტონი მომწონს, მაგრამ რატომღაც მალე მივიწყებს ეს ხალისიანი, რიტმული ცეკვა. კვირამი ერთხელ ვუსმენ „აპასიონატას“, „კენის ტყის ზღაპარს“, მენდელსონის ცნობილ „საქორწინო მარშს“, მოცარტის „თურქულ მარშს“, სიმფონიურ პოემას „ვლტავა“, მიყვარს ჯორჯ გერშვინიც. თავგამოდებული გულშემატიკვარი ვარ თბილისის „დინამოსი“, ჩემი სიმპათიებია: ღათუნა ფიფიანი, ოლეგ ბლოხინი, ბეკენბაუერი, კრუიფი, მარადონა და ყველა კარგი სპორტსმენი, განსაკუთრებით კი ხაზი მინდა გავუსვა ირლანდიელი ფეხბურთელის ჯორჯ ბესტის პოპულარობას. პირველი გატაცება კი მაინც მურთაზ ხურცილავა იყო, მესხი და მეტრეველი არ მახსოვს, ძაან კი მწყდება გული. მეგობრები ზემოთ ხომ გაგაცანით, მაგრამ მათ შორის უპირველესი, ყველაზე საიმედო მაინც მერხის თანამოზიარე ნანა გელაშვილია. ლამაზი გოგოა, განსაკუთრებით კიკინები და „პროლკა“ უხდება, კარგად სწავლობს. მიუხედავად ამისა, ჩვენი ხასიათები დიდად განსხვავდება, მაგრამ სადღაც წამიციტხავს, ყველაზე მტკიცე მეგობრობა და ნაზი სიყვარული განსხვავებული ხასიათის ადამიანებს ძალუძთო.

ნანას მომღერლებიდან ელვის პრესლი და ჯისი მეშვედრე, კლიფ რიჩარდი მოსწონს, ფრენკ სინატრასა და დინ რიდსაც უსმენს; სპორტსმენებიდან — დერი-უგინი, როლანდ გარუჩავა, ფილ ესპოზიტო, ბობი მური; ბობი ორრი, რობერტო ბეტტეა... მე კარგი ბიჭებიც მომწონს, ახლა ვარ სწორედ ჯულიეტას ასაკისა, თუ-ორედ კი აღარ ვიქნები. თუკი ბიჭი თავდაჭერილია და ტაქტიანი, „ოცდაოთხს“ თუ მართავს, კარგად ცეკვავს, რატომ არ უნდა მოვწონდეს? აბა, გამოტყდით ჩემო თანატოლო გოგოებო! ამ გაგანია მეოცე საუკუნის მიწურულს, ალბათ, არ დამძრახავთ ასეთი თამაში აზრებისათვის.

21-ე საუკუნის მოახლოება კი თითქოს მაშინებს, რა მოელის ორიათასი წლისათვის ჩვენს მშვენიერ, თვალწარმატაც, ცისფერ პლანეტას? უწერია თუ არა დღეგრძელობა? მწამს, რომ მეორე ათასწლეულს თავისუფლად, ბედნიერად, მშვიდობიანად იცხოვრებს მთელი ექვსი მილიარდი კაცობრიობა. მაშინ შუაზნის ქალი ვიქნები (თუ მანამდე რაიმე ახალი სიტყვა არ თქვეს გერონტოლოგებმა), ოჯახითა და შვილებით დახუნძლული, სერიოზული, დაკვირვებული, მზრუნველი დედა, ადამიანის მოყვარული, მარად ოპტიმისტი...

გაკვეთილებზე ჯერ არ მომიწყენია. თუ კარგი, საინტერესო მასალაა შესასწავლი, გულისყურით ვუსმენ მასწავლებელს, თუ არა და ოცნებით ვარ გატაცებული, ან აზრიანი კამათით.

სიტყვა ოცნებაზე ჩამოვარდა. ხშირად, როცა რაიმეზე ვფიქრობ, მიჭირს საზღვრის დადგენა და ფიქრები ოცნებაში გადადიან, იქნებ განუზოროციელებელში, მაგრამ მაინც მომზიბვლელში, ლამაზ სანატრიონში. ხომ თქმულა, კარგი განუზოროციელებელი ოცნება მუდამ სჯობსო ცუდ, ფრთაშესხმულ ფიქრს, ყველაზე მეტად შორს მაშინ მიმაფრენენ ფრთები — თეთრი, გამჭვირვალე, როცა ჩემს მომავალ პროფესიაზე ვფიქრობ. ის ჯერჯერობით საიდუმლოებითაა მოცული, ზოგჯერ საკუთარ თავსაც არ ვუმხელ, თუ მოვეწყვე, მერე ჰო!

ნინოს გარდა პატარა ჩანახატებს, მინიატურებსა და ლექსებს მეც ვწერ, მაგრამ ჯერ არავისთვის გამიმხელია.

ნინო უკეთესებს წერს და სწორედ ეს მამბრკოლებს, მე მაკითხებს პირველად. აი, ერთი მათგანი, ძაან ძლიერია:

„წუთი მიაქანებს წლებს და ნიავექარებს,
და ვით მეაკანე ახლის და ნათელის,
იმედს თვალგახელილს, შობს და მიაბარებს —
დროის იალქანებს მომავლის სახელით.
წუთი იმ ჩვიდმეტი წლის,
მეფე როს დასცეს ძირს,
გწამდეთ, საუკუნის ტოლი და ფარდია,
როს ძალა ვიგრძენით ილიჩის მჭექარე ხმის,
— არის ასეთი პარტია!

და კვლავ სასწაული დააქვს წუთს კარდაკარ,
საუკუნის ტოლია, რაც ტვირთი ზიდა,
წევნს ციფერბლატებზე ცხოვრობენ მხარდამხარ —
წუთი და საუკუნე იმ ჩვიდმეტ წლიდან“.

ამას წინათ თორმეტსტროფიანი ახალი ლექსი „გაზაფხული“ მაჩვენა, რა რითმები, რა მუსიკა იყო, მაგრამ გეოგრაფიის ორიანზე გაბრაზებულმა ედიკამ ხელში ჩაახია... მეორე დღეს კი გვიხადა ბოლიშეები, მაგრამ ნინო მას შემდეგ აღარ სცემს ხმას. თუ მკითხველი ნებას მომცემს, შემძლია აღვადგინო, ოღონდ, რა თქმა უნდა, პროზაულად. პატარა შესავალსაც გავაკეთებ და იქნებ ნაწილობრივი წარმოდგენა მაინც შეგეძენეთ, მით უმეტეს, რომ გაზაფხულს მეც თავყანს ვცემ, ზაფხულს კი ვერ ვიტან, ფრიად საეჭვო გამოთქმას თუ გამოვიყენებ.

გენიალური რუსი კომპოზიტორის პეტრე ჩაიკოვსკის „წელიწადის დრონი“ ხომ ძოვითმენიათ? ჰოდა, არ მესმის, რა უნდა იყოს აქ საკამათო, განა გაზაფხულს წლის რომელიმე დრო შეედრება? ეს ის პერიოდია, როდესაც სიცრუეს სიამაფით იწყებს ფეთქვას, განა უსუსურ სიტყვას შეუძლია გადმოსცეს ბუნების ძრავალჰანგოვანი ხმები, ექო და მელოდია, სიცოცხლის ვირტუოზული ჰარმონია? — გოროზი მთები რომ ნაძვთა მწვენი ქოჩორს ივარცხნიან, ნაზამთრალ მიწას სურნელოვანი ოზშივარი ასდის, მერცხლების ჭიკჭიკი არემარეს იკლებს, ანდა თოვლის უკანასკნელი ქულები რომ უჩინარდებიან და წყალი ღვართქაფად მოედინება მთიდან ბარში. მუსიკა, მხოლოდ მუსიკა თუ შეძლებს გადმოსცეს ბუნების ძალთა ფიერვერკი და მაინცდოს ადამიანს უკიდევანო, უნაპირო სიხარული, ასწავლოს, დაატკბოს სილამაზისადმი წვდომის, მისი შეგრძნების უნარით. პირდაპირ სულში მეღვრება ჯადოსნური ჰანგები, არასოდეს შეწყდებოდეს ნეტავ! სადაცაა ენძელაც ჭიტას ღაიძახებს, ოქროსფერი დაღალებით ერთს შეიხმანებს და ცისფერბაფთიანი იაც მეორე დღესვე დაუმშვენებს მხარს; ქარაფშუტა ქალივით ლამაზი ყაყჩო რომ ამოჩერჩეტდება სადმე უადგილო ადგილას... თითქოს უკვე მინდორში დაგრბივარ, გვირილების მინდორში, ყვავილებით ხელში... ნანა, გია, ლელა, ნინოც მომდევნ, წინ ედიკა გადამედობა, უსაშველოდ აწიწილა, ალვის ხესავით და გულუბრყვილოდ ილიმება, ყვავილები მომაცარა... მეგრე ვითომ მეთექვსმეტე ელი (მისი სახელი რომ ღმერთის ნიშნავს ებრაულად) წარმოვიდგინე, მთაწმინდის პლატონზე ვართ ერთად და ლექსებს უვკითხავთ ერთმანეთს, თან სულ ზემოდ და ზემოდ მივიკვლევთ გზას, ბილიკ-ბილიკ. სატელევიზიო ანძისაკენ, სადაც წყაროს რაკრატან ერთად ტორილას ხმაჲ მოგვწვდა... შეჩქერდით, ყვით მივუვადეთ სულგანაბუფლებმა, გვიან მიწყდა „ტოროლას სიმღერა“... ნავში ვართ, ნიჩბებს ავით უსვამს, პირი დაუღია, ყურებადმე იცინის, ტალღები შიშით გავვირბიან ნაპირისაკენ... ნახ, რიტმულ ჰანგებად იღვრება „ტალღების ტლაშუნი“, ძაღლების ყეფა მოისმის მეორე ნაპირიდან, „მონადირეთა ბუკის სიგნალმა“ დაფარა მათი ხმა... ცხენზე წარმოვიდგინე თავი, უბელო ცხენზე, მხარზე კი მიმინო მესვა თვალგებრიალა... რაკეტასა-

ვით ავარდა ანაზღად ჰაერში, მსხვერპლს ეძებდა და ძირს დაანარცხა. ცრემლი ამიკაიფდა ჯუნამ რომ განემიწოლი გვრიტი მოშირბენინა, მადლობის მაგიერად საყვედურით შევხედე; გაოცებული გვერდით ვადგა და მუნძულით გამოვკვეთ მხოლოდ.

მდინარეს რომ მივუახლოვდი, ვენეცია — ეს ქალაქი-მუზეუმი-ზღაპარი ღამი-დგა თვალწინ, გონდოლიერები, „ვალკარელა“, მოლივლივე ტალღები, თაღებიანი ხიდეები და ჩემი კერპი — რაფაელა კარა.

ნინოს თემას ოდნავ გადაუხვები, გავცილდი, მაგრამ გაზაფხულს არა. საადრეო მსხლისა და ტყემლის კვირტები რომ აფეთქდებიან და მათობელა სურნელით გაიჟღინთება კრიალა ჰაერი, ბროწეული რომ გაიკვირტება სულ ტკაცა-ტკუ-ციოთ, მთელ სხეულში სასიამოვნო ჟრუანტელი მივლის. ხომ გიყვართ მორცხვი, მეოცნებე ქალწულებით ტუჩებგააოხილი ბროწეული? მე — ძლიერ, ძლიერ მიყვარს, შანდორ პეტეფის პოპულარული ლექსი ამოტივტივდა ცნობიერების ეკრანზე. ატმისა და ვაშლის თეთრი-ყირმიზი ყვავილები კი ავვირგვინებენ გაზაფხულის ქარვას, საათობით რომ იშლებიან, იზრდებიან, ხუჭუჭდებიან, იესებიან, სერიოზულდებიან ბოლოს და პაწაწინა ნაყოფებად გარდაიქცევიან. აი, რით განსხვავდება ტანწერწეტა, კაფანდარა გაზაფხული მსუყე, ხორცისფერი შემოდგომისაგან. სოფლად კი მაინც სულ სხვაა გაზაფხული — უზარმაზარ მოქარვულ ფარდაგსა ჰგავს, ფერადი ზღაპარია!

გასულ წელს ასე არ ეაკვირდებოდი, ახლა უფრო მომწონს მოხატული ცა და მიწა, თითქოს უფრო ვხედავ, ვგრძნობ და მესმის ბუნების მაჯისცემა, ნაზამთრალმა მიწამ საკინძე რომ გაიხსნა და ათასფრად გაიბადრა, ახმიანდა, აჟღერტუ-ლდა, აჭიკჭიკდა, აჩუხჩუხდა, ატკერციალდა...

ნინო რომ ჩემსავით თამამი გოგო იყოს... ჰმ, გამოვასწორო უნდა! თითქოს ხალისიანი გოგო ვარ, ყველა თავს მეველება, მაგრამ დროდადრო, ამ ბოლო ხანებში ისეთი მელანქოლია დამეუფლება, ამხანაგები კი არა, თვით მე ველარ ვცნობ საკუთარ თავს. ერთ ადგილას ვზივარ თვალებგაშეშებული და ვფიქრობ რაღაცაზე თუ ვიღაცაზე... მხოლოდ ელექტროზარის გაბმული ხმა მარკვევს, სწრაფად ვღებები, დერეფანში გავდივარ, კიბის საფეხურებზე ასკინკილით ჩავრბივარ, ვაი იმისი ბრალი, ვინც პირველი შემხვდება და რაიმეს შემეკითხება!

ასეთ დღეში ხშირად ვარ. თავი ნისლში მგონია, საიდუმლოებით როა მოცული, შენს ირგვლივ ვერაფერს ხედავ, არც არსებობდა რაიმე მანამდე, თითქოს ჯადოსნური ზღაპრის გმირი ხარ, მგონია სხვა ქვეყანაში მოვხვდი, სადაც ჯერ კიდევ არ შეუღწევია სიცოცხლეს და ქაოსი სუფევს, საკუთარ თავს აღარ ეკუთვნი, ხმელეთზე, მიწაზე დგომის შეგრძნებაც კი დაკარგული გაქვს... ნისლი და ზღვა ერთიმეორის გაგრძელებას წარმოადგენენ ხოლმე და მეც ამ ზღვის ფსკერზე მივაბოძე, როგორც აჩრდილი დიდი ხნის წინათ დამხრჩვლი საკუთარი ორეული-სა. ო, რა ტკბილი სიზმარია ყოველივე...

ძია მუსხრანის ლექსის ფრაგმენტი მახსენდება:

„ისეთი გაზაფხულია, ისეთი გაზაფხულია,
გინდ მერწმუნეთ და გინდა არა,
გამოვიცვალე სრულიად!“

ან კიდევ:

„ჰაერი, აი საოცარი გამოგონება,
სუნთქვა ყოველგვარ აღმოჩენას აღემატება.“

ტოროლასავით ბედნიერი ვარ ამ დროს, უდარდელი, ლაღი, თავისუფალი, მარადიული... ხანდახან მაიხვ, რაც არ უნდა იყოს, გავივლებ გულში, რა ეჭვები და ღმერთს ბიჭად რომ გავეჩინე, მაგრამ ახლა რაღა ეძველება წამხდარ ფიქრებს და ოცნების ძაფი მაშის გამიწყდა, ედიკად რომ კითხვა დამისვა.

— გუშინ იცი ვინ შემხვდა?

— ვის? — დავიხტერესდი მე.

— მა-რი-ანა! — დამარცვლა.

— ოჰ, რაო, მოკითხვა არ შემომითვალა?

ხალამიც ვერ გამიხვდა.

— ისე, არ უნდა მეკრა ხელი, არ იყო ცუდი ბიჭი, — ყასიდად ვთქვი მე.

— ახლა ამბობ მაგას? — გაიცინა ედიკად, — ბიჭი კინალამ ვცემე.

— რა დააშავა? სიყვარული ამიხსნა. საოცარია, სიყვარულისათვის სჯიან ადამიანებს, სიბუღვილისათვის კი არა... — წყნარად, თავის ქნევით დავაცხრე მისი აღშფოთება.

— ეს ვინ ყოფილა, შევხვდები იმას მე კიდევ და ვეტყვი, იცოდე, ყველაფერს!

— აწი აღარ გენდობა, — ჩაურთო ავთომ.

— ჰმ, ახლა აღარც ვეყვარები, მაგრამ სხვა გოგოსთან რომ დავინახო, რა მომივა არ ვიცი, რა მშვენიერი სახელიც მაჩუქა, ერთი კაი მოთხრობის გმირია, მე რომ საშინლად დამწვევითა გული... მაგრამ არა უშავს!

როგორც იქნა გაიღო კარი, ფიზიკის კაბინეტიდან ხმაურითა და სიმღერ-სიმღერით გამოვიდნენ ჩვენი ბავშვები.

— დავვიანებულ მაყრებს გაუმარჯოს! — მოგვესალმა გა, — პახმელიაზუ რას ინებებთ?

— ცივი ბორჯოში ან ნაბელლავი, ქალბატონისათვის კი კოკ+ა-კოლა! — გა-უცინა ავთომ.

— შენი ხათრით ფიზიკამ „არები“ არცერთს არ ჩაუწერა, — გვიღიმის სამი-ვეს, სიტყვები კი ჩემი პირადი საკუთრებაა.

— საღოლ! — ეს სიტყვა ძან უყვარს ედიკას, წამდაუწუმ იმეორებს.

უკვე კარგ ხასიათზე ვიყავი, ნანა, ნინო და ლელა გარს შემომერტყნენ და გუ-შინდელი ღონისძიების გამო ზოტბა შემასხეს. დირექტორს კი ჩემთვის საჩუქრის გადმოცემა დავიწყნაო, ერთ დროს პოპულარული „მარინას“ დისკო, კლაუდიო ვი-ლლას შესრულებით.

დაფაზე დიდ-დიდი რიცხვებია ჩამწკრივებული:

$$40 + 60 + 60 + 40 + 50 = \text{ჯინის.}$$

ვილაცას დამახინჯებული ინგლისურით მიეჩხაპნა: „Lewis Strauss“, გამეცი-ნა, ჩვენს კლასში ჯინისის შარვალი მარტო ედიკას ეცვა, ნამდვილი ჯინისი, ქუთაი-სის ნაწარმი კი არა. ბევრჯერ უთხრეს, მაგრამ იქით დაემუქრა, სულ აღარ მოვალ-სკოლაშიო და მოეშვენ კიდევ. შესვენებაზე ძალიან მიყვარს დაფასთან დგომა და ულამაზესი ქართული ასოების გამოყვანა. ამ დროს ათასგვარი ფიქრი, აზრი, გან-ცდა ჭიანჭველებივით ირევა ტვინში, ასოებისაგან სიტყვები იბადებიან, დაეწყობი-ან და ჯარისკაცებივით გამწკრივდებიან. ერთხელ სიზმარიც ვნახე, ფუნქულა „აი ია“ ცოცხალ არსებად, ყვავილებად ქცეულიყო, ძია იაკობმა ერთ თავგულად რომ შეკრა ყველანი და... გამეღვიძა.

თითოეულ ასოს თავს ვეძებდი, თუმცა ყველა ერთნაირად როდი მიყვარს. ზოგი მიღიმის, ზოგი გაბუტულია, სულ მუდამ ზურგშექცევით დგას, ადგილიდან არ იძვრის, ზოგი კი სულ ცეკვავს, თამაშობს, ყველა სხვადასხვა ფერისაა. თითო-ეული რაღაცას ნიშნავს ჩემთვის, სიმბოლურია, ზოგს ვეფერები, ვსჯი, კუთხეში

ვაფენებ, ვცვლი კადეც, ან სულაც ამოვაგდებ საერთო რიტმიდან, დისონანსი თუ
ოქტავა ახყიოილ ფეოსულში. გაააკუთრებით ხმოვნები მიყვარს, „ა“ და „ი“,
მომღერალს ვუწოდებ, „ი“-ს — მოცეკვავეს, „უ“-სი მეშისია, მართალი რომ გით-
ხრათ, „ე“-ს ყვეთელი ფერი აქვს, ძხუეს ძაგონებს, „ო“-ს კი ექოს, ტყეში სფერ-
ნობის სიმბოლოდ ვთვლი.

არ მიყვარს „რ“, „ყ“ და „ღ“.

ძალიან მიყვარს სონანტები „ლ“, „მ“, „ნ“, „რ“.

„ლ“ სულ ლივლივებს, „რ“ — რაკრაკებს, „ნ“ — ნარნარებს, „მ“-ს ყველაზე
გაბედულს ვუწოდებ, აო ვიცი კი რად. „ი“ ქარს მაგონებს, ლექსებს ბადებს,
„ჟ“ — ჩიტუნების ჟიჟივებსა და ჟღერტულს, ლამაზი მსახიობი ქალის თვალბ-
საც, „ხ“ — ოდნავ ძაკითობს, „შ“ — ტყეშა ფოთლების შრიალს ჰგავს, აქირილი
ხეებისა, ყალფზე შემდგარი ტალღების ხმაურს.

მერე, სულ ვუშტკიცებ ჩემს თავს, რომ „წ“ და „შ“ მეგობრები არიან, ვახ-
ტანგურად ჩაბუტებული და დიდებულნი. „ძ“-სა და „ხ“-ს კი ზურგი შეუქცევიათ
ერთიძეთრისათვის, არ სცემენ პატივს. „ბ“ ტკბილად შესციცინებს თავის ტურფა
წინამძღოლს და ჟამიჟამ წელგამართული გადაავლებს ხოლმე თვალს მთელ მხედ-
რიონს, „ზ“-ც დაიზუზუნებს, აქეთ ყველაფერი რიგზეაო, მაგრამ მოწყენილი სახე-
ებიც მრავლად ჩანან, აუერ „პ“, თითქოს კარგი, ოროთახიანი ბინა აქვსო, ვერ
იხვენებს მაინც, განცხადებას განცხადებაზე წერს, „პ“-ს რითი მაინცგვს უპირა-
ტესობა, რად პოუმატეს ლოჯიაო. „გ“-სა და „ნ“-ს სასაყვედურო არაფერი აქვთ,
თუმცა ორთავეს ერთი მიზეზის გამო წყდებათ გული, ადგილებს რომ შეგვიცვლიდ-
ნენ, უფრო კარგი იქნება, ერთმანეთის ცქერით უფრო ვიჯერებთო გულს. „რ“
აშკარად კმაყოფილია ბედითა და ადგილით ცხოვრებაში, თითქოს „ს“-საც არაფე-
რი უნდა ჰქონდეს სამღურავი, მაგრამ ბოროტი ენები ამბობენ, ზოგჯერ „რ“-ს
ჩაუსისინებს, ჩემს წინ რად უნდა იდგე, რა დამსახურებისათვისო, „ქ“ რაც შეიძ-
ლება მაღლა-მაღლა მიიწევს, ბამბუკით იზრდება, ხანაც ქუდს ახურავენ, როგორ
არ რთავენ, მაგრამ ქვემოდან მაინც ვერ ამოძვრა მთლიანად, არადა პირველ სარ-
თულზე ყოფნა არავის ეხატება გულზე, ისე როგორც „ჯ“ და „ჭ“ ცხოვრობენ.
დანარჩენი თანხმოვნებიც გულდამძიმებულნი შერიგებთან თავიანთ ბედს.

მასწავლებლის ხმა მომესმა, შემოსულა უკვე. ასობებს ეეთხოვები, ჩერით ვშლი
და ჩემს მერხზე, ნანაჩაის გვერდით ვჯდები...



შემოდგომაზე დაწერილი ლექსები

სევდისაგან გაყვითლებულ ფოთლებს
მიაცილებს შემოდგომის ქარი...
მამა! ზეცის გუმბათები სკდება
თუ ჭრიალით იხურება კარი.
— ქვითინით ნუ გაბრუნდები უკან,
მეგობარი მაფრთხილებს და მკოცნის,
წინ ტკივილით გასავლელი გზაა,
უკან ცრემლით განწმენდილი ბორცვი.
ცაო, ხედავ? ბოლო თხოვნა დამრჩა,
მეც ოდესმე დაგიბრუნებ ამაგს,
ოღონდ წუთით გამინათლე სული,
ოღონდ სიზმრად მომივლინე მამა.

ემილი დიკინსონს

ზეცისაგან ნაბოძები ნეტარება
მიწიერი სისასტიკათ დევნილია,
ჩემს ოთახშიც შემოფრინდა გულწითელა
ემილია, საყვარელო ემილია.
გულწითელა, მშვიერი და გასაკითხი,
უღვთო წსნვერპლი უსამართლო ანათემის...
...შემოდგომის ფოთლებივით ფარფატებდნენ
მსოფლიოსთვის დასაგზავნი ბარათები.
ლოცვანს ჰგავდა წმინდა სულის აღსარება,
ჩურჩულით და ცრემლმიერად წასაკითხავს,
ლერწამივით ირწეოდა ბედისწერა,
ტყვედქმნილი და განბანილი გასაკიცხად.
კიდევ კარგი! შეუცნობელ ნეტარებას
გული არ გვთხოვს, თუკი სული გვეძილია;
ვარსკვლავებო! სად დაფრინდა წმინდა დაი,
ლამაზი და მარტოხელა ემილია.

მე ვემზადები კარნავალისთვის,
ვიჩქარი ლამაზ დღესასწაულზე.
ამ წითელ კაბას, შავი მანტიით
ნეზობლის ლამაზ ქალებს წავუღებ.
აი, ნილაბიც — უკვე ხელთა მაქვს
ლამაზი ქალის თეთრი პროფილი,
მაგრამ სარკის წინ ვერ მოვათავსე
სული ახლის და პირველყოფილის.
თუმცა შევიღებე წესის თანახმად
ტუჩები წითლად, თმები მელნისფრად,
მაგრამ კარს იქეთ ვიღაც ხითხითებს...
(ვერ მოვიქეცი შესაფერისად).
გადავისროლე რაკი ნილაბი,
გავთავისუფლდი უცხო სახისგანც,
აჰა, მზადა ვარ კარნავალისთვის
თუ პარტნიორი ბედმა მაღირსა.
და თუ მარტოვას მელის მეჯლისი
ვერცხლისფერ კაბას ვირჩევ ხეაღისთვის...
თუ შეგიძლიათ, ცოტა მადროვეთ,
დღეს ცეკვებს ესწავლობ კარნავალისთვის.



ჩემს წილ ზეცას ჩრდილი ვერ მოაშორა
ქარებისგან აშეგებულმა აფრებმა...
მაინც ბრწყინავს ჩემი ციცქნა ვარსკვლავი,
ნისლთან ჭიდილს გაუძლო და არ ქრება.
ვინ ვარ? სულაც არ მჭირდება გვირგვინი,
...ბეჭელა ვარ და ყვავილებს ვეველები.
ცაო, ჩემო საყვარელო დობილო,
მოდი, ფრთებზე დამაწვინე ცრემლები.



კონცერტი საფეხნიოვუხის ოჯახში

წიგნიდან „სამსრამთის ცის ქვეშ“

ყველანი სადღაც
წივეშურებით,
უხილავ კვალთა
მიგნება გვინდა.

ხ. ესენინი „ბათუმი“

შაბათია. ანამ სელეზნიოვებს ოჯახში კონცერტზე მოიყვანა სერ-
გეი ესენინი. ესენინის ბევრ მეგობარსა და ნაცნობს ეგონა, რომ სერ-
გეის კლასიკური მუსიკა არ უყვარს, ჩაიკოვსკის, ბეთჰოვენისა და შოპენის
სოფლური გარემონის ჰანგები ურჩევნიაო.

მართალია, ტალიანკა მართლაც უყვარდა, იგი მშობლიურ მხარეს
აკონებდა: „ტალიანკავ, ერთხელ კიდევ გამიხარე ვუღი, რომაგონე სიჭა-
ბუკი უკვე დაგარგული“...

პოეტს, რომლის ლექსები მუსიკით ცოცხლობდა, არ შეეძლო არ
ფეხრებოდა, არ ეგრძნო მუსიკის მშვენიერება და სიღრმე.

ამიტომაც იყო, როგორც კი გაისმა გრიგის სონატის პირველი აკო-
რდები, ესენინი გაინაბა... თვალები ჩაუმუქდა და მოელანდა ის, ვინც
შეიყვანა კლასიკური მუსიკის სამყაროში. ლამის გული შეუღონდა, იფი-
ქრა, ვეღარ მოეითქნო. ლამის გული ამოუჯდა. როიალი მსუბუქი, ხა-
ვერდოვანი ბგერებით ავსებდა დარბაზს. გულის სიღრმეში წვდებოდა და
აღძრავდა გრძნობას, „რომლის სახელიც არ იცის კაცმა“. მუსიკა მისი
ერთადერთი ნუგეშია.

ესენინი არ გაქცეულა. იჯდა. ჩუქად და არ სურდა დაერღვია დიდი
წრდილოელი კომპოზიტორის საოცარი მუსიკის მდინარება.

ქსენიას თავდავიწყებით უსმენდა. თაფლისფერ თვალბში ნეტარი

შუქი უბრწყინავდა, დავიწყებოდა საყვარელი ადამიანიც კი, გვერდით რომ ვჯდა.

ოღოვას აკვროდა ოთხი წლის ბიჭუნა. თვალები დედისას უგავდა, ოღონდ უფრო ჩაწუქებოდა, ხანდახან სტუმრისაკენ გააპარებდა თვალს. საპასო ღირიკული სობრანოთი მღეროდა ასეევა:

ერთადერთ სიტყვას მინდა გავანდო,
საფიქრალი და სადარდო რაც მაქვს
თა სიტყვა იგი ვისროლო ქარში,
რომ სივრცეებში წაიღოს ქარზე.

ბიჭუნამ ვედარ მოითმინა და დედას წასჩურჩულა, — ვინ არის ეს ძაა? — რა თითი ესენინისაკენ გაიშვირა.

— ეს პოეტიია, — ჩურჩულითვე უპასუხა დედამ. ბიჭუნას კიდევ უნ-
ფოდა რაღაცა ეკითხა, მაგრამ დედამ ტუჩებზე თითი მიიღო და ანიშნა,
გაჩუქდიო, და გაიფანა მეორე ოთახში დასაძინებლად.

უშტროსმა ქალიშვილმა ჭკვიანი თვალები შეანათა დედას და უთხრა:

— წინდა მოვუსმინო პოეტს, ანამ რომ გვასტუმრა. ამბობენ, საო-
კარ ლექსებსა წერსო, ვთხოვთ წაგვიკითხოს.

— რა თქმა უნდა, თუ დაგვეთანხმა.

ამ დროს შოპენის ბალადის დიდებული აკორდები ჟღერდა. მიმოი-
ხედვს, მაგრამ ესენინი არსად ჩანდა. არავის შეუმჩნევია მისი წასვლა.
ამგვარად გაუჩინარება ესენინის ჩვეულება იყო.

პოეტს მუსიკის ძლიერი შთაბეჭდილება გაჰყვა. წაგრამ წყენასაც
გრძნობდა — „რატომ არავინ არ მიაქცია ყურადღება, არავინ თხოვა,
ლექსები წაგვიკითხეო. ნუთუ არ იციან, რომ მე სახელოვანი პოეტი ვარ.
რატომ ღუმდა ანა ალექსეევნა... მერე რა ფიქრიანი სახე აქვს, რა მგრძ-
ნობიარეა, რამდენი რამ განუცდია... როგორც კი ჩავალ ღოსკოვში, ახალ
უურნალს დავაარსებ, მოვიწვევ ვოლფს, ვასკა ნასედკინს. ანას მდივნად
შოვაწყო... ვიცი, ხელმოკლედ ცხოვრობს. კარგი იქნება ეკატერინე ჩაღვ
შათხოვდებოდეს ნასედკინს...“

— გამარჯობა, კადიევ!

— სად დაეხეტები?

— წარმოიდგინე შენ, მართლა დავჭკვიანდი... სელეზნიოვებთან
ვიცაფი.

-- როგორ ღოგეწონა კონცერტი? გაუძელი კლასიკას?

— სომ გითხარი, დავჭკვიანდი-მეთქი, მაგრამ მაინც გამოვიპარე.
იცნობ იმან?

— ვიცნობ. ისინი პეტერბურგიდან ჩამოვადნენ. სელეზნიოვი სახელ-
მწიფო ბანკის მთავარ კონტროლიორად დანიშნეს. ცოლი პიანისტია, თან
ხატავს, უფროსი ვაჟი მხატვარია, ცოლად ქართველი ქალი ჰყავს.

— მის ღებს — ანასა და ქსენიასაც იცნობ?

— მაშ არა? ხშირად დავდივარ მათთან, პატივს ვცემ. შენ სად გაე-
ცანი?

— ტარასენკომ გამაცნო. ანა ალექსეიევნა მოსკოვში მინდა წავიყვანო
ახალი ჟურნალის ტექნიკურ მდივნად.

— რონელი ჟურნალის?

— რომლის დაარსებასაც ვაპირებ.

— მეც წამიყვანე, თუნდაც მეუზოვედ.

— მეუზოვეები არ გეჭირდება, — სიცილით უბასუხა სერგეიმ.

ამ დროს გაისმა გემის საყვირის გაბმული, მერე წყვეტილი ხმა.

— წავიდეთ, გავაცილოთ. მიყვარს ეს უზარმაზარი მცურავი ურჩხუ-
ლი, ზღვაზე რომ ირწყევა და თვალებს აბრიალებს, — თქვა ესენინმა და
მოაგონდა შორეული, შორეული დღეები...

ჩეზოდნიანი მგზავრები ტრაპზე აღიოდნენ, შემდეგ გემბანიდან ხე-
ლებს უქნევდნენ და ჰაეროვან კოცნას უგზავნიდნენ გამცილებლებს, ვი-
ლაცეებს უძახოდნენ და რაღაცას უბარებდნენ...

და ღოესმა აისედორას ნაზი, გულში ჩამწვდომი ხმა... უცხო, შო-
რეული, მშობლიური, საყვარელი... ისევ ის არის! ჩუდამ ჩემთანაა! —
ესენინმაც დაუქნია ხელი, თითქოს ეთხოვებოდა შორეულს, ახლობელს...
გემი ხელა დაიდრა და სვლას უმატა.

სერგეი უძრავად იდგა და დაჟინებით გაჰყურებდა მოჯაღოებულ
სივრცეს, ნათელ, ენით უთქმელ სილამაზით სავსე სივრცეს.

ღუწდა კადიევიც. ალბათ, მასაც თავისი საფიქრალი ჰქონდა და
თან უსიტყვოდ ესმოდა პოეტის გულის ხმა. კადიევს ფრანგი ცოლი
ჰყავდა.

გემი ჰორიზონტს მიეფარა.

— წავიდეთ, მიშა, — მეგობრულად უთხრა ესენინმა.



სიყვარულს

არა, არავინ და არაფერი,
მე შენ მასხოვხარ, არ ჩავიწყდები,
წვიმის წვეთების ნაზი სიმღერით,
გავიჟებით და ვერცხლის ჩიტებით.
სად არ ვიარე, სად აღარ გძებნე,
არ ჩანდა შენი გადასახედი,
მხოლოდ სიზმარში შემომხვდი

ერთხელ,

გამიღიწე და ისევ წახვედი.
შენ უსხეულო და უსააკო,
ვისი სული ხარ — ღმერთის

თუ ბავშვის?

ხარ დიდებული და ამით მარტო
დაკიდებული წვიმებით ცაში.
შენს ხელისგულზე მაინც ჩავივლი,
დავტოვებ ჩემსას ცრემლსა და სიცილს,
ჩერე დავისხამ შხამის ყვავილებს
და საით წავალ, არავინ იცის.

ახალ ღარბაზებს

დადუმდნენ უკვე ხმები მძვინვარე,
გამოძახილი ძველი დიდების,
დამშრალი არის ყველა მდინარე
და კალაპოტებს აღარ ვჭირდები,
გარდასულია სერობის ღამე,
გაყიდულია ყველა ნათელი
და დაქვთ ისევ წარსულის

ქარებს

სუნთქვა პირველი და უდარდელი.
და როცა მათაც ვიდაცა წაშლის
და დავიწყების ჩრდილებს ჩიაფნს,

ავიმართები ბნელ აკლდამაში
და ელამ თვალებს ავაკიაფებ.
რომ სიკვდილისთვის თავი ვიმართლო,
რალაც ახალი ექოს წინაშე
და ძველისძველი ჩემი სინათლე
გადავასახლო ახალ წვიმაში.
რომ სამარხები ისევ განაზღნენ
პირველ ცრემლით და პირველ
ფანტელით
და ჩავაბარო ახალ დარბაზებს
ძველი ქარები და ჟრუანტელი.

სარკმსთან

მე და შენა ვართ ისევ და ისევ,
წვიმა კი ჩქარობს, ჩქარობს და ჩქარობს,
მე თუ მოვკვდები, გაქრები მყისვე,
მრუდე მინაში ჩაჩდგარო ქარო.
ვისოსებივით ჩანან წვიმები,
გისოსებივით ჩანან ჭადრები
და რადგან მაინც გაიწირები,
სანამ აღრეა, ნუ გაავდრდები.
აღებეჭდება უხილავ ფოტოს
ეს აღზევება, ეს გაელვება,
ცა შეინახავს და მერე მოთოვს
წომავლის სისხლად და პაემნებად.
მე თუ მიყვარდა შენს სისხლში ცქერა,
მხოლოდ იმიტომ, რომ წმეს ვნახავდი,
წმეილობით! — არ ვთქვი სიტყვა ერთხელაც,
ვიმეორებდი მხოლოდ — ნახვამდის.
მე ვკანკალებდი, თუ შენ დაღლილი
იყინებოდი მრუდე წინაში,
მე და შენს შორის იყო ჩამდვილი
და დაწნაშავე ყველას წინაშე.
მე თუ მოვკვდები, ვიღამ ჩაგზედოს
თვალებში, სულში და ყინულებში,
ვინ დაიხსომოს, თუ როგორ ვნთო
ეს აღზევება და ეს ნუგეში.

მე ვიცი, ბოლოს წამილებს ქარი,
მკერდს დამიკაწრავს ვაშლის ტოტებით,
გვიმრის ფოთლებში ნაპოვნი ტანი
მტკიცეა, როდესაც შენ მაგონდები.
მე მამალი ვარ. შმაგი ყივილით
წუხმობ მზესა და მწვანე ჩინარებს
და ღებდემონას ნაზი ყელივით
ცახცახებს ჩემი ძველი მდინარე.
ღვება ვიღაცა ჩემი ხსნისათვის,
ზოდის ოტელის მუქი ხელებით
და სიგიჟიდან სიგიჟისაკენ
მივყევარ უხმოდ და მეფერება.
მე მამალი ვარ, ვმღერივარ შენთვის,
ბუმბულებს მიწეწს უდაბნოს ქარი
და შეღამების ნალევლით მეწვის
გვიმრის ფოთლებში ნაპოვნი ტანი.

მეც შევერევი

შემჭკნარ ხეებთან ჩე წავალ ახლა,
იქ სიყვარული გადმოხვეწილი
ცხოვრობს სიკვდილის ვარდისფერ სახლთან,
შემკრთალი ცივი სექტემბრის წვიმით.
იქ, ცივ ბალებთან არ ამარიდებს
მზერას, დამფრთხალი ღმერთთან ურჩობით,
მეც შევერევი ძვირფას ამინდებს,
გაუდნები ჩათში და გავყურდები.
ჩათში, ვინც იგრძნო და ხელაღებით
ღათმო ყოველი და გაემართა
იქ, სექტემბერის შემჭკნარ ბალებით,
ერთადერთ ხსნასთან და პაემანთან.





კარგა ხნის წინანდელი ეს მეტად სამწუხარო და ამაღელვებელი სურათი ახლაც თვალწინ მდგას. სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს ტრაგიკულად დაიღუპა პირველი აჭარელი მფრინავი ქალი ფადიმე გოგითიძე. მასთან ერთად დაიღუპა ავიაბორტმეჟანოსი ნიკოლოზ ორაგველიძე. მათი ცხედარი დასვენეს ბათუმის მასწავლებლის სახლის დარბაზში. ორ დღეს ეთხოვებოდნენ აჭარის მშრომელები ჩვენგან უძროოდ წასულ ამ ორ შესანიშნავ ახალგაზრდას.

...ქობულეთის რაიონის სოფელ ალაშხრის მკვიდრთ შებან და აიშე გოგითიძეებს თერთმეტრ შვილი ჰყავდათ — შვიდი ვაჟი და ოთხი ქალიშვილი. სანავსადგურო ქალაქებში ცხოვრებამ განაპირობა გოგითიძეების ვაითშვილების მომავალი შრომითი საქმიანობა. შვიდივე ძმამ თავიანთი ბედი ზღვას დაუკავშირა. შვიდი ძმიდან ახლა მხოლოდ ორია ცოცხალი; ოთხი დიდან კი ასევე ორი. გოგითიძეების დინასტიას ამჟამად მათი შვილები და შვილშვილები განაგრძობენ.

ამ წარცვეთში გვინდა გაამოთ გოგითიძეების დიდი ოჯახის ერთ-ერთი ქალიშვილის, პირველი აჭარელი მფრინავი ქალის ფადიმე გოგითიძის ცხოვრება.

...ფადიმე, ანუ როგორც მას ეძახდნენ, ფადიკო, ბუნებისაგან უხეად იყო დაჯილდოებული ნიჭით. შრომისმოყვარე ოჯახში ცხოვრებამ და კარგმა აღზრდამ განუვითარა ფადიკოს ადამიანისადმი უსახლერო პატივისცემის გრძნობა, თავისი ხალხისა და სამშობლოს სიყვარული.

მშობლებსა და მასწავლებლებს ახარებდა სწავლისადმი ფადიკოს დიდი ინტერესი. იგი გაბედული და სიცოცხლის მოტრფიალე, გამარჯვებულ გოგონა იყო. ფადიკომ წარჩინებით დაამთავრა ბათუმის კონქაძის სახელობის ათწლიანი სკოლა. კომკავშირელი გოგონა იმავე სკოლაში დატოვეს პიონერხელმძღვანელად. მშობლები მას ურჩევდნენ სწავლა გაეგრძედა უმაღლეს სასწავლებელში. ფადიკოს არც სკოლაში მუშაობა უნდოდა და არც უმაღლეს სასწავლებელში სწავლა. გული სულ სხვა რამისაკენ მიუწევდა — მფრინაობა იყო მისი, საწადელი, ამაზე იგი ჯერ კიდევ სკოლაში ყოფნის დროს ოცნებობდა, ფადიკო გამოსაკლისი როდი იყო. ოცდაათიან წლებში ჩვენს ქვეყანაში იშვიათად თუ მოხერხებოდა ბავშვი, რომელიც ავიაციით არ ყოფილიყო გატაცებული. თავის სანუკვარ ოცნებას ფადიკო არავის უმზღვდა; არც მშობლებს. ახლა კი მტკიცედ გადაწყვიტა ჩანაფიქრის აღსრულება.

ვინ, ან რამ შთააგონა ფადიკო დასდგომოდა ამ მეტად ძნელ, მაგრამ რომანტიკულ გზას? ფადიკოს, ისე როგორც მაშინდელი საბჭოთა ახალგაზრდა თაობის ბევრ სხვა წარმომადგენელს, მათ შორის ქალიშვილებსაც, აღაფრთოვანებდა და იზიდავდა ჩვენს ქვეყანაში სამამულო ავიაციის განვითარების პირველი მნიშვნელოვანი მიღწევები, ამ დროისათვის, მაგალითად, უკვე კარგად იყო ცნობილი საბჭოთა მფრინავი ქალების მაგარინა რასკოვას, ვალენტინა გრიზოდუბოვას, პოლინა ოსიპენკოსა და სხვათა სასახლო საქმეები. ისინი საპაერო ფრენის მსოფლიო რეკორდსმენები და საბჭოთა კავშირის გმირი მფრინავები გახდნენ. ბუნებრივია, მაშინ ჩვენი ქვეყნის ახალგაზრდობა ავიაციისადმი საყოველთაო გატაცებით იყო შეპყრობილი.

როგორც ცნობილია, საბჭოთა ავიაციამ წარმატებათა სასახლო გზა განელო, მაგრამ ოღოლი როდი იყო ეს გზა. არ ჰყოფნიდათ ბაზა და კადრები, ამ სიძნელეების დასაძლევად ჩვენმა პარტიამ მოწოდებით მიმართა საბჭოთა ადამიანებს: „მშრომელო ხალხო; აშენეთ საპაერო ფლოტი“, „პროლეტარები — თვითმფრინავში“, „მოვეცით მორტორი“.

პარტიის ამ მგზნებარე მოწოდებას საბჭოთა ხალხმა ერთსულოვნად დაუჭირა მხარი. ცხადია, უპირატესად მას ახალგაზრდები გამოეხმაურნენ. ოცდაათიან წლებში, ჩვენს

ქვეყანაში მასობრივად ვითარდებოდა საავიაციო სპორტის ყველა სახეობა. ამ დიდმნიშვნელოვანი საქმის ორგანიზატორები ადგილებზე თავდაცვაავიაციის აეროკლუბები გახდა.

ისე როგორც სხვა ქალაქებსა და სამრეწველო ცენტრებში, ბათუმშიც გაიხსნა საპარაშუტო კურსები, კურსებზე შევიდნენ არამარტო ვაჟები, არამედ ქალიშვილებიც. მათ შორის აქარიდან პირველი იყო ფადიკო გოგიტიძე. იგი ხარბად დაეწაფა სწავლას. ბათუმის ლენინის სახელობის პიონერთა და მოსწავლეთა პარკის ტერიტორიაზე იმ დროს აღმართულ საპარაშუტო კოშკზე პირველად ასვლა და იქიდან გადმოხტომა ახალბედასათვის მეტისმეტად ძნელი იყო. ფადიკომ გადალახა ეს სიძნელე. ეს იყო მისი პირველი ნაბიჯი ავიაკაცობაში, მაგრამ დამოუკიდებლად გადადგმულმა ამ ნაბიჯმა მეტად გააოცა მშობლები, ნათესავები, ახლობლები. გასაოცებელი კი მართლაც იყო. აჭარელი ქალი საპარაშუტო საქმეს ეუფლებოდა, მფრინავი უნდა გამხდარიყო. ბნელი წარსულის მემკვიდრეობას თუ გავიხსენებთ, ეს მართლაც განსაკუთრებული შემთხვევა იყო.

მშობლები ადრეც ამჩნევდნენ, მათ ქალიშვილს საფრენოსნო საქმე რომ იტაცებდა. მაგრამ რატომღაც სკეროდათ, რომ ფადიკოს ადრე თუ გვიან თავისთავად შეუღმწეველად გაუვლიდა ეს „ავადმყოფობა“, აიშესა და შაბანის დიდ ოჯახში თაობიდან თაობას გადაეცემოდა ზღვის სიყვარული, ფადიკომ კი დაარღვია ეს ტრადიცია.

— საკვირველია, — ამბობდა დედა, — ამ გოგომ რაღა მაისცდამაინც მფრინაობა აიჩემა, რა ეშმაკი შეუჯდა. ჩემთვის მაინც გაემხილა გულისწადილი... რა ჯობდა, ექიმობა ეხწავლა, ან პედაგოგი გამოსულიყო.

მამა კი ასე მსჯელობდა:

— თუ ხმელეთზე არ ამირებდა ცხოვრებასა და შრომას, რა მოხდებოდა, მამისა და ძმების გზას გაჰყოლოდა?! საზღვაო ტექნიკუმშიც ხომ ჩვენი სახლის წინაა. აქ არამარტო პილოტტექნიკოსებს ამზადებენ, არამედ გემწამყვანებსაც, შტურმანებსაც.

იმხანად ბათუმის საზღვაო ტექნიკუმის გემწამყვანთა განყოფილებაზე ვაჟებთან ერთად წარმატებით ეუფლებოდნენ საზღვაო საქმეს იულია ფაილოძე, ნინო კალანდაძე. ვაიდე გვარიშვილი და შუშანა თუმანიშვილი, რომლებმაც წარჩინებით დამთავრეს აღნიშნული სასწავლებელი, საფუძვლიანი საზღვაო პრაქტიკა გაიარეს და შორეული ნოსნობის შტურმანები გახდნენ. დიდი სამამულო ომის ბოლოქარ წლებშიც ისახელებს თავი.

ერთი სიტყვით, მეზღვაური გოგოტიძეების დიდ ოჯახს კიდევ ერთი მეზღვაური უნდა შემატებოდა და ისიც ქალი — ასე სურდათ მშობლებს, ძმებს, დებს.

მშობლებისა და ნათესავების რჩევა-დარიგების მიუხედავად, ფადიკომ მის მომავალ პროფესიად მაინც მფრინაობა აირჩია.

...დრო გადიოდა. ფადიკოს აღარ აკმაყოფილებდა ბათუმის საპარაშუტო კურსებზე სწავლა. იგი თვითმფრინავის მართვის მაღალ ოსტატობაზე ოცნებობდა. ფადიკო გოგიტიძე კომპაგვირული საგზურით თბილისის საფრენოსნო სკოლაში გაგზავნეს.

ფადიკო წარმატებით ეუფლებოდა საფრენოსნო საქმეს. მან თეორიულად კარგად აითვისა თვითმფრინავის მართვა. ბოლოს დადგა თეორიული ცოდნის პრაქტიკული გამოყენების დღეც. მწვრთნელ-ინსტრუქტორთან ერთად იგი რამდენჯერმე აფრინდა ცაში. ბოლოს ის დღეც დადგა, როცა მარტო უნდა ეფრინა... ფადიკომ მფრინავის კაბინაში დაიკავა ადგილი. ნიშნის მიცემისთანავე ჩართო ძრავა და „უ-24“ ტიპის თვითმფრინავი თანდათანობით ჰაერში აიჭრა. ფადიკომ შეება ივრძნო, აეროდრომის თავზე ჰაერში გაინავარდა, შემდეგ კი ძირს დაეშვა და თვითმფრინავი ოსტატურად დასვა.

— ერთხელ კიდევ! — გაისმა ინსტრუქტორის ხმა. ეს იყო მოკლე და მკაფიოდ გამოთქმული ბრძანება — გაიმეორე გაფრენა!

მეორე დამოუკიდებელი გაფრენაც წარმატებით დამთავრდა. ეს ფადიკოს ახალი დიდი ნაბიჯი იყო ავიაკაცობაში. საფრენოსნო სასწავლებლის ხელმძღვანელებმა და მოს-

წავლევებმა მხურვალედ მიულოცეს ფადიკო გოგიტიძეს პირველი შიღწევა და ახალი წარმატებები უსურვეს.

...1935 წლის 18 აგვისტოს ჩვენს ქვეყანაში პირველად აღინიშნებოდა საპაეო პირველი დღე. ფადიკო გოგიტიძემ წინააღმდეგობა გაუწია ანტიკომუნისტურ და ანტიკლერალურ ბრძოლას. იმ დღეს აეროპორტში ხალხმრავლობა იყო. აქ იყვნენ ფადიკოს მშობლები და მეგობრები... აეროპორტის თავზე გამოჩნდა თვითმფრინავი. ძალე იგი ნარნარით დაეშვა საფრენი მოედანზე. შემხვედრთა თვალწინ იცაოთ და საინტერესო სურათი გადაიშალა: მფრინავის კაბინაში იჯდა ქალი, რომელსაც თავზე ტყავის ქუზარადი ეხურა და ხელთ ეპყრა თვითმფრინავის საჭე. იგი გახლდათ ბათუმელი ფადიკო გოგიტიძე. ბათუმიდან თბილისს მატარებლით გაემგზავრა, თბილისიდან კი ბათუმში თვითმფრინავით ჩამოვიდა, რომელსაც თვითონ დამოუკიდებლად მართავდა.

ერთი წლის შემდეგ ფადიკო გოგიტიძემ წარჩინებით დაამთავრა თბილისის საფრენოსნო სკოლა და მშობლიურ ბათუმში დაბრუნდა მფრინავ-ინსტრუქტორად. ქალიშვილებსა და ვაჟებს მოუთხოვრებდა საბჭოთა ავიაციის წარმატებებზე, შეგობარ მფრინავებზე, მათ ვაჟაკურ საქმეებზე.

ბათუმში აეროკლუბი ავიაპეციალისტთა და პარაშუტისტთა კლასებით პირველად სწორედ იმ წელს გაიხსნა, როცა ფადიკომ თბილისის აეროკლუბი დაამთავრა. იგი ამ საავიაციო სასწავლებლის მფრინავ-ინსტრუქტორად დანიშნეს. ფადიკოს საგალითისამებრ და მისი რჩევით ამ კლუბში ჩაირიცხნენ არამარტო ეფები, არამედ გოგონებიც. მათ შორის იყვნენ შადიე დიასამიძე, აიშე მსხალაძე, აიშე ზედანია, ახგელინა კეკელიძე, ლუბა ცაგარელი და სხვები. მფრინავ-ინსტრუქტორ ევგენი ვეკუასთან და სხვებთან ერთად ახალგაზრდებს ფადიკო გოგიტიძე თვითონ ასწავლიდა საფრენოსნო საქმეს, ამის თაობაზე აჭარის საოლქო განვით „ბატუმსკი რაბოჩი“ 1937 წლის 18 აგვისტოს წერდა:

„იზრდება ახალგაზრდობის სწრაფვა აეროკლუბში და განსაკუთრებით სასიხარულოა, რომ აეროკლუბში მიდიან აჭარელი გოგონებიც. მათ არა მარტო მაგალითის აძლევს თბილისის აეროკლუბის აღზრდილი ფადიკო გოგიტიძე, არამედ ასწავლის კიდევ საფრენოსნო საქმეს“.

ყველა კმაყოფილი იყო ფადიკოს მუშაობით. უმთავრესი მფრინავი, ფადიკო გოგიტიძე კომპაევირის აჭარის საოლქო კომიტეტის ბიუროს წევრად აირჩიეს და საკავშირო კომპაევირის მეცხრე ყრილობაზე წარგზავნეს დელეგატად. შემდეგ იგი ლენინური პარტიის რიგებში მიიღეს. ახალგაზრდა კომუნისტი ქალი კიდევ უფრო ენერგიულად შრომობდა და მაღალი პასუხისმგებლობით ეკიდებოდა საბჭოთა საპაეო ფლოტისათვის მალაქვა-ლიფიციური კადრების აღზრდის კეთილშობილურ საქმეს.

სამწუხაროდ, ფადიკო გოგიტიძის ლამაზი სიცოცხლე ხანმოკლე აღმოჩნდა. მიუხედავად ამისა, მან ბევრი კარგი საქმის გაკეთება მოასწრო. ფადიკო გოგიტიძის აღზრდილები იყვნენ ისრაფელ ჭინჭარაძე, გარი მერკვილაძე, ალექსანდრე გორბაჩევსკი, მიხეილ გორბაჩევი, დავით თავაძე და ბორის ლიტვინუკი. ამ ექვსმა მფრინავმა დიდი სამამულო ომის პრისხანე წლებში გერმანელი ფაშისტების წინააღმდეგ შეუბოვარ ბრძოლებში ასახელა სამშობლო, მათ საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება მიენიჭა.

დიდი ბრძოლები გადაიტანა ფადიკოს აღზრდილმა ქალმა ანა დუდინამ. ანუშკას მეპირადედ ვიცნობდი. ომამდე იგი ბათუმის სტამბაში ასოთამწყობად მუშაობდა, მე კი გახეთ „საბჭოთა აჭარის“ რედაქციის მუშაკი ვიყავი. ანა დუდინა წარმოებიდან მოუწყვეტლად ეუფლებოდა საფრენოსნო საქმეს ბათუმის აეროკლუბში. აქ მას მინიჭეს ინსტრუქტორ-მფრინავის წოდება, ომის დაწყების პირველი დღიდანვე ანუშკამ ფრონტს მი-აშურა, იგი ქალთა 46-ე გვარდიულ ტაშანის დამის ბომბდამშენ საავიაციო პოლკში იბრძოდა, მე კი სახმელეთო ჯარების საარტილერიო ნაწილში — ფრონტის ერთსა და იმავე უბანზე. მფრინავი ქალები მოსვენებას არ აძლევდნენ გერმანელ ფაშისტ დამპყრობ-

ლევს, განსაკუთრებით ღამით. ამიტომ იყო, რომ პიტლერელებმა ჩვენს საბჭოთა მფრინავ ქალებს მეტსახელად „ღამის კუდიანები“ შეარქვეს.

ანა ღუდინა დიდი სამამულო ომის დამთავრებამდე ებრძოდა გერმანელ ფაშისტებს, 1945 წლის 5 მაისისათვის მის ანგარიშზე იყო 675 საბრძოლო გაფრენა. ამ უშიშარი მფრინავი ქალის საბრძოლო დამსახურება მრავალი ორდენითა და მედლით აღინიშნა.

...ტრაგიკული შემთხვევა რომ არა, ფადიკო გოგიტიძე უშიშარ მფრინავ ქალებთან გალინა ტურაბელიძესთან, ირინე ოსაძესთან, თამარ მელაშვილთან, მერი ავიძბასთან და ალექსანდრა ოსმანცეკასთან და სხვებთან ერთად დიდი სამამულო ომის პირველი დღიდანვე ჩადგებოდა ჩვენს სახელოვან ავიატორთა რიგებში, თავის წვლილს შეიტანდა ფაშისტურ გერმანიაზე საბჭოთა ხალხისა და მისი შეიარაღებული ძალების დიად გამარჯვებაში.

...სამარადისოდ უკვდავყოფილია პირველი აჭარელი მფრინავი ქალის ფადიკო გოგიტიძის ხსოვნა. მისი ძეგლი დადგმულია ბათუმის ლენინის სახელობის პიონერთა და მოსწავლეთა პარკში, ხოლო ბათუმის მაიაკოვსკის სახელობის გზატკეცილის პარალელურ ქუჩას მინიჭებული აქვს ფადიკო გოგიტიძის სახელი. აჭარელი მფრინავი ქალის წინაშე ვალში არც ჩვენი მწერლები არიან: ფადიკოს უმღერა პოეტმა სევერიან ისიანმა.

შენი გმირობის ცეცხლი მეგულის
და მე შევხარი, გოგო, ამ ყოფას.
რომ გარგო ცაში ახმთანება.
შენი მშითა ვარ შთაგონებული.
შენზე სიმღერის მარადსაყოფად
მთელი სიცოცხლე არ მენანება.

ფადიკო გოგიტიძის ხსოვნისადმი მიძღვნილი პირველი აჭარელი პოეტი ქალის ნანა გვარიშვილის ლექსი.

საბჭოთა კავშირში მრავალი ძეგლი დგას —
რწმენის, ნიჭის თუ ღიადების მთქმელი,
მე არ მასვენებს ქვაში გამოთლილი
ლაღად გაშლილი პატარა ხელი.
ქვეყნად, ძვირფასო, რამდენი ძეგლი დგას,
ზოგი ცხენზე ზის, ზოგი სავარძელში...
შენ კი პატარა სკვერში შევაჩერეს,
ოცნებამ აგიტაცა ბრინჯაოს ფერში.

ამირან გურგენიძე.



მინიატურები



ზეცაში ჩიტი ხაზავს ირაოს
და ჩემი ფიქრიც მასთან ყირაობს:

— მეც მინდა ვფერენდე...

შენს ყოფნასა ვგრძნობ, ვით ზმანების რიალს
კაცისას, ვისაც სიცხე დაუკლეს,
თვით კი მაგონებ მოშლილ როიალს,
როჩელზეც რაღაც წყნარი დაუკრეს...
აღბათ, ამიტომ ჟღერენ ყალბად შენი სიტყვები...



შეხედე, ლევან, დაკარგულა ირემი გზაში,
ის დაეძებდა ამხანაგს, აღბათ...

გახედე, ლევან, დაფრინავენ მერცხლები ცაში,
მზეს დაეძებენ ისინი, აღბათ...

...ჩიტმა იპოვა რაღაც განძი, დამალა ხეზე,
რომ ვერ წიაგნოს ტურამ და მელამ...

შენ რას დაეძებ,

შენ რას დაეძებ,

ნეტავი ლევან?

ცისფერი სევდა დასტყობიათ ცისკრისფერ თვალებს,
მოჩანს ნალეული, მოჩანს სევდა ვეებერთელა...

ერთსა გთხოვ მხოლოდ, იმ შენს სევდას

ადრე და მალე

ნურავის, ანდობ, ლევან...

...შეხედე, ლევან, დაფრინავენ მერცხლები ცაში...

სახელოვანი ქალები

სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს პრავალი სახელოვანი ქალი აღუზრდია. მათ შორის განსაკუთრებული სხივმოსილებით გამოირჩევიან გვიანი საუკუნეთა ძნელბედობასთან შეურიგებული მანდილოსნები, რომელთაგან ამ წერილში რამდენიმეს გავიხსენებთ.

მარიამ თავდგირიძე

მარიამი ქობულეთელი თავადის ჩამუკა თავდგირიძის რძალი იყო. მისი ჩეულლე, მაქსიმე, იძულებული გახდა „მიწას გაჰყოლოდა“ და მამაპაპური ადათები შეეცვალა. მარიამი კი სასტიკ უარზე იდგა — უწინამძღლე დამელევაო! (იხ. ზ. ჭიჭინაძე, ქართველთა გამაჰმადიანება, ტფილისი, 1915, გვ. 71).

მარიამისთანა მტკიცე მანდილოსნები მცირედ როდი იყვნენ იმ დროს ოსმალთაგან მიტაცებულ ქართულ მხარეებში.

ზეფერაჰან მოწყობილი

თუ ფეოდალური საზოგადოების ის ნაწილი, რომელმაც ვერ მიატოვა სამკვიდრო, ადრე თუ გვიან იძულებული იყო ეცვალა გეზი, გლეხობა მეტ გამძლეობას იჩენდა და დიდი თავგანწირვით იცავდა მამაპაპურ ტრადიციებს. ხალხს მეტისმეტად მძინე ჟამი დაუდგა, მაგრამ არ შერიგებია მომხდურთა მძლავრობას და ბრძოლას განაგრძობდა. ამის ერთ-ერთი მაგალითია ქობულეთელ ზეფერვან მოწყობილის თავგანწირვა. 1845 წელს მან დაგმო თავზე ქალით მოხვეული უცხო სჯული და სამკვიდროდან გაიქცა. ჩოლოქს გაცილებული ახალგაზრდა ქალი ნინო ერისთავს მიენდო და ამ განთქმულ ჩოღვაწე ქართველ ქალთან ჰპოვა საიმედო თავშესაფარი.

ზეფერვანის სამაგალითო თავდადება ძალასა და სიმხნევეს ჰმატებდა იმ მანდილოსნებს, რომლებმაც ათას ჭირსა და ვაებაში გამოატარეს წინაპართა ტრადიციები და შეუბღალავად მოიტანეს განთავისუფლებას დიად ჟამამდე.

ზატყუფე მიქელაძე

მართალია, ეს შესანიშნავი მანდილოსანი იძულებული იყო გარეგნულად უცხო ადათები ედღიარებინა, მაგრამ შინაგანად მშობლიური კულტურის თავგანისმცემლად რჩებოდა მთელი სიცოცხლის მანძილზე.

ფატყუფე ხინოელი იყო.

ქართული წერა-კითხვა ოჯახში შეისწავლა და შემდეგ თვითგანვითარებით სრულყო.

ხანოელი ქალი ფატყუმე მიქელაძე მშობლიური ლიტერატურის ტრფიალი იყო და ჩინებულადაც ფლობდა ქართული დამწერლობის ისეთ საინტერესო სახეობას, რომელიც „დედაბრულად“ იწოდება.

ძისი ნაწერები დაცულია აჭარის ასსრ — სახელმწიფო მუზეუმში (ფ. 252).

ფატყუმე მიქელაძე გული ნიჟარაძისა და სხვა ჭეშმარიტ დელათა კვალზე ვიდოდა... სახელიც ამ გზით დაიმკვიდრა.

იუზა სერსეულიძე.

სისანა გელუა

გაზაფხულს მაინც...

რა ვითხრა ახლა,
როცა ძალიან ახლოს ხარ
სულთან...

გაზაფხულს მაინც წვიმები
ახლავს

და რახან წახვალ,
იფიქრე, გძულდა...

●
როცა რაღაც
მოულოდნელად მოხდება —
ჩვენ ეგავართ:

სეტყვისგან ძირს დაყრილ
მწვანე ფოთლებს
ან შეუმჩნევლად
აყვავებულ ტყემლის ხეებს.

●
ღვინის გამყიდველი კაცი,
როგორც ღვინობისთვე,
ღუღდა...
და ნაღვინარი ჭიქის

მსგავსი თვალებით
ქელეხსა და ქორწილს
ერთნაირად ყიდდა...

●
მწვანე ბალახები რომ აბიბინდება,
თითქოს იკვირტება ქვაც,
არ ამოვარდება არასდროს ქადი,
აღარც მე ვიქნები სხვა...
იზღენი ნათელი აქვს ცას,
აღარ დაღამდება ხვალ...

●
მე შენ იმიტომ დაგტოვე,
მთელი სიცოცხლე შენ რომ
მიყვარდე,
და უშენობაც მიტომ გავბედე,
ჩემში არასდროს რომ არ დაბერდე.

●
თითქოს ეს ღამეც
ღედის ძილია,
შვილს რომ სიზმარშიც
ხელავს...

მანა მქალაიშვილი

ვედრება

ცაო, ისინე ჩემი ვედრება,
ვედრება გულის, რომელსაც უყვარს.
შენ დაიფარე ქვეყნად ყოველი,
ვინც სიყვარულით ცოცხლობს და სუნთქავს.
მოკვდავს მიეცი სიცოცხლის რწმენა,
ნუგეშის ფრთები გაშალე ლაღად,
ხორბლით აავსე მწიფე თავთავი,
ააშრიალე უდაბნო ბაღად.
აპრილს იებს და მზეს ნუ მოაკლებ,
მინდვრებს — სიმწვანეს, ყანებს — ყაყაჩოს,
შეშაძლებინე, სიცოცხლე ჩემი
მამულისათვის მუდამ დაეხარჯო.
და კიდევ ერთს გთხოვ, ერთს გვედრები,
შენ დაიფარე ღიმილი მისი,
იმ ხატად ქცეულ, თაფლისფერ თვალებს
აშორე სევდა, აშორე ნისლი.
ისმინე, ცაო, ჩემი ვედრება,
ვედრება გულის, რომელსაც უყვარს.
მეცა მაქვს ერთი დიდი ოცნება
და მისი ფრთების შრიალით ვსუნთქავ.

ტატიანა გეგენავა

გუშინ და დღეს

როს პირველი ჯანაგირი
მიუტანე მამას,

თვალში ცრემლი მოერია,
„რას მოვესწარ ამას!

მოკლე კაბით რომ დარბოდი,
თითქოს იყო გუშინ,
დღეს რა დიდი იმედები
ჩამისახე გულში“.
მშობლის ჩკლავებს ჩავეჭიდე
ვით პატარა ბავშვი,
ცხოვრებაში ფეხს ვიდგამდი,
მამა მედგა მხარში...

* * *

დღეს პირველი პენსია კი
მივუტანე დედას,

ცრემლი ველარ შეიკავა,
ვერ დაფარა სევდა.
„ასე მალე, ასე უცებ
როგორ ჩომიხუცდი?
კვლავ სკოლაში მგონიხარ და
კვლავ შენს მოსვლას ვუცდი“.
მშობლის დამტკნარ სახეს ვუცქერ
და ვერ ვმალავ ცრემლებს,
სანამ დედა ცოცხალი მყავს,
მე რა დანაბერებს!

ნონა პარაზაშვილი

აყვავდა ნუში

კვლავ გადავურჩი
ზამთრის გრიგალებს,
კვლავ ვხატავ ზეცას
ვარდისფერ ფუნჯით,
ვიღაც შემიღმა მხარში ყავარჯნად,
იმედის კვარი ამინთო გულში...
და გაფიქრებაც ვერ მოვასწარი,
ისე უეცრად აყვავდა ნუში...

ქეთინო გიორგაძე

●
სიცოცხლით მბორგავ გათანგულ მკერდში
შეუცნობელად ღვივის დედობა.
სული კი, ისევ თავნება სული
მისებრ თავნება ქართან ერთობა.
დალწილია სიზორცხვის ზღვარი
და უწყინარი გულის მეფობა.
ცაზე ანთია სონატა მთვარის,
როგორც ცისა და მიწის ერთობა...

გ უ ლ ი

გულო, გაუძელ ტირილს,
გულო, გაუძელ სიცილს,
გულო, გაუძელ ყვირილს,
გულო, გაუძელ ტკივილს,
გულო, გაუძელ ღიმილს,
გულო, გაუძელ თმენას,
გულო, გაუძელ ღხენას,
გულო, გაუძელ ღრენას,
გულო, გაუძელ წყენას...
მაგრამ გაუძლებ ვითომ
ამდენი რაჩის თმენას?
გულო, გაუძელ ჭორს,
ბოდმა შორს შენგან, შორს!
გულო, გაუძელ ღვარძლს,
გულო, გაუძელ დარდს,
გულო, გაუძელ ღალატს,

ტკივილის, წყენის ღალას,
ტრფობას გაუძელ დიდს
და ცხოვრებასაც მშვიდს...
ერთგულად შეეჭიდე
ტკბილის და მწარის ტვირთს.
გულო, გაუძელ ჭირს,
გულო, გაუძელ ფიქრს,
გულო, გაუძელ შიშს,
გულო გაუძელ ზიზღს...
— ამდენი რამის გაძლება
ვის შეუძლია, ვის?
ისევ გულია თავდები,
გული შველივით ხტის
და ყოველდღიურ ჭიდილში
ნაიფერფლება ის...

ქუქუნა ზაინიძე



ნუ მოხვალ სევდაო,
აჩაღამ ნუ,
ერთხელ ჩაიშალოს
ჩვენი პაემანი.
ღამეა საოცნებო,
ღამე საოცარი,
ოქროსდაღალეობა,
ვარსკვლავთვალიანი.
ცაზე ისე თოთო თეთრი მთვარე არი,
მინდა ზეცა სულში

სულმთლად ჩამელვაროს,
დღეს არ მინახულო,
დღეს არ გამიხსენო,
დღეს არ რომეძალო,
აღარ გამეკარო.
ნუთუ უჩემობა შენთვის ძნელი არი,
ერთხელ ჩაიშალოს ჩვენი პაემანი...

თამარ კვაჭაძე

მსახიობი

იუსუფ კობალაძის ხსოვნას

ჩაქრა ნათელი სიცოცხლე,
დადუმდა ნიჭი ელვარე,
მაგრამ ის სული ამბოხი
მაინც ბობოქრობს, მღელვარებს.
ტკბილ სიზმარივით გასრულდა,
ცხადად შეთხზული ზღაპარი,
სცენას კი მაინც ანათებს
ვით სხივუქრობი ღაჩპარი.
სიკვდილი მასთან დამარცხდა,
კვლავ დარჩა სცენის დიდება,
მისი ბაჯაღლო ღირსება
არასდროს დაიბინდება.





თავი მესამე

გამგზავრების წინა დღეს გიორგი, მიწვევისამებრ, ეახლა სოლომონ მწიგნო-
ბარს საჭირო და საინტერესო ცნობების შესაჯერებლად და გამოსათხოვებლად.

გალაქანში რომ შევიდნენ, ვალოდიას უთხრა:

— შენ აი, აქ, ეზოში დამელოდები. მე მალე გამოვალ.

— შენთან მინდა მამიკო, აქ რა უნდა ვაკეთო?

ბიჭუნა აქეთ-იქით იხედებოდა. ბევრი ლამაზი და მაღალი სახლი ენახა, მაგ-
რამ ასეთი, ახლა მამიკო რომ შევიდა, — არასოდეს. ეზოც განსაკუთრებული და
უჩვეულოდ მორთული მოეჩვენა. იგი შემოზღუდული იყო ქვითკირის მაღალი კედ-
ლით. „მაღალი და უკარებაა ეს კედელი ბრანზინი კაცივით“. — გაიფიქრა და
ალაზნის ველისაკენ გაექცა თვალი.

მდინარე ალაზანი ზანტად მიედინებოდა.

მისი ნაპირები ზურმუხტის ფერში იყო გახვეული.

ვაკის ატეხილ ჭალებს ხეთა მწვანე ტევერი გასდევდა.

ტყის იქით ზღაპრული მშვენიერების სივრცე მოსჩანდა. მსუბუქად შემოწო-
ლილ ვარდის ფერს თვალსაწიერთან ღია იისფერი გადაჰკრავდა და ფერთა განუ-
მეორებელ გამას ქმნიდა. სასახლის შოაჯირიდან შეუდარებელი სილამაზის ამქვე-
ყნიური, ზილული სამოთხე იშლებოდა. ამ შთაბეჭდილებას ისიც აძლიერებდა,
რომ ზურმუხტის, იისა და ვარდისფერის ნახევში, სანაპირო ტყის ზემოთ, სივრცე
კიდევ უფრო მკრთალდებოდა და რძის ორთქლისფერ, მსუბუქ სიზმარეულში ეხვე-
ოდა. სწორედ ასეთი სიზმარეული სიმსუბუქის შთაბეჭდილება ედო მთებსა და
მთავარეზილებს, ზეგნებსა და ფერდობებს, ხოლო ცოტა უფრო შორს, ქათქათა
ნისლის ოკეანეში, ზურმუხტოვანი მწვერვალები ამოწეულიყვნენ და ქვეყანას ღმე-
რთებივით გადმოჰყურებდნენ.

ვალოდია უმზერდა ამ ზღაპრულ შორეთს.

„ერთი, ორი, სამი... არა, მამა გამეზუმრა, მწვერვალები დაითვალეო, მაგრამ

ეს საინტერესო ყოფილა! — ერთი, ორი, სამი... იმ თოვლიანი მწვერვალის ჩათვლით... ნეტავ იმ მწვერვალზე თუ არიან ადამიანები, ციყვები, კურდღლები, გავიზრდები, იმ მთებზე აუცილებლად ავალ.

ერთი, ორი, სამი... შეიდი მწვერვალი მოსჩანს. რა ლამაზია! ერთი მაინც ყოფილიყო ჩემი სახლის ახლოს, ბერიოზოვკაში. როგორ გავიხარებდი?! სულ იმის ძეგრაში ვიქებოდი.

აქედან თუ ჩანს ნეტავ ივერიას სახლი? როგორ ტიროდა საწყალი!... მამამისი ომში ძლივს გადარჩა და სახლში გარდაიცვალა. გოგონა რატომ გააგზავნეს მოკვის წყაროზე? ალბათ აქაური წყაროც წამალია!

საბრალო ივერია, ვერ მიუსწრო მამამისს. წყალი რომ დროზე მიეტანა, ალბათ, გადაარჩენდა კიდეც. ყველაფერს თავისი დრო აქვს. აი, მე როცა გავიზრდები, ყველაფერს თავის დროზე გავაკეთებ.

მამას არასოდეს ტყუილი არ დასცდენია, ახლა კი... მალე გამოვალ და ჯერაც არსად ჩანს. ალბათ მწიგნობარი საინტერესო ამბებზე ესაუბრება. ნეტავი როგორი კაცია?“

ვალოდია ასეთ ფიქრებში რომ იყო, სოლომონ მწიგნობარი სტუმარს უბრალონისტს უუბნებოდა:

— მაშ, თქვენ გაინტერესებთ, საქართველოს ზღვისპირეთს რატომ ჰქვია ორი სახელი, კოლხიდა და ეგრისი?!

— დიახ, ბატონო.

— ყოველი ერის ენა უცხოთა ქვეყნის, ადგილის ან ადამიანთა სახელს თავის დარჯავში მოაქცევს, თავის ეროვნულ სულს შთაბერავს და რაღაცათი გაითავისებს. ამიტომაც... უცხონი უძველესი დროიდან კოლხეთს ეძახიან ეგრისს. ქართველობა კი ჩვეულებრივ ეგრისს ეძახოდა იმთავითვე.

— მაშ, იბერია რაღად ჰქვია თქვენს ტომთა მიწა-წყალს?

— ესეც იმგვარადვე... უცხოელები ოდითგანვე იბერიელებს ეძახოდნენ ქართველს. იბერია შემდეგ ივერიად გადაკეთდა. ასე რომ, ივერია საქართველოს უძველესი სახელია უცხოთათვის, ხოლო ჩვენთვის, — ქართველთათვის, მისი მშვენიერი და შთამაგონებელი სახელია ქართლი.

— მაშ, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ...

— დიახ, დიახ... — მიუხვდა მწიგნობარი, — უნდა ვიგულისხმოთ, რომ კოლხეთი და ეგრისი ერთი და იგივეა, ასევე, ივერია და ქართლი ერთი და იგივეა. ივერია შემდგომ სრულიად საქართველოს გაგებადაც იქცა.

— საქართველოზე ბევრი რამ მსმენია, — თქვა გიორგიმ და თავისთვის რაღაც ჩაინიშნა. — დიდ მადლობას შემოგწირავთ, ბატონო, თქვენ და მთელ ქართველობას. მქონდა პატივი, მენახა თქვენი პატრონი, პატარა კახად წოდებული ერეკლე! ისეთი ქვეყანა, როგორიც საქართველოა, არსად მეგულება. ჩემს ზალხს გულწრფელად მოვუთხრობ ქართლ-კახეთზე, კოლხეთზე, იმერეთზე, სრულიად საქართველოზე.

— მადლობა ყოველივე ამისათვის. — ღიმილით თქვა მწიგნობარმა.

გიორგი მდაბლად დაემშვიდობა მასპინძელს და გამოვიდა.

ვალოდამ შენიშნა მამა და დაუძახა:

— აქა ვარ, მამი! — მერე შეეკითხა, სასახლის ეზოში ყაყაჩოს მოწყვეტა თუ შეიძლებაო.

— არ შეიძლება. — უთხრა მამამ.

— მაგრამ თუკი მოვწყვიტე უპეკ?

— ასე გეთქვა თავიდანვე... თუკი მოწყვიტე, რალა დროისაა. ისე კი, ვარ უნ-

და მოგეწყვიტა. მინდორში შეიძლება დაკრეფო, ეზოში კი არა. ეს შეხ კარგად იცო.

— ძაძ, ძენ ივერია არ გეცოდება, ძამი?

— რა შუაშია ივერია?

— წასვლის ხანს რაიმე ხომ უნდა ეუსახსოვრო?

— აო, კარგი, კარგი...

გიორგის ფიქრები ისევ და ისევ დასტრიალებდა საქართველოს.

— მაძიო, ხომ არ გაგაჯავრე, ასე რომ გაჩუხდი? — ჰკითხა ბიჭმა.

— არა, შვილო. შენ ის მითხარი, მუხლები ხომ არ გეტკინა? თუ გინდა, აი, აქ ჩამოვიცვენოთ.

— არა ძამი, დღეს ივერიას ხომ უნდა გამოვეთხოვოთ?!

— მაშ, კარგი.

საღამო ჟამს მართლა შეიარეს.

ვალოდია გაუბედავად ჩავიდა ჭიშკარში, კარებზე დააკაკუნა, მაგრამ, ამოდ, სახლში არავინ დაუხვდა.

ძალიან ეწყინა.

უნდოდა გამოთხოვებოდა ივერიას და თან დაპირებოდა, რომ არასოდეს დაივიწყებდა. და თუკი მეორეჯერ მოუწია წამოსვლა, აუცილებლად მოინახულებს და მოიკიდებს.

მამასთან გულდაწყვეტილი დაბრუნდა.

ახლა გაახსენდა საჩუქარი, სწრაფად მიბრუნდა, სახლთან მიიღებინა, კიბეზე ავიდა და ფარღალა კარებში, ძელსა და ძელს შუა ყაყჩო დაამავრა იმ იმედით, რომ ივერია აუცილებლად მიხვდებოდა, ვინც ძიართვა ყვავილი. ყოველ შემთხვევაში, ძალიან უნდოდა მიმხვდარიყო, რომ მასთან ვალოდია მივიდა გამოსათხოვებლად, მაგრამ ამოდ.

წყაროსთან რომ ამოვიდა, სადაც მამა ელოდებოდა, მოსახვევიდან ცხენის ფეხის ხმა შემოესმა. მოიხედა, პაპა მიხა იყალითოელი ცხენს ნებივრად მოათობს-რიკებდა. მის ზურგს უკან ივერია შემოსკუბულიყო.

ცხენოსანი მოახლოვდა, გიორგი დაინახა თუ არა, მხნედ ჩამოქვეითდა, სადავე უნაგირზე შეაგდო და გიორგის კეთილი ღმილით მიესალმა. გიორგისაც გაეხარდა პაპა მიხას დანახვა, მით უფრო, რომ ხვალ დილიანად გამგზავრებას აპირებდა.

ისინი იქვე, წყაროსთან ჩამოსხდნენ.

ვალოდია ივერიას გაუდიმა და ახლო ნაცნობეით მიესალმა.

— კბილჭიშკარა ყოფილხარ. — ღმილით უთხრა ივერიამ ვალოდიას.

— ბრაზიანია? — ცხენზე ანიშნა ვალოდია, თან თეთროსის მიუახლოვდა.

— სულაც არა... მე ცხენის ტარება ვისწავლე...

— პაპას გარეშე დაგყავს?

— რატომაც არა. — თავი მოიწონა გოგონამ.

ივერიას ძალიან მოუწონდა ვალოდიასთან თავის გამოჩენა და პაპას თხოვა, ცხენზე შევჯდებით. პაპა დათანხმდა. ივერია უნაგირის კეხს ჩაეჭიდა, ცალი ხელით სადავე ოდნავ მოაქანა და...

გული აუფართქალდა გოგონას.

უკან მოიხედა, — ვალოდია თუ მიყურებსო.

ბიჭუნა უყურებდა და ნატრობდა...

თეთროსმა ნარნარი სიარული იცოდა, გოგონასაც ამის იმედი ჰქონდა, მაგრამ გული მაინც აუფართქალდა.

თეთრონი შემოაბრუნა.



ვალოდამ გაიღიმა და უთხრა:

— მე თქვენთან ყველაფერი მომწონს... ნეტავი მაძიო არ წამიყვანდეს სიამაღლე მონებთი დავიწებოდი თქვესთან.

გიორგი და პაპა მიხა წამოდგნენ.

— აბა, კარგად იყავი ივერია! პაწაწინა შავ კაბას მალე ცისფერით შეიცვლი-
არაფერზე იჯავო.— უთხრა გიორგიმ და მხარზე ხელი მოუცაცუნა.

— მადლობთ, ძია.

— ნახვამდის, ივერია! — თქვა ვალოდამ და ხელი დაუქნია.

პაპა მიხამ გოგონა ხელში აიტაცა და ძირს ჩამოსვა, — სადაური წესია, ცხენ-
ზე იჯდე და სტუმარს ემშვიდობებოდე, მით უფრო, არავე იცის, კვლავ შეხვდები-
თუ არაო.

გოგონა შეიმშუშნა და გაუბედავად იკითხა:

— აღარ ჩამობრძანდებით, ძია?

თითქოს მაძის მაგივრად პასუხობსო, ვალოდამ გოგონას მაჯაში ხელი მოჭ-
კიდა და უთხრა:

— ჩამოვალთ, აუცილებლად ჩამოვალთ... თუკი არ დამივიწყებ.

— მე არასოდეს დამივიწყდება შენი ნაწუქარი. — თქვა გოგონამ, საკინძე გახ-
სნა და პაწაწინა, ვერცხლის ჯვარი ამოიღო.

— მოვწონს? — ჰკითხა ვალოდამ.

— ძალიან. — უპასუხა ივერიამ.

* * *

ჯაგვა-ფორანი ჭრიჭინით მიდიოდა და უკან რჩებოდა ქართული სანახები, ასე-
რომ მოხიბლა ისინი.

აქამდე რომ მამას შეკითხვებით არ ასვენებდა, ახლა რატომღაც დადუმებუ-
ლიყო ვალოდამ. არც მამამისი იღებდა ხმას, მოხიბლული იყო ამ საოცარი ქვეყ-
ნით.

ფორანი მიდიოდა. ბავშვის თვალებში ირწყოდა ზღაპრული მწვერვალები და
ცისფერი მირონი მოჟონავდა ლილისფერ ტატნობს. საითაც გაიხედავდა, ყველგან
ივერია ელანდებოდა და უხაროდა...

თ ა ზ ი მ ე ო თ ხ ე

მოდარბაზენი სავარძლებში ჩამორივდნენ. სახეზე დაღლილობისა და გამორ-
ჩეული ნააზრევის ბეჭედი ელთ.

ადამიანთა სიხარული იმედით იწყება და იმედის ახდენით მთავრდება, მაგრამ
საწყისისა და დასასრულს შორის განფენილ დროსა და მანძილზე რწმენასა და ეჭვს
ყოველთვის ჰქონდა ურთიერთ მიტევება და ეს არც ახლა იყო გასაკვირი. რწმენაც
იმად არის რწმენა, რომ იმედის აღსრულებამდე თვალებს სინათლე შეჰმატოს და
სული გაანათოს, გონებას გზა გაუხსნას და ძალმოსილებით აავსოს ადამიანი.

ერეკლე მეორეს ათასჯერ გაეზომა და ერთჯერ მოეჭრა თავისი გადაწყვეტა-
ლება, ყველასათვის ერთნაირი მისაწვდომობით და გასაგებად თქვა:

— ჩვენი ნაცნობობა და სიახლოვე რუსეთთან ძველთაგანია. რუსებიც ოდით-
განვე კარგად იცნობდნენ და აფასებდნენ ქართველობას. ძველი რუსეთის უღამა-
ზესი ტაძრის მშენებელთა შორის ქართველი ოსტატებიც სიყვარულით იხსენიე-
ბიან. რუსებთან ერთად ქართველებსაც უმშენებიათ ტაძარი.

ქართული ხელოვნების სინათლე და მაღლი ამჩნევია სუზდალის ვლადიმირის ტაძარს, რუსებთან ერთად მისი მომხატველნი ქართველებიც ყოფილან.

რჯული ერთი გვაქვს. რჯული კი იცავს ერთმორწმუნეთ...

ნებით ყოველი ქართველი გლეხისა, ნებით ყოველი ქართველი წარჩინებულია, ნებით სამეფოისა ჩვენისა და ნებით ღვთისა მაღალისა, ჩვენ, ურთიერთ ამდენი ნაცნობობისა, სიახლოვისა, მყევრობისა და სიყვარულის საძირკველზე ამიერიდან განვვიზრახავს რუსეთის სახელმწიფოსთან ჩვენი ქვეყნის მფარველობითი დაკავშირება და ერთიანობა!..

თითქოს ერთად ამოისუნთქაო, დარბაზი შეირბა.

— სჯული, სჯული! — დაიწყო მღვდელმთავარმა.

ერეკლემ მისი სათქმელი განავრძო:

— მართალი ბრძანდებით, სჯული, სჯულია მთავარი. ერთმორწმუნენი ერთმანეთის შემწენი და პატრონნი არიან. ერთმორწმუნეობა ერისა ერთი კაციდან იწყება. ყოველი კაციდან ხალხი იქმნება. ხალხიდან — ერი, ერიდან — ქვეყანა, გინა სახელმწიფო. პატრიარქთან ერთად სახელმწიფოდაც უნდა იზრუნოს სარწმუნოების გადასარჩენად, მაგრამ სარწმუნოება რომ გადაარჩინო, საჭიროა ჯერ მისი დამცველი ხალხი, ქვეყანა გადაარჩინო. ამიტომ სახელმწიფოსთან ერთად სარწმუნოებასაც უნდა იზრუნოს ქვეყნის გადასარჩენად. და თუ ქვეყნის გადარჩენა სარწმუნოებასა და ეროვნულ სულს გადაარჩენს, მაშ, დიდი ხანია საშურად გვექონია საქმე, რასაც დღეს ვესწრაფვით ჩვენ ყველანი, რომ იქნებ არ დავლეულიყავით ესოდენ! საქართველოს ერთხორც და ერთსულ გადაქცევაც ჩვენ დავაკისრა განგებამ.

— მეფეო! — წამოდგა სოლომონ მწიგნობარი, — რუსთა სჯული იგივეა, რაც ქართველთა. ამიტომ ჩვენი მზერა მხოლოდ ჩრდილოეთითაა მიქცეული სამართლიანად, ოღონდ ერთია, ვინმეო კავკასიონის ქედის სიმაღლემ არ შეგვიშალოს ერთმანეთის დანახვა...

— ვმადლობთ, მწიგნობარო, მეც სიღრმისეულ განსჯას მოველოდი შენგან.

— მეფეო, — დინჯად დაიწყო სოლომონ მწიგნობარმა, — არის ერთი უდიდესი ღვთაება სულისა ჩვენისა, უმაღლესი და უნეტარესი, ვიდრე ქართული ცა და უკვდავი მზე. გამართლება დროთა და თაობათა ჩვენთა კავშირისა, ღვთისშვილობისა ჩვენისა — ქართველობისა... ეს არის ენა ჩვენი ქართული, მეფეო! — ეს ბოლო სიტყვები ნეტარი ღიმილით თქვა სოლომონ მწიგნობარმა და თვალებში უცნაური სხივი აიკიფა.

ერეკლეს ესაიამოვნა ასეთი შორსმჭვრეტელობა სოლომონ მწიგნობარისა და მშობლიური ენის მიმართ დიდი სიყვარულისა და რიდის ნიშნად წამოდგა, მოსასხამი დინჯი მოძრაობით მხრებზე უკეთ მოირგო და მღიმარე პირით თქვა:

— ენა ჩვენი ქართული კიდევ უფრო პატივდებული და დაფასებული იქნება. მფარველობითი კავშირი დაედგმება მარადიულ და გაუზზარავ საძირკველად.

— ვმადლობთ, მეფეო, — თქვა მწიგნობარმა.

— ვმადლობთ! — მდაბლად და ერთსულოვნად გაიმეორა დარბაზმა.

გაბასკობისმა სავარძელში მხარი იცვალა და ყველა მიხვდა, სიტყვის სათქმელად მოეშალა.

— მეფეო, ღვთისმსახურება, ტაძრების მშენებლობა და სხვანი რაღაით დარჩები?

— დარჩების მეცადინეობითა ჩვენითა, ნებითა ღვთისითა, რუსეთი, რაღა თქმა უნდა, ამაზეც იზრუნებს.

ერეკლემ განაგრძო.

— არახაკლებს ორი ქვეითი ბატალიონი რუსეთის რეგულარული გავაზრდის ჯარისა, ჩამოღება საქართველოში, ჩამოიტანენ ზარბაზნებს, ჩვენს ჯართან ერთად შეწინავედ იბრძოლებენ, ომის დროს და ზავის პირობებზეც ყოველმხრივ, ძალიან თუ ხერხით შეეცდებიან საქართველოს დაუბრუნონ ძტრებისაგან ადრე მიტაცებული მიწები... ესეც ძმობა-მეგობრობის საუფლო ფიცის თავფურცელზე დაიწერება.

— გმადლობთ, ბატონო, ოღონდაც ჭეშმარიტად ასე იყოს!

ახლა გარსევანი წამოღდა. მისი შოძრაობა, მიხრა-მოხრა, აზრის სიზუსტე სიტყვის ქმედების ძალა წრფელი და შთამაგონებელი იყო, ერეკლეს უყვარდა გარსევანი გამჭრიახობის, გაზრდილობის და სულის მშვენიერების გამო. გარსევანსაც განსაკუთრებით უყვარდა ქვეყნის პატრონი.

— ბატონო! — თქვა გარსევანმა. — სახელად რა დაერქმევა ამ დიდ აქტს, ხალხმა როგორ უნდა გაიგოს ის? საქართველოს ისტორია, მშობლიური ქართული ენა, ქრისტიანობის განმანათლებლობითი საქმე მუდამ განპირობებული იყო ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფოებრიობით, თავისთავადობით, საქვეყნო საქმეების საკუთრივ გადაწყვეტით, ქვეყნის მეფედ კურთხევის უფლებითა და სხვითა და სხვითა. ვცონებ გამიგეთ...

— ეს იქნება ოდესღაც ძლიერი, მაგრამ ამჟამად მისუსტებული ქვეყნის, საქართველოს სახელმწიფოს ნებაყოფლობითი შესვლა ძლიერი ქვეყნის, რუსეთის სახელმწიფოს მფარველობაში. მას დაერქმევა „საუკუნო მეგობრობითი პირობა“.

— „საუკუნო მეგობრობითი პირობა!“ — გაიმეორა გარსევანმა და დასძინა, — ეს დიდი პატივია და ჩვენ მისი აზრი კარგად გვესმის. იმედია, ასევე კარგად გაიგებენ მას რუსებიც!

მუხრან ბატონი წამოღდა და ყურადღება იმთავითვე მიიქცია. მის სახეზე ნებისყოფის სიმტკიცე, პრინციპულობა და ენერგიულობა იხატებოდა.

— მეფეო! — ფრიალ საქმიანად დაიწყო მან, — მხარეთა საქმიანი საუბარი და სჯა-გადაწყვეტა როგორც რუსეთის, ასევე საქართველოს მხრივ სად და როდის გაიმართება? ჩვენი ქვეყნის წარგზავნილთა და მათი შეხვედრა სად მოეწყობა?

— ხუთი-ექვსი წლის წინ, — დინჯად დაიწყო ერეკლე, — 1777 წელს, რუსეთის სახელმწიფოებრივი გენერლის, თავად გიორგი პოტიომკინის განსაკუთრებული ბრძანებით ჩრდილო კავკასიაში, ჩვენი ლარსის ქვემოთ, აიგო რუსთა ქვეყნის სამხრეთი სასაზღვრო ზაზის ერთი დიდმნიშვნელოვანი ციხე-სიმაგრე. იგი წმინდა გიორგის სიმაგრედ არის ხმობილი. იმ ადგილს ანუ დაბა-სიმაგრეს გეორგიევსკი ჰქვია. ჩვენგან წარგზავნილ იქნება ოცდაათი ელჩი. მას წინასწარი შეთანხმებით გეორგიევსკის ციხე-სიმაგრეში მიიღებს რუსეთის წარმომადგენლობა გენერალ პავლე პოტიომკინის მეთაურობით. შეხვედრა შედგება მისივე შტაბბინაში, წლეულს, 1783 წელს, 24 ივლისს.

ძლიერი რუსეთის სახელმწიფო მფარველობაში ჩვენი მრავალტანჯული ქვეყნის — საქართველოს ნებაყოფლობითი შესვლის საშვილიშვილო და უკედავ დოკუმენტს რუსეთის მხრივ იმპერატორის უმაღლესი უფლებამოსილებით აღჭურვილი ხელს მოაწერს თვითონ გენერალი პავლე პოტიომკინი, ხოლო ჩვენი სამეფოს მხრივ და მისივე ნების გამოსახატავად, მისივე უფლება-მოვალეობით აღჭურვილი მეგობრობისა და თავდაცვის ამ დიდებულ დოკუმენტს ხელს მოაწერს...

ერეკლე უცებ შედგა, თითქოს ახლა უნდა ამოიჩინოს ამ ისტორიული მისიის შემსრულებელი. დარბაზში მიმოიხედა, საელჩოდ ამორჩეულნი ყურადღებით

შეათვალისწინებ, მრავლისმეტყველი მზერა ჯერ მუხრან ბატონს მიაპყრო, ხოლო შემდეგ გარსევან ჭავჭავაძეს და თქვა:

— საქართველოს მხრივ „საუკუნო მეგობრობითი პირობის“ აქტს ხელს მოაწერენ მუხრან ბატონი და გარსევან ჭავჭავაძე... მას საუკუნო ჰქვია, ეს მეგობრობა იცოცხლებს მუდმივად და მარადიულად. ამის მოწამენი ჩვენი შთამომავლები იქნებიან და მადლიერებით მოგვიგონებენ.

მუხრან ბატონი და გარსევანი თავაზით წამოდგნენ და მადლობისა და თანხმობის ნიშნად თავი დახარეს.

* * *

ქალაქში მყუდროება დასადგურდა.

სასახლის ღია ფანჯრის სიფრიფანა ფარდას მზე მოსდგომოდა.

ფარდა ნარნარად ირხეოდა.

მზის სხივების ღვთაებრივი ძალა ფარდებში ატანდა და დარბაზში სითბოდ შემოდიოდა. საიდნლაც ქართული სიმღერა ისმოდა. სიყვარულის პირველი შეგრძნების სილამაზეს ჰკავდა იგი. სინათლიანიც იყო იგი და ამაღლელებიც, გასაკვირველიცა და გულისცემის მომთვინიერებელი. გული კი მაინც ჩქრიალებდა. რა იყო ნეტავ ეს?

ერეკლემ მოსასახამი საეარძელზე მიაგდო და წამოგდა.

ფანჯარაში ისევ ციაგობდა მზის ნარნარი სხივები, ანცობდა ნიავე, მშობლიურ გრძნობებს აღძრავდა ქართული სიმღერის მელოდია. რატომღაც განსაკუთრებით თბილი და სანუკვარი იყო იგი ახლა!..

ერეკლემ წინაპართა ღვაწლსა და სასახელო საქმეებს გაადევნა გონების თვალი და გაიხსენა დავით აღმაშენებლის სიტყვები:

„და აწ მომდრეკელი მუხლთა გულისათა
ვხმობ, ვითარცა სხვა მანასე;

— მიღხინე, ჰოი, მეუფეო, მიღხინე,

და ნუ წარწყმედ ცოდვთა შინა

და ნუ ძოიხსნებუბ ძვირთა ჩემთა

და ნუ დამსჯი მე ქვესკნელთა თანა,

რამეთუ შენ სარ ღმერთი მონანულთა,

ამაღლელებელი ზესკნელს ცათა ძალთაგან“.

ერეკლემ ახლაც, როგორც მაშინ, მეფედ კურთხევის დროს, ლოცვასავით წარმოთქვა ეს სიტყვები, დინჯად წამოგდა და ფანჯარას მიეყრდნო. სიფრიფანა ფარდაზე მოციავე სხივები მზისა სახეზე გადაეფინა და მისი სითბო რატომღაც ახლა განსაკუთრებულის ძალით შეიგრძნო. ნიავე ისევ ქროდა და ფარდას არხევადა.

ქვეყანაში მშვიდობის ღვთაება ახელდა თვალებს, ელულებოდა და ისევ ახელდა.

„როგორ არის იგი? — გაიფიქრა ერეკლემ, — ჰო... „ვიცი, ბოლოს არ დამავმობ ამა ჩემსა განზრახულსა“... ძნელია კარგი სამშობლოს შეილობა. მით უფრო ძნელია მისი მოვლა-პატრონობა. განა ამ სიმძნელემ არ ათქმევინა ვახტანგ მეფეს: „ვიბარე ყოვლი ქვეყანა, სიგრძე და სივრცე-განი და, ვერა ვპოვე რა მის მეტი, ღაფარე და და მძანი და...“ რა საწადელსაც წინამორბედმა ვერ მიაღწია, უნდა მიაღწიოს მომდევნომ. რაც ვერ ქმნეს მამათა, უნდა ქმნან შვილთა. არის ესე წესი

და ვალი! ეპოვებთ ჩვენ მას, წინაპარი დიდო და მწიგნობარი დიდო, რაც ვერ
პოვებ შენ. ეს არის გამართლება მომავალთა; ეს არის ვალი მომავალთა, და
რაც ვერ ქმნის წინაპართა, უნდა ქმნან შვილთა“...

დიდხანს ამ ფიქრებში იყო ერეკლე.

ღარბაზში დიხჯად გაიარ-გაძოიარა და ისევ ფანჯარას მიუახლოვდა. გარეთ
მიზა იფაღთოელი დაინახა. ცხენზე ამხედრებულიყო. ზურგს უკან პირმშვენიერი
და ენად გაკრუფილი ივერია შემოესხა. გოგონა ჩოხაში ჩაფრენოდა საყვარელ
ბაბუას.

უფვარდა ერეკლეს ეს ჭირნახადი კაცი, ჯველობაში კარგი შომაღარი და საბე-
რეში ძაბრტოდ შთენილი. ომებში სვილებდაკარგული და ქვეყნის საქმეზე გადაგე-
ბული კაცი... და უფვარდა ივერია, ძეოსისი ობოლი, თვალგზნობილი, ძედაც აზოი-
ახი გოგონა.

გაეზარდა მათი დანახვა. მოსუცისადმი პატრივის ნიშნად ღარბაზიდან გამოვიდა,
კიბეცოზე დაეშვა და აღაყფოთან შეეგება.

ერეკლე დაინახა თუ არა, მოსუცი მოიხარა, მდებლად ჰკადრა ხალაში და
მშვედობა უსურვა.

— არ გეკადრება ჩემს წინაშე ქედის მოხრა, მიზა იფაღთოელი.

— ასე რად ბოძანებთ, ბატონო?

— იმად, რომ ქვეყანა უმცროს-უფროსობითაა.

— თქვენზე უფროსი ვინაა ჩვენს ქვეყანაში, ბატონო?!

— აი, აქ მესა ხარ ჩემზე უფროსი, ძიხავ. ინება უფალმა და ჩემზე ადრე შენ
გაეაჩინა ქვეყნად...

მიზა იფაღთოელი ამ სიტყვებზე მამაშვილურად გადაეხვია ერეკლეს. თითქოს
ქართველი გლეხკაცის სიბრძნე ფარავდა პატარა კახს და ქართული ნებისყოფა
ამაგრებდა

ერეკლეს დანახვაზე ივერია პაპის ჩოხის ქვეშ წიწილასავით შეიმალა.

ერეკლემ პაპა მიზა მოიკითხა თუ არა, მრავალმნიშვნელოვნად გაიღიმა.

— წაღან აქ პატარა გოგონას მოგვარ თვალი. ახლა კი ყველარ გზედავ. ალბათ,
ჩიტი თუ იყო და გაფრისდა. იქნებ არც კი გაფრენილა, აქ არის, ძაგვამ ჩემი
თვალი ვეღარ ხედავს...

გოგონა შეწუხდა, ვაითუ მართლა ვეღარ მხედავსო და ბავშვური შემოფოთე-
ბით თქვა:

— არა, მეფეთ, არსად არ გაფრენილვარ, აქა ვარ, აქა. გეხვეწებით, დამი-
ნახეთ, თუ დმერთი გწამთ...

— აბა, აქ, თუ ხარ, მაშ ჩამეხუტე და კისერზე მაგრად მომიჭირე ხელები.
იქნებ მაშინ დავინახო.

გოგონამ მეფის ჩახუტება ვერ გაბედა და პაპას დაბნეულად შეხედა, — რა
კენაო.

პაპამ ანიშნა, ჩაეხუტეთ.

გოგონამ გაშალა ხელები და ჩაეკონა.

ერეკლე წამოიწია, გოგონა მალლა აიტაცა და ღიმილით უთხრა:

— მე ვიცო, შენ იმოდენას გაიზრდები, რომ...—და მიზა იფაღთოელს მიუბრუ-
ნდა: — აბა, თუ იცი, რამოდენა გაიზრდება, პაპავ, შენი ივერია?

— იმოდენა, რომა... ომში ყველა მეომარს გადაამეტებს, შრომაში — ყველა
ვაჟკაცსა, ერისშვილობაში...

— მეფე ერეკლესა! — დაასწრო ერეკლემ.

მიზა იფაღთოელს გაეცინა და მოგონილი სიბეჯითით თქვა:

— ჰო, ჰო, მეფე ერეკლესა... ჩემს ცხენს ახლავე თავისუფლად ატარებს და
ხმალსაც, ალბათ, მოიქნევდა, რომ ჰქონებოდა.

— ნუთუ? — იკითხა ერეკლე. — პაპა მართალს ბრძანებს, პატარა ქალბატონო?

— მართალს ბრძანებს. — დამორცხვა გოგონამ.

— მაშ, თუ მართალს ბრძანებს, ისე ჩათვალე, გინდამც მამაშენის ნათელი
ხსოვნისათვის შეჩუქნოს, შენი მომავალი ერისქალობისათვის შეჩუქნოს! — და
მეფისძეის უბრძანა მოერთმია თეთრონი და გამოეტანა ვერცხლის ხანჯალი.

ბრძანება სწრაფად აღსრულდა.

გოგონა ჩიტივით მიაფართქალდა ერეკლეს და უთხრა:

— დიდი მადლობა, ოღონდ...

— ჰო, რაღა გინდა? — ჰკითხა მიხა იყალთოელმა.

— ის, რომ დაუპირებლად ამოღენა საჩუქრის ღირსი გამხადა მეფემ და და-
ნაპირებს როდის შეასრულებს?

— არ დამეწყება, ჩემო გოგონავ, მოგვისწყარო. ყველა წყაროს მოვადენთ
და მოვადიდებთ ხალხისათვის, თაობებისათვის, ქვეყნისათვის.

— ჩემი სათქმელიც ეგ არის, მეფეო. წუხელ ძესიზმრა, მოდიდებულყო მოკ-
ვისწყარო, მოდიოდა, როგორც სილბო სულისა და ფესვებისა. გამომეღვიძა და გუ-
ლი ამინქროლდა, ვთქვი თუ... ან დიდი ომი მოგვიწყევს და ან დიდი ბედნიერება
დაგვიდგება-მეთქი. ვიცოდი, დღეს უნდა გქონოდათ ღარბახობა გამორჩეული საუ-
ბრისათვის... ამასვე გეასუღით... შეტყობა მწადია ქვეყნისა ბედისა.

— ყველაფერი კარგად იქნება, მოხუცო.

— როდის იქნება, მეფეო...

— საქართველო ყოველთვის მოთმინებით ელოდა მზეს.

— გმადლობთ, ბატონო...

თავი მესამე

სოფელში ყველამ გაიგო, ერეკლემ ივერიას ვერცხლის ხანჯალი და თეთრო-
ნი აჩუქა. გაუხარდათ და, თუ შეიძლება ითქვას, ზოგიერთი კიდევ გააკვირვა ამ
ამბავმა. ისიც კი თქვეს, გოგონა უწლოვანოა და ხანჯლის ყადრი თა იცისო.

ამას დიდები ამბობდნენ და აქვე მთავრდებოდა მათი საუბარი, მაგრამ საქმე
ის იყო, რომ სოფლის ბავშვებს აღარ ელეოდათ ამ საგანზე სათქმელი.

ალაზანზე ბიჭები ბანაობდნენ და მოზრდილებივით მსჯელობდნენ:

— როგორი საქმეა, რომ ერეკლემ ვერცხლის ხანჯალი და თეთრონი გაჩუქოს?!
— თქვა ერთმა შავთვალწარბა ლამაზმა ბიჭმა კახამ და ნატვრით გაიხედა ივე-
რიას სახლისაკენ.

— ესა თქვი შენა. — დასძინა მეზობლის ბიჭმა, რომელსაც რატომღაც ურუ-
შას ეძახოდნენ, და კახას ჰკითხა, — რამდენი წლისა ხარ შენ?

— თორმეტისა, რაო?

— არა, ისე, მეც თორმეტისა ვიქნები მალე... ივერია სწორედ ჩემი ტოლაა...
ეგ ვერცხლის ხანჯალი და თეთრონი ჩემთვის უნდა ეჩუქებიათ, მადლი თუ უნდო-
დათ.

— რას იზამდი?

— ასფურცელასავით ერთ დღეზე გავიზრდებოდი, წავიდოდი და იმ ხანჯალს
შედ გულის კოვზზე დავასობდი ვირეშაჰასა.

— ალა-მაჰმად ხანს?

— მააშ! მიხა იყალთოელმა დაარქვა მას ეს სახელი.

წყლიდან ამოვიდნენ და ცხელ ქვიშაზე წამოწვენ.

ხმას არ იღებდნენ.

ალაზანი დინჯად და ზანტად მიედინებოდა.

ნიავე ქროდა და წნორებს იღუშლად აშრიალებდა.

ურუშა მოულოდნელად წამოიწია და კახას მიუბრუნდა.

— იცი, რა?

— რა?

— მოვიპართ ივერიას ცხენი.

— გაჩუმდი! — მკვახედ უთხრა კახამ და წამოდგა.

— რაზე ბრაზობ? — ასევე მკვახედ იკითხა ურუშამ.

— რას ამბობ, თუ იცი?!

— რა მოხდა? ალაზნის პირას გავიჯირითებთ და ისევ მივგვრით. ცხენი იმად არის ცხენი, რომ შეჯდეს, ატარო, არბენინო, აჭენო...

— იცი, რა გითხრა? ეგ მაშაშენის ნიკორა ხომ არ გგონია, ერეკლეს ნაჩუქარი ცხენია, ერეკლესი!

— მერე რა, ცხენი ცხენია.

— ერეკლეს ნაჩუქარ ცხენზე უნდა შეჯდეს თვით ერეკლესთანა კაცი! ან კიდევ თამარისთანა ქალი, გასაგებია?

— მერედა, ივერიას რაღაზე აჩუქებს?

— ივერია ასეთი რომ იქნება, ეს ადრევე დაინახა ერეკლემ, გაიგე? ივერია მალე გაიზრდება, დამშვენდება და დაბრძენდება, აი, ნახე, თუ ეს ასე არ იქნება.

ურუშამ თავი ჩალუნა და ჩაფიქრდა, თითქოს ასლა გაიგო კახას ნათქვამი, გამომწვევად თქვა:

— შენ რად პატრონობ მაგ ივერიას?

— კი არ ეპატრონობ, მართალს ეამბობ... მე სიმართლეს ეპატრონობ, გაიგე თუ არა შენ?

ისინი რომ ასე კამათობდნენ, ბავშვების ყრიაშული გაისმა.

თითქოს მთელი სოფლის ბავშვები ქარმა წამოჰხვეტათ, ბილიკი ჩამოირბინეს და მდინარეს მოაშურეს, ჩაცვიფდნენ და ჭყუმპალაობა დაიწყეს.

კახა ბავშვებში თავს მუდამ მალლა იჭერდა, არ ყოყონობდა, მაგრამ სერაოზულობას იმშვენებდა.

ბავშვებმა გული ივერეს ბანაობით და წყლიდან ამოვიდნენ. უფროსების წაბაძულობით ისინიც სილაში ამოიგანგლნენ.

ვინ იცის, ოდითგანვე რამდენს უბანავია ალაზანში. მოსულან ამა ქვეყნად და წასულან! ზოგს თავისი კვალი დაუმჩნევია, ზოგიც უკიალოდ გამქრალა. ბევრი მტერთან ბრძოლაში დაეცა. აშენა ციხე-ქალაქები და მტერმა იავარჰყო, აშენა ეკლესია-მონასტრები, ტაძრები და სამრეკლოები და... მტერმა სწორედ ამ წმინდა ადგილას უხელთა, — ვაზი აუჩეხა, კერა გაუპარტახა, ცა დაუნელა.

ყოველი ამის მომსწრეა გრემი თუ იყალთო, გომბორი თუ ივრის ქედი, მიწა და წყალი, ეს ლამაზი ალაზანი, მისი ზღაპრული ჭალებითა და მინდვრებით... ხეებს ღრმად გაუდგამთ ფეხვები, რომ ღუშმანმა ადვილად ვერ წააქციოს. სახლებს მუხისა უდგას დედაბოძი, რომ არ ჩამოიქცეს...

და ღუნედ მიედინება ალაზანი, მომსწრე გარდასულ დროთა, იცის ალაზანმა, რომ ბევრი მოსულა და წასულა... სწორედ ამაზე ღუღუნებს სევდიანად, მაგრამ არავინ იცის, თუ როგორი ბედი დაენათლებათ ამ ბაღლებს ან ბედნიერი თუ იქნებიან მათი შვილები.

ნიავე ქროდა და შრიალებდნენ წნორები.

ერიაშულობდნენ და სილაშა კოტრიალობდნენ ტიტლიკანა ბავშვები.
კახა ზანტად წამოდგა და წავიდა.

ურუმამ ააძველებს სალაცა წახურწულა და თვალის ჩაუკრა.

კახა რომ იქაურობას გასცდა, ბავშვები ურუმას გაჰყვნენ.

ძოსადამოვდა.

ნიკო ჯავრიშვილის ეზოში მივიდნენ, მოდივებულ ჭიშკარს მიადგნენ. თეთრონის დანახვა უნდოდათ, ცნობისმოყვარეობა არ ააყენებდათ, თვალს იქით-აქით აცეცებდნენ.

ივერიას დედამ გამოიხედა:

— ჩამოდით, შვილებო, ეზოში.

— გამარჯობათ, დეიდა მარიამ.

— იცოცხლეთ, შვილებო. ჩამოდით ეზოში, დედა გენაცვალთ.

— არა, დეიდა მარიამ, ისე მოვედით... აი, ამათ თეთრონის დანახვა უნდათ,

თუ არ გაწყვებით.

— საგახე როგორ გაეწყვები, მაგრაჰ... ჩამოდით, ჩამოდით.

ურუმამ პირველი გაიწია, როგორც უფროსი და იმათი მეთაური. მას გაუბედავად მიჰყვნენ სხვებიც და ეზოში შევიდნენ.

დეიდა მარიამმა იმათ ჩურჩხელები მოუკითხა. ბავშვებმა მადლობა გადაუხადეს და დაიბორცნენ, — თეთრონის ნახვა გვინდოდაო.

— პაპა მიხამ ივერია თავისი თეთრონით იფალოთში წაიყვანა და სალაცაა, მოვლენ.

— თეთრონზე ორივე შესხდა? — იკითხა ურუმამ.

— არა, შვილო, თეთრავანთ ცხენებზე შესხდნენ.

— იმ თეთრონზე ივერიას გარდა არასოდეს არაფერ არ უნდა შეჯდეს?

— არაფერ, შვილო, ეგ როგორ იქნება, ერეკლეს ნაწუქარია!

ჭიბინახია ბიჭი, სასაცილოდ რომ ღეჭავდა ჩურჩხელას, ურუმას გამოეჭამა

და უთხრა:

— ერეკლეს ნაწუქარია ეგ თეთრონის, გეუბნებიან, არ გესმის შენა?!

ურუმამ ბიჭს თავში წაჰკრა, თვალები დაუბრიალა და დაუტაცანა:

— გაჩერდი შე კბილჭიშკარავ, შენა!

ბიჭი გაჩუმდა.

დეიდა მარიამმა ბიჭებს დაუყვავა და გაუმეორა:

— აგრეთ, შვილო, იმ ცხენზე ივერიას გარდა არაფერ არა აქვს შეჯდომის

უფლება. ის ხომ...

— გასაღებია, დეიდა მარიამ. ასე თქვა კახამაც...

— რაო, შვილო, რა თქვა კახამ?

— არაფერი, ეს ისე... ჩემმა მეზობელმა კახამ მითხრა და არ დავუჯერე. —

თქვა და ბავშვებს შეუბღვირა, — რას მომჩერებინართო. და დანაშაულებავით დახარა თავი.

დეიდა მარიამმა ვერ გაიგო, თუ რაზე იყო გულნატკენი ეს ბიჭი და აღერსიანად ჰკითხა:

— ვინ გაწყენინა შენ?

— არაფერ... კახა ნამეტანი ექომაგება ივერიას და ესაა.

მარიამს გაეღიმა და დასძინა.

— კახა დიდი ხანია თვალად არ მინახავს, შვილო. ქოშაგობა რა შუაშია?

— არა, ისე... შენ რას პატრონობ მაგ ივერიას-მეთქი და...

— წადით ახლა სახლში, ბავშვებო, წადით და ხელ-პირი დაიბანეთ... შენ კი

ამაზე აღარ ჰკითხო კახას, გაიგე?

— მაღლობთ, დეიდა მარიამ — ბავშვებმა თითქმის ერთხმად გადაიხადეს მადლობა და წავედნენ. ურუშამ ფეხი აითრია, წარბებზე მუხუნილი შემობრუნდა.

— კახამ თქვა, მოვპართ ივერიას თეთრონი და ალაზნის პირას ვაჭენოთო. ეგვე მე ვარ?

— მერე? — იკითხა შეცბუნებულმა ქალმა.

— ვაჭენოთ და ისევ მავგვართო. — თქვა და თავი დაჰხარა ურუშამ.

— არ უთქვამს ეგა, არ უთქვამს, რატომ ტყუობ შენა! — წამოიძახა „კბილ-ჭიშკარამ“.

ურუშამ ბიჭს შეუბღვირა და გაიწია:

— შენ ვინ გითხრა, გამოტყვერიო, წადი აქედან!

დეიდა მარიამმა ისინი დაითხოვა. ურუშა ნირწამხდარი შებრუნდა და წავიდა. ჭიშკარს რომ გასცდენ, გაწბილებულმა ურუშამ ბავშვები იფრინა, თვითონ კი მარტოლმარტო დაუფვა გზას საკმაოდ გაწბილებული და გამწარებული. მოგვის წყაროს რომ გასცდა, ორი ცხენოსანი — პაპა მიხა და ივერია დაინახა. ივერიას თეთრონისათვის ყელზე ცისფერი ბაფთი შეეხნია და თავადაც თმები ასეთივე ფერის ბაფთით დაემშვენა.

თეთრონს კელაპტარივით შვეწოდა ივერია.

ურუშამ კახას მიმართ ცილისწამების გამო სინდისის ქენჯნა იგრძნო. წარმოიდგინა, თითქოს პაპამ გაიგო და უთხრა:

„ეს ცუდკაცობაა... ეს შინაური შუღლისა და გაუტანლობის, მეგობრობას დატყვევის დასაწყისია... ეს...“

ურუშა ფიქრებშივე გაეპასუხა პაპა მიხას: „კმარა, პაპავ, კმარა. ეს ერთი მაპატიე და სხვა დროს ნუღარ მაპატიებ, ნუღარ დამინდობ“.

ცხენოსნები გაუსწორდნენ ბუჩქებში ჩამალულ ურუშას და ჩასცილდნენ.

ივერია მოხუცის გვერდით მოსანდა, როგორც გამორჩეული ობოლი მარგალიტი. ნეტავი, ბედი ქვეყნისა და ბედი ივერიასი ასეთივე სუფთა, ამაყი და ცისფერი იქნებოდეს, ცასკრის მეწამული ნათელი შერთოდეს მას.

ურუშამ ერთხელ კიდევ იგრძნო სინდისის ქენჯნა და გადასწყვიტა კახასთან მისვლა ბოდიშის მოსახდელად. უჭირდა, მაგრამ მაინც წავიდა. ეზოს მიუახლოვდა, ჭიშკარს მიეყრდნო და ჩაფიქრდა. ძალიან ეუსწერხულებოდა იმის აღიარება, რომ ცილი დასწამა, თანაც ეშინოდა, ვაი თუ დამემღუროსო კახა.

სად იყო და სად არა, გზაზე კბილჭიშკარა ჩამოტანტალდა. ურუშამ მწარედ გაიღიმა და მუშტი მოუღირა. ბიჭმა არც ახლა დაიშალა:

— იმ, იმ... მატყუარა ხარ შენ! — და გაიქცა.

— მაინც დაგიჭირ და ერთ! გულთანად მიიკიბვავ... დამისეღო ამას შენ! — დაემუქრა ბიჭს და ჭიშკარს მოსცილდა, კახასთან შესვლა გადაიფიქრა და სახლში წავიდა ნირწამხდარი და გულნატკანი. წავიდა იმ იმედით, რომ უკეთესი შემთხვევა მიეცემა კახას მშურად მოუხადოს ბოდიში, ხოლო დეიდა მარიამს დედა-შვილურად თხოვოს პატიება.

(გავრძელება იქნება)





აგვისტოს შუა რიცხვებში აგარაკ ბახმაროს გორაკები ლამაზად მოირთვება ხოლმე მთის ვარდ-ყვავილებით. შედრეკილის იაილაში მყოფ მგზავრს თვალწინ ხელისგულივით გადაეშლება კეკლუცად პირმილიმარე ველი, ეს მთის უმშვენიერესი დასასვენებელი ადგილია, რომელსაც გარს ერტყმის უზარმაზარი აქონრებული ნაძვები, თეთრ-ყვითელი ყვავილებით აბიზინებული მთები. აჭარა-გურიის მთავარაკენი და მოიალაღენი სწორედ ამ დროს ეჯიბრებიან ერთმანეთს მარულაში.

მაგრამ ეს მარტო მარულა როდია. საქართველოს ორი კუთხის — ისტორიული ბედუკულმართობით ერთმანეთისაგან დაშორებული ორი სხვადასხვა სამყაროს, მაგრამ ერთი სისხლის, ღვიძლი და-ძმების შეხვედრის დღეა. ამ დღეს ბახმაროში დიდი გამოცოცხლებაა: ტანსაცმელ-ფეხსაცმლის, შესაკერისა და შეკერილის, ათასგვარი წვრილმანის, ხილის და პროდუქტების ყიდვა-გაყიდვა, ცეკვა-თამაში და სიმღერა, მოღვნა, დროს ტარება. ეს მაშვრალი ხალხის ერთი უბედნიერესი დღეა.

გორაკები იაილებიდან ჩამოსული აჭარელი ქალებით არის სავსე, ათასგვარი ზიზილ-პიბილოებით და ჭრელა-ჭრულათი მორთული მანდილოსნები და პატარა გოგო-ბიჭები განსაკუთრებულ იერს აძლევენ ბახმაროს. მამაკაცები უფრო აგარაკის ცენტრს, მის ბაზარს, სათამაშო ადგილებს ეტანებიან.

საგანგებოდ კოხტად ჩაცმული გურულები, მოაგარაკენი და მათი ოჯახის წევრები ჯგუფ-ჯგუფად შეკრებილან და მოუთმენლად მოელაპარაკებიან მარულის დაწყებას. იმ ადგილის მახლობლად, სადაც უნდა დასრულდეს შეჯიბრი, ზემოდან საჩრდილობელი გაუკეთებიათ.

ორი მამაკაცი და ერთი შუახნის ქალი საუბრობენ.

— მალე დაიწყება მარულა, — ამბობს თავადი დათა ერისთავი, — ვინ გაიმარჯვებს, თქვენი აზრით, ბატონო შალვა?

შალვა ფალავანდიშვილი ერთხანს დუმს, თითქმის ლაპარაკიც არ სურს.

— ამოიღე, კაცო, ხმა, — საყვედურობს ქალი, — ადამიანი გელაპარაკება.

შალვა გონს მოდის.

— ჩემთვის სულერთია, ჩემო დათა, ვინც გაიმარჯვებს. ჩემი ფიქრი აი, იქ არის... იქ არის, სადაც ჩემი მიაა მყავს. მაცოდინა, მაინც, ცოცხალი არის თუ არა.

— გეყოფა, განა აქ იმისთვის არ ამოხვედი, რომ ცოტა ხნით მაინც დაგვე-
ყებოდა ვაიამი? — ამხსენებს მანდილოსანი.

— ალბათ, რომ მოვკვდები არც ძაშინ მიმატოვებს ჩემი ერთადერთი შეილის
დარდი. — ამბობს შალვა და კვლავ ჩაფიქრდება. ცოტა ხნის შემდეგ, თითქოს
რალაც გაახსენდაო, განაგრძო.

— თაც შეეხება აქ ამოსვლას, — მეუღლეს მხარზე ხელი დაადო, — სევდის-
განსაქარებელად როდი ამოვიყვანე, ჩემო ძაგული. სწორედ აქ მინდა კაცი ვნახო,
ვცდი ბელს, იქნებ ჩემი მაიკო უკან დავიბრუნო.

— არაფერი მესმის, — გაიკვირვა მაგულიძე.

— ადვილად მოსალოდნელია, სწორედ აქ მოინახოს ასეთი კაცი, — ჩაერია-
ლაპარაკში თავადი დათა ერისთავი, — აბა, გადახედე, რა ლომივით ბიჭები ემზა-
დებიან მარულისათვის. მაყურებელიც ნახე როგორია. ვინ არ მოსულა: გურული,
აჭარელი, მესხი თუ შავშელი; ამათ ქალის გატაცებაც იციან და გატაცებულის
წართმევაიც.

— ამბობენ, იმერხეველ ქიბარადას სახლიდან ბიჭი გაქცევია, იგი თანამოაზ-
რებს სოფელ-სოფელ აგროვებსო, მდიდრებს ქონება უნდა წაეართვა და ღარიბებს
დაეურიგო.

— ქიბარადას ძეზე ემრულაზე, ჩვენთანაც დადის ხმები. არ გაიკვირდეს, იგი
დღევანდელ მარულასაც ესწრებოდეს თავის თავზეხელაღებულ ცხენოსნებთან
ერთად. ღორჯომელი მოჯირითე ჰყოლია; რაც უნდა გადარეული ცხენი იყოს, ერთ
კვირაში თვინიერსაც გახდის და ჯამბაზობასაც ასწავლის თურმე.

საუბარი ზარის რეკამ შეწყვიტა.

— იწყება, იწყება! — დაიძახა ხალხმა.

ერთ რიგად ჩამწკრივებული ცხენები ფლოქვებით მიწას თხრიდნენ, ყალყზე
დგებოდნენ, წინ გაჭრას ეშურებოდნენ, მაგრამ მხედრებს აღვირი საიმედოდ ეჭირათ.

გასროლის ხმა და თხუთმეტი ცხენი ადგილიდან მოწყდა. ხუთი წრე უნდა შე-
მოუარონ ცხენოსნებმა. სარბიელის გასწვრივ შეჯგუფული მაყურებელი თავისიანს
ამხნევებს, რაღაცას უყვირის, უსტვენს.

უკანასკნელ წრეზე ჩამორჩენილმა ხილაბანდწაგრულმა მოჯირითემ ცხენს შე-
უძახა და ისარივით წინ გაიჭრა. ჯერ ერთს გაასწრო, მერე მეორეს, მესამეს... და
ყველა ჩამოიჭოვა უკან. აღარავის ექვევებოდა მისი გამარჯვება, მაგრამ ვიღაცა
სარბენ ბილიკზე შევარდა, ცხენი ოდნავ განზე გაიწია, ფეხით რაღაცას წამოედო,
დაეცა და პატრონიც ათიოდე მეტრზე მოისროლა. სანამ მხედარი ადგებოდა, ცხენი
წამოხტა, ორიოდ ნახტომით მასთან გაჩნდა, ჯერ ტუჩებით სახეს შეეხო, თითქოს
ეფერებო, შემდეგ უკვე წამომჯდარს ზურგიდან ქულაჯაში კბილები დაავლო და
წამოაყენა. ამასობაში სამმა მოპაექრემ გაიქროლა, მაგრამ მათთვის აღარავის
ეცადა. ხალხი განაცვიფრა ცხენის ასეთმა საქციელმა. გამამხნეველებმა ყოყინამ
კიდევ უფრო იმატა, მხედარი ისევ ცხენს მოახტა და გაიჭრა, თითქმის გაუსწორდა.
წინ გაჭრილებს, მაგრამ გასამარჯვებლად მანძილი აღარ ეყო.

ყოყინა და აღტაცებული შეძახილები ცას სწვდებოდა.

— ვინ არის? — მერამდენეჯერ კითხულობდნენ ცნობისმოყვარენი არა გამა-
რჯებულზე, არამედ ხილაბანდწაგრულზე, მაგრამ მისი ნამდვილი სახელი და სა-
დაურობა ვერავინ გაიგო. მაყურებელთაგან უცნობს სამი კაცი მიუახლოვდა, გადა-
ეხვივნენ და ჩამოქვეითებული მეგობარი ნაძენარისაკენ წაიყვანეს.

— ათამირხა! — გასძახა თავადმა ერისთავმა მსახურს, — ახლავე შევექი
ცხენზე, დაეწიე და ის ხილაბანდწაგრული ცხენოსანი აქ მოიყვანე.

— ბატონი ბრძანდებით. — უთხრა ათამირხამ და ცხენი ნაძენარისაკენ გააჭვნა.

ცოტა ხნის შემდეგ იგი მარტო დაბრუნდა.

— წავიდნენ? — დათას დაასწრო კითხვა ფალავანდიშვილმა.

— აი, ბატონო სალვა, იქვე ჩამოსდეს და ისევეყება.

— თვითონ მოვლენ?

— თავადი დათა ერთსთავი თხოვს ჭეშმარიტ გამარჯვებულს, ეახლოთ-მოქა. ჩვენ ღარიბი ხალხი ვართ და თავადებთან საქმე არა გვაქვსო. — მითხრეს, თქვენ გავეშვით, დათა ბატონო, ძაგრაძე არაფერი გამოვიდა.

ერისთავს წყება დაეტყო, ხაძენარისაკენ გაიხედა და წამოიღო.

— მე თვითონ წავალ მათთან. — თქვა მან.

— როგორ გეკადრებათ, დათა, უხეიროსი ხომ არ იქნება? — ორანზროვნად იკითხა მკუდრად და მუდღეს შეხედა.

— მეც წამოვალ, — თქვა სალვამ.

— აი აიხსნა საჭირო, ჯერ მე მოველაპარაკები, — გადაწყვეტით მოუწო ერისთავმა, ცხენზე შეჯდა და ნაძენარისაკენ გასწია.

ნათესავი ძირაჲს ოთხნი ისინი წაიყვანა. ბოტყელ ქვაზე მჭადის ნატეხები, დაბნეილი ყველი, აბოხტი ქათამი დაეწყოთ და მიიღოთმევედეს. მხოლოდ ბურახი იჯდა უხმოდ, არც საჭმელს აკარებდა ხელს.

— ჯერ არ გელოდით, ბურახ. — მიუბრუნდა ემრულა ირემადეს.

— ჩემი იქ გაიყვანა აღარ შეიძლებოდა. — ისე ჩაილაპარაკა, მალაყმადისაკენ არც მიუხედავს.

ერისთავს ყველა დუშდა, თითქოს რაღაცის მოლოდინში იყვნენ.

საჩუქე კვლავ ირემადემ დაარღვია.

— ისევ ჩემმა უფროსმა ძმამ გადამარჩინა.

— როგორ? — ჩემმა ენვერი.

— სხვენზე ასულა თოფით და იქედან უთვალთვალედა თურმე ცოლს. მალე ის სულძაღვად შექნისულა ქალთან... უსვრია და ორივე ერთი ტყვიით მოუთავაზა. დილით ზაფთიები ოთხი მოვიდნენ ძმას არ დაუფერეს, შენ არ იზამდი, ჩემსე აძალებდნენ, იმან ხომ არ ესროლაო, გვითხარი და შემე ხელს არ გახლებოთ, კიდევ შეგვეწვწენ, შემდეგ დამუქრენ, ძელზეც გააკრეს, ძაგრაძე... ჩემი ცოლის საქციელთან სხვას რა ხელი აქვსო, ათასჯერ გაუძეო. შეუკრეს ხელ-ფეხი და წაიყვანეს... ციხედე ვერც ჩაადგეს ის უბედური... როგორც კი გახროლა გაისმა, ძე-ზოლები მოცეცხდნენ, სახამ ზაფთიები წაეიდნენ, ჩაკეტილი ვეაფი.

— სწორად მოქცეულან, — უთხრა ენვერმა, — ორივეს წაგიყვანდნენ.

ამასობაში ცხენის ფეხის სმა მოისმა. ოთხივენი მარადღ წამოხტნენ. ერისთავი ცხენიდან ჩამოქვეითდა და მიესალმა.

— მე თავადი დათა ერისთავი ვარ, ნაბეღლავის და ბახმაროს პატრონი, თქვენთან სასაუბროდ მოვედი, თუ ისებებთ, — ძაღდაუტანებელი მოკრძალებით მიმართა მოსულმა.

ბიჭებმა პატივისცემის ნიშნად მოსულს თავი დაუკრეს, ერთი მათგანი სტუმარს მიუახლოვდა.

— ჩვენ მარულაზე ამოვედით ბახმაროში, თქვენ კი ასეთი პატივცემული კაცი ჩვენთან სასაუბროდ რამ შეგაწუხათ?

ერისთავი ქვაზე ჩამოჯდა.

— დღეს გამარჯვებული აი ეს ჭაბუკია, — ხილაბანდწაკრულზე მოუთითა, — ნუ მიწყენთ, თუ შეგეკითხებით: ვინ არის ეს ახალგაზრდა, სადაურია?

— თუ ეს აუცილებელია, გეტყვით, ბატონო, როგორ არა. — უპასუხა მახატადემ, — იგი ღორჯომელი ბურახ ირემადეა.

— სასიამოვნოა, — თქვა დათამ, მიხვდა, მიზანთან ახლოს იყო — მე თქვენს შორის სხვასაც ველოდა... იმერხეველი ქიბარაღას შვილს, ემრულას არ იცნობთ?



— გავგვიგონია. გვეთხარით, რა გნებავთ და თუ შეგვხვდა, გადავცემთ.
 — ალბათ, არ ღირს, პირადად აჯობებდა საუბარი, მაგრამ მაინც გეტყვით დარწმუნებული ვარ, თუ არ გამოგვადგებით, საქმეს მაინც არ გააფუჭებთ.

— აქის იმედი გქონადეთ. — ააიოიო ბუჩახანი.

— თქვენ იცით, რომ რუსეთის საზღვარს ზშირად არღვევენ მოთარეშე ოსმალოები, ვაღმოდინ ახალციხეში და ბორჯომის ზეობაში. ამ ერთი წლის წინ სურამიდან გაიტაცეს ჩემი ნათესავისა და მეგობრის თავად შალვა ფალავანდიშვილის ერთადერთი ქალიშვილი მაია. გამწარებულმა მშობლებმა საქმეში ჩარიეს მთელი ჯარი, პოლიცია და ჟანდარმერია, მაგრამ კვალს ვერ მიაგნეს. სამი დღის წინ გაიგეს, რომ ქალიშვილი არზრუშში ჩაუყვანიათ და იქაური ფაშის იბრაიმ ფეზლევანის ოჯახში იზრდება; მალე ფაშა აპირებს მასზე დაქორწინებას. მშობლებმა მთავარძარბაზებელსაც თხოვეს დახმარება, მაგრამ მან უაპასუხა, ერთი გოგონათვის ომს ვერ დაეწევი და მოლაპარაკებით საქმე არ მოგვარდებაო. ერთადერთი ხსნად ფალავანდიშვილს ბახმაროში მარულაზე ამოსული ხალხი მიაჩნია. ფიქრობს, აქ გამოჩნდება ვაჟაკი, რომელიც, გარკვეული ხარჯით, იკისრებს გოგოს გამოსახას.

ბიჭებმა ერთმანეთს გადახედეს.

— ჩვენ აქ ფულის საძოვრად არ ამოვსულვართ, — იწყინა ენვერმა.

— მათხოვრები და მოთარეშეები ვგონივართ. — ჩაილაპარაკა ირემაძემ.

— ასეთ საქმეზე არ გამოგადგებით, თავადო, — თქვა ეუბოლიძე.

— რა იწყინეთ, ბიჭებო. გაჭირებულ, სასოწარკვეთილ კაცს დახმარებას ხელი რომ გაუწოდო, თუნდაც გასამრჯელოს ფასად, განა ეს დასაძრახია? ერთადერთი შვილი ჰყავდა, ისიც წაართვეს და თუ იმედი გადაიწურა, თავს მოიკლავს. ასეთ დროს მას დახმარება სჭირდება და ვისაც ეს ძალუძს, უნდა დაეხმაროს. თუ ზურგს შეაქცევს, იგი მშობარა და კაცთმოძულეა, — ოდნავ ხმა აუმაღლა ერისთავმა, — მე ცოტა გამოგონია ქიბარაღას შვილზე და დარწმუნებული ვარ, აქ რომ ყოფილიყო, თქვენსავით არ მოიქცეოდა.

— კმარა, თავადო, მე აქ ვარ! — შესძახა აქამდე წყნარად მყოფმა ემრულამ.

ყველამ მას მიაპყრო მზერა.

— ვინ ხარო თქვენ? — იკითხა მოულოდნელობისაგან გაოგნებულმა დათამ.

— ქიბარაღას შვილი, ემრულა.

— მერე, აქამდე რატომ არ გაგვეცანი? — გაიკვირვა ერისთავმა.

— ისედაც მესმოდა თქვენი! ჩვენი ჩვენი გზით მოვსულვართ, მალე ავიყრებით და თქვენი მიწა-წყლიდან გაგეცლებით.

— მე თქვენთან მეგობრის უბედურებამ მომიყვანა, ემრულავ. ერთად-ერთი შენი იმედი მქონდა და თუ შენაც მიმტყუნებ...

— მთავრობამ, მეფისნაცვალმა ვერ გიშველათ და ჩვენ რას ვიზამთ.

— აქ ძალა არ გაჭრის, შვილო. ხერხი, გაბედულება და ვაჟკაცობაა საჭირო. რაც მთავარია, იმათი ენაც უნდა იცოდეს, რომ მათ ქვეყანაში შეაღწიო.

— ჩვენ რატომ ამოგვიჩრეო, თავადო? — დაეჭვდა მალაყმაძე.

— იმერხევეში ღვიძლი ნათესავები მყავს. ჩემი ცოლი, ბარბალე, შავშელი ზურბიბეგ ხიმშიაშვილის დის, ესმას შვილია. შენც იქაური ხარ და... — აღარ დაამთავრა სათქმელი ერისთავმა.

— კოწია რა არის თქვენი? — იკითხა იმერხეველმა.

— ჩემი შვილია. — სწრაფად მიუგო იმედმოცემულმა დათამ.

— თქვენი შვილი პოლკოვნიკ გიორგი ყაზბეგის ცხენოსანთა რაზმში მსახურობს.

— ეს თქვენ საიდან იცით? — გაიკვირვა თავადმა.

— თავად კოწიამ გვითხრა, ნურიბეგთან მოდიოდა სტუმრად და გზად შემხვდა დით.

— ძალიან სასიამოვნოა, რომ თქვენ ჩემს შვილს ასე კარვად იცნობთ.

— ვიცნობთ კი არა, ვმეგობრობთ, — დაუძაბა ენვერმა.

— და მე მაინც არ შეუძლებოდა? — წყენა დაეტყო დათას.

— სუ გეწყინებათ, დათა ბატონო. კოწიას ვენდობი იაჟ, როგორც ჩემს თავს, მაგრამ შენაშლია არ ვენდო მის ნაასს, ისე როგორც საკუთარ ძმობელს... ქიბარ-ალას არ ვენდობი და არც მისი საქმე მომწონს. მე და ჩემი მეგობრები თქვენ არ ვიცნობთ. არც ის ვიცით, თქვენს საბედლაეის სჯობელი ხალხი თუ ნასაკიო-ლისა.

ერისთავი ერთხანს ჩაფიქრდა.

— არც ერთი და არც მეორე. მე საქართველოს უკანასკნელი მეფის გიორგი მეთორმეტის ბადიშის შვილი, გურიის თავად-აზნაურობის წინამძღოლი ვარ. ჩემს მღვთმარეობაში მყოფი კაცი თქვენს ღალატს არც იკადრებს. ამიტომ უნდა მენდოთ, ბიჭებო. მე ისიც ვიცი, რომ თქვენს შორის სხვისი გვარ-საივლითი იძალება თბილისის ციხიდან გამოქცეული ბორჩალოელი-ყაჩადი ალი ეუბოლლი. დღეს მისი და ირემამის ვაჟკაცობის იმედით გვსურს მაიას გამოხსნა.

ემრულას გაეღიმა.

— თქვენ თუ იცით, ბატონო, რომ ირემამეს ოსმალები ეძებენ, ეუბოლლი კი რუსეთის მთავრობას გამოუსწორებელ ყაჩაღად მიაჩნია.

— ვიცით, ვიცით და სწორედ ამიტომ მოვედით. ეუბოლლი რომ ყაჩაღად არის აღრიცხული, ესეც ცნობილია, თუძცა მას არც თუ ისე ბევრი დახმაველი აქვს ჩადენილი, რამდენსაც აბრალებენ.

— თქვენი გოგოს ძებნაში, შეიძლება, ალი რუსებს ჩაუვარდეს ხელში, ხომ ჩამოასრჩობენ.

— ეს არ მოხდება, — დაბეჯითებით თქვა ერისთავმა. — თუ ჩვენი თხოვნა აღსრულდა, ბავშვის გამოხსნელს თავისუფლად შეუძლია მივიღეს მთავარმართებელთან და პატიება თხოვოს.

— თუ არ აპატიებს და სახრჩობელაზე აიყვანეს? — დაჟვჭდა მალაყმამე.

— აპატიებს, — დაამძედა თავადმა, — აპატიებს იმიტომ, რომ თვითონ ეძებს მაიას გამოსახსნელად კაცს და თუ ის გამოჩნდება, გაიხარებს კიდევ.

— ალი! — მიმართა ემრულამ ეუბოლლის, — გაჰყევი თავადს, ფალავანდი-ვილმა მაიას წერილი მისწეროს, შენ წამოიდე, გოგოს სასიყვარულო სახელიც გაიგე, დაიმკისოვრე, ლექსი ან სიმღერა ხომ არ უყვარდა.

ერისთავი ყველას გამოემშვიდობა, ცხენზე შეჯდა და ამხედრებულ ეუბოლისთან ერთად, თავქვე დაეშვა.

* * *

ყირსარდარი ქიბარაღა თავისი ჟანდარმებით ავრძელებდა „ხალხის დაცვას“, მაგრამ უშიშროების ასეთი წესი ცრემლად და სისხლად უჯდებოდა მოსახლეობას. ჟანდარმები თვითონვე მარცვავენენ ხალხს ოფიციალური გადასახადებით. ქიბარ-ალას ასალაგმავად შავშეთ-იმერხევეში არავითარი ძალა არ არსებობდა. თვით მუღირის უფლებებიც დათრგუნული იყო.

ოსმალების მკაცრმა კანონებმა, ათასგვარმა გადასახადმა, ჯარში გაწვევამ და ბევრამ თანდათან გააძლიერა ხალხის უკმაყოფილება, რასაც უკვე აშკარად გამო-თქვამდნენ, მაგრამ მართო მითქმა-მოთქმით რას გააწყობდნენ. კაცი იყო საჭირო,

ვინც უკმაყოფილო გლეხებს სათავეში ჩაუდგებოდა და ცხოვრებას ასეთ კაცად იმ დროს სწორედ ეძრულა გამოიყვანა. მალე მისმა სახელმა ოსმალეთის სოფლებს დააფრთხო და ათასგვარი სადარღებელი გაუჩინა.

ემრულას ოცდაათკაციანი რაზმი გევძიანად, ორგანიზებულად მოქმედებდა. მდიდრებისათვის წართმეული სიმდიდრის საწილს ღარიბებს ურიგებდა, ნაწილს კი თავის ნაზინამი ინახავდა და რაზმელებს ხელფასის სახით აძლევდა. მეთაურის საკუთარი ბეჭდები ჰქონდა, თვითონვე იძლეოდა საბუთებს და ბეჭდის დასმით აუქმებდა თვით ძველისის გადაწყვეტილებასაც კი.

ხელისუფლება ემრულას ავაზაკად ნათლავდა. თუ სადმე ვინმეს გამარცხავდნენ, ოსმალთა მოხელეები ხმას ავრცელებდნენ, თითქოს ეს ემრულას რაზმელებმა ჩაიდინესო, მაგრამ ხალხს უკვე ადარ სჯეროდა ამ ჭოჩებისა. შავშეთ-იძეთ-ხეებს ისეთი დროც დაუდგა, რომ ემრულას შიშით არცერთი ყაჩაღი აღარ ჭაჭანებდა.

უკმაყოფილო მოხელეთა შორის ყირსადარი ქიბარაღა მალაყმაძეც იყო. ემრულა ერიდებოდა მასთან პირისპირ შეხვედრას, დარწმუნებული იყო, საჭიროების დროს იგი არც შვილს დაინდობდა.

ემრულას სახელი ისე გავარდა, რომ სვედამწარებული გლეხები ოფიციალურ მთავრობას გვერდს უვლიდნენ და საჩივლელად დიობანში მალაყმაძესთან მიდიოდნენ.

* * *

— სადაური ხარ, ბიძა? — ეკითხება ჭალარაშერეულ წვეროსანს ენვერ მახაჭაძე.

— შორეული ვარ, შვილო, ჩემი სახლი, ჰეე, არგინეთის მთის გადაღმაა, — ხელი გაიშვირა უცნობმა ჩრდილოეთისაკენ.

— თავოდან ხარ თუ დიდაჭაიოდახ? — არ ეშვება მახაჭაძე.

— რაფრათ მიხთი, შვილო? დიდაჭარიდან ვარ.

— ვის გეტყვიან?

— ძველებიდან შავაძე ვარ, თურქები ნანუშოღლებს გვეძახიან, სახელად ბეჭირაი მქვია.

— ამ სიშორეზე რამ ჩამოგიყვანა, ბეჭირ ბიძა?

— გაჭირვებამ, — თქვა გლეხმა და ხელისგულით შუბლზე ოფლი მოიწმინდა, — ექვსი თვის წინ ზოტიყელში მეჯოგე შენგელიასაგან უღელი ხარი ვიყიდე. ყიდვა-გაყიდვის ქაღალდი არ დავგიწერია — ჩვენში ამას არ აკეთებენ. ეს გაიგო ჩვენმა მამასახლისმა და ხარები ჩამომართვა, — ნაპარაკაო. ხარები ჩემთან იქნება, სანამ პატრონი მოიკითხავენსო და დღემ მათი შენახვისათვის 5 ყურუშიც უნდა გადამიხადო. პატრონი საოდან მოაკითხავდა ნაყიდ საქონელს? ამასობაში ნახევარი წელი გავიდა, კიანგარიშე და ხარების შესანახად იმდენი ფარა მაქვს გადასახდელი, კინაღამ ერთ უღელ ხარს იყიდის... ნაფუძარი თუ ვერ მოვხანი, ბაღნები მშვიერი დამრჩებიან.

— თავრობაში არ უჩივლე? — ეკითხება ენვერი.

— როგორ არა! მუდირთანაც ვიყავი, მარა იმან კარები მიყენა, ნაყიდობის ქაღალდი უნდა გქონდესო, და ახლა აქ ჩამოვედი სამართლის საქმეზე.

— წამობრძანდი ჩემთან ერთად! — უთხრა გლეხს მახაჭაძე.

მათ ჯერ ტყე-ტყე იარეს, მერე სახელდახელოდ გაკაფული შარა და პატარა ორლობე მოიტოვეს უკან, რამდენიმე შეიარაღებულ რაზმელს ჩაუარეს და ორსართულიანი სახლის კიბეს აუყვნენ.

ემრულამ მოისმინა ბექირ შავაძის საჩივარი, ქაღალდიც გაუფორმა, სელი
მოაწყო და ბეჭედი დაუსვა.

— ეს ქაღალდი ჩაუტანე მამასახლისს, ხარებს დაგებრუნებს. — უთხრა გლეხს.

— ვაღალდით ადამი დაიბრუნეც, ემრულავე. — უიძეოდ თქვა თავაძეს.

— სატომ? — იკითხა მალაყმაძე.

— ჩვენს სოფლებში ახლა ენით უთქმელი ამბები ზდება. წინ-წინ აჭარაში
თურქი მოსივლეები ვერ ბედადნენა შემოსვლას, ხალხი არ უშვებდა. ასლა გადასა-
ხადების აკოფეა ისევ ჩვეუ ხალხს — თითო-ორიოლა ხელიდან წასულ კაცს დააე-
ლეს. ისინი ისე გვექცევან, როგორც საქონელს. ძამაყანლისი ამ ქაღალდს იმით
ჩვენებს და ხარების დაბრუნება კი ათა, შეიძლება სულიც აჰაძრონ. — დაატავრა
სტუმარმა სათქმელი.

მალაყმაძის რაზმის ერთი ჯგუფი აჭარაში გაემართა ზაფთიების ასალაგმა-
ვად. მათ შევზურობას თვით ბექირ შავაძე უწევდა. ისინი პირდაპირ მუხტარის
სახლს მიაღწენ.

— ნაყიდობის ქაღალდი არა აქვს, ხარებს ვერ მივცემო. — გაიმეორა ათას-
ჯერ ნათქვამი მამასახლისმა.

— აქვს ქაღალდი! — მკვახედ უპასუხა ენეკრმა და ემრულას წერილი გადასცა.
სანამ სოფლის მოხელე წერილს ათვალიერებდა, ორმა რაზმელმა ახორის
კარი გააღო, ხარები გამორეკა და პატრონს ჩააბარა.

გახარებულმა შავაძემ ხარებს დაგრეხილ რქებზე ბაწარი წამოღო და შარაზე
გაიყვანა, მას რაზმელებიც გაყვნენ.

— სამაგიეროს მე ვერაფრით გადავიხდით? — შეეკითხა იგი ენეკრს.

— არ ვთხოვლობთ, — უპასუხა მან და გლეხს ახედ-დახედა, — ჩვენსავით
ხალხი ვეჭვრდება, ახალგაზრდები, ხომ ხედავ, როგორ ცოტა ვართ?

— მე მაგ საქმეში ვერ გამოვდგები, შვილო, მაგრამ...

— რა, მაგრამ?

შავაძემ ენეკრს ხელი გადაღო და განზე გაიყვანა.

— ერთი კარგი ბიჭი იმალება ჩემთან, იმას გაგაყოლებთ.

— ვინ არის? — იკითხა მახაჭაძემ.

— ხულო მეხეშიძეა, ხულოელი, კარგი მამის შვილია.

— რა დაშავა?

— როცა ზაფთიები ხულოში შემოვიდნენ, გააოსრეს ყველაფერი და დაიწყეს
ტაციაობა. მეხეშიძის ოჯახში ნახეს მაცხოვრის ხატი, რომელიც ხულოს ეკლესი-
ის დაქცევის შემდეგ ოჯახში ჰქონდათ შენახული; ზაფთიებმა სახლი გაჩხრიკეს
და ხატს მიაგნეს, დააპირეს დამტვრევა და ტყვიით გაცხრილვა. დამიზნებულ
თოფებს რამიზ მეხეშიძე აეფარა, ხატს ხელი დაატანა და ტყეში გაიქცა, მერე
ჩემთან ამოვიდა დიდაჭარაში, იქა მყავს დამალულად.

მეორე დღეს მალაყმაძის რაზმელებთან ერთად თექვსმეტიოდე წლის ტანადი
ბიჭიც მიაჭროლებდა ცხენს დიობანისაკენ. ზურგიით საგულდაგულოდ შესვეული
მაცხოვრის ხატიც მიჰქონდა.

იგი ხულო მეხეშიძე იყო.

* * *

დიობანში ჩასულ რაზმელებს ამხედრებული ბექირ შავაძე წამოეწიათ.

— კარგ საქმეზე არ წამოგვეწეოდი ბექირავ! — შეშფოთდა ენეკრი.

— ცუდი საქმე გვჭირს, ენეკრ! — უთხრა მან და თვალთ ანიშნა, ემრულას-
თან ავიდეთო.

— რა ამბავია, ბექირ? — შეწუხებულ სტუმარს თვალი თვალში გაუყვარა-
ემრულამ.

სტუმარი ჩამოჯდა და სული მოითქვა.

— ესენი რომ გაძოვისტუზრე, მე დიდაჭარიდან ხულოში წავედი, მურად მეხეშიძესთან, ვიფიქრე, ბიჭის ამბავს ვეძებო-მეთქი. მოვედი და რას ნახავ — სახლი ხახვერად დამწვარი იყო. მთელი სოფელი მოსულიყო, ცეცხლი ჩაექროთ. საწყალი მურადი და მისი გოგო სახლიდან გამოეყვანათ... ორივე მკვდარი იყო. მარა ცეცხლით კიარა...

— აბა რით? — იკითხა ემრულამ.

— დანით იყენენ დაჩხილი. ვინცა შესულა სახლში, ესენი მოუთავენია და მერე სახლზე ცეცხლი წაუკიდებია.

— სახლიდან რა წაიღეს?

— მურადას ბევრი არაფერი ჰქონდა, იმიტომ აწვალეს დანით, გამოტეხა უნდოდან და რომ ვერაფერი ათქმევინეს, გეისაქმეს იმ ძალღიშვილებმა. სახლიდან თოფი და დანა არის დაკარგული, მეტი არაფერი. — დაამთავრა შავამემ.

— ამ ბიჭს დედა არ ჰყავს? — იკითხა ემრულამ რამიზის მისამართით.

— როგორ არა, — უპასუხა ბექირმა, — ჰყავს, მარა იმ დღეს ბედზე მეზობელთან წოფილა გასული და გადარჩა. მარა თავს იკლავს საწყალი ქალი. აღარც ქმარო და აღარც შვილო! ბიჭის ამბავიც არ იცის რა სჭირს, ცოცხალია თუ არა.

ემრულა ფანჯარასთან მივიდა და დიდხანს უხმოდ უძებროდა ზევას მთის მწვერვალს. დედა გაახსენდა. რამდენი ხანია, არ უნახავს. გაახსენდა შეპირება, მამის მკვლელობა ანდერძს სანამ არ აეუგებ, მანამ არ გნახავო. „ერთჯერ გადაიძინა თურანბეგი, ვერ ვესროლე. შიშველი იყო. ცოლთან ჩემი აუცი რომ წამოცდებოდა, შეიძლება არ დავინდობდი, მაგრამ... ახლა აგერ ფარესში მყავს გამომწყვდეული... ვერ მომიცლია, თუ... მტერსაც პატიოსნად მოეყარით, ნენემ მითხრა“.

— რა ქნას ამ ბიჭმა, ამისთანა მტერთან პატიოსანი მოპყრობა იქნება? — ემრულას ხმამაღლა მოუვიდა ნათქვამი.

— ბიჭმა ჯერ არც იცის მამის და დის სიკვდილი, — ჩაილაპარაკა ენვერმა.

— წავიდეთ უნდა ხულოში, მკვლელები უნდა ვიპოვოთ — თქვა ემრულამ და ენვერს ანიშნა, მოემზადეთო, — ბიჭიც წაიყვანათ.

* * *

მესამე დღეს. შებინდებისას, ემრულა თავისი რაზმელებით მეხეშიძეების სახლს მიადგა.

მეზობლებს დამწვარი სახლი სულ დაეშალათ. უვარგისი მასალა ცალკე დაეწოთ, ვარგისი გადაერჩიათ. ქვის სამირკელები გაემაგრებინათ. ისიც თქვეს. ადრე ეზოში კაცის ფეხის კვალი იყო, მაგრამ თოვლიც გაშრა და კვალიც გაქრაო. მიცვალებულები მეზობლის სახლში დაესვენებინათ.

კვარის მამხალით განათებულ ეზოში შაჰნადროზვეული ქალი გამოჩნდა. საბძლის კარებთან მორზე ჩამოძვდარი ჩუმად მოთქვამდა. გვერდით ორი მასაციოთ თავშესუდრული მანდილოსანი მოჯდომოდა. საცოდავი სანახავი იყო სულო მეხეშიძე. იგი ჯერ დედას გადაეხვია და დიდხანს არ უშვებდა ხელს, შემდეგ აქეთ-იქით აწყვდებოდა და ადგილს ვერ პოულობდა... ხმა არ ამოუღია... არც კურცხალი ჩამოვარდნა.

ემრულამ მეზობლებს თხოვა, ბიჭი მომიყვანეთო. გვერდით მოისევა. ზელი გადმო და სუჭუჭა თავი თანავარძლობით მიიხუტა.

— რა თოფი ქონდა მამაშენს? — მშვიდად ჰკითხა, ყმაწვილს.
პატარა მეხეშიძემ, თითქოს აბრავის სიმშვიდე გადაეღო, უპასუხა:
— ჩემი იყო, სანადირო — ბიჭმა თავი ჩაქინდრა.
საღლაც შორს, თავის მხარეს, ორჯერ გავარდა თოფი.

— ჩემი თოფია! — წამოიძახა ბიჭმა და წამოხტა. ხალხი ხან ბიჭს შესცქერო-
და, ხან კიდევ თავისაკენ იცქირებოდნენ, თითქოს ამ სიბნელეში რაიმეს დანახვა
შეიძლებოდა.

— ჩემი თოფია! — კვლავ იმეორებდა მეხეშიძე — არ იცოდა, საით წასულიყო.
ემრულა წამოდგა.

— ვნერ! — მოძარბა რაზმელს, — ორი ჩეენი, ორიც აქაური გაიყოლე და პა-
ტრონი თოფიანად უნდა მომგვარო.

ოთხი ცხენოსანი თვალის დასამჩამებაში გაუჩინარდა სიბნელეში. გლეხები
ემრულას შემოეხვივნენ, ჩვენ მეხეშიძის სახლსაც ავაშენებთ და კიდევ მოვაწ-
ვობთ, ცოტ-ცოტას ჯამ-ჭურჭელსაც ვაწუქებთო, მარა ხის მასალა გვაკლია, ტაბა-
ხმელის ტყეში თოფალოდლი არ გვიშვებსო.

— თოფალოდლი ვინაა? — იკითხა მალაყმაძემ.

— ტყეების პატრონი, — მიუგეს გლეხებმა.

— ტყე სალხისაა, თოფალოდლის ვინ მისცა?

— შენს პირს შეჭარი, ძიავე, მარა სალხს რომ არ გვიშვებს?

— ვის ამუშავებს ტყეში თოფალოდლი? — იკითხა მალაყმაძემ.

— ისევე ჩვენ. ტყეში ვაკეთებთ ისეკლეს, იქვე ვზერხავთ, მერე ძელები გამო-
გვაქ გზაზე და ყიდის პატრონი. ჩვენ ქირაში თითო-ორიოლა ყურუშს მოგვიგდებს.

— ახლა თუ აქვს დახვრებილი მასალა თოფალოდლის?

— რაგარ არა. სამი თვეა დაბედილი აქ, გზაზე. მუშტარი ვერ იშოვა.

ემრულამ ღობეზე ჩამოედებული ჟინჯილი აიღო. ცხენთან მივიდა, სანათი
სარზე შემოღო. პატარა ხურჯინის ჯიბიდან ქაღალდის ნაგლეჯი, ლერწმის კალამი
და მუშამბაში საგულდაგულოდ შეხევეული პატარა საგანი ამოიღო. მუშამბა
ფრთხილად შემოაცალა, სათითესოდენა ქილას სახურავი მოხსნა და ფრთხილად
მორზე შემოღო. თვითონაც იქვე ჩამოჯდა, ქაღალდი მუხლზე დაიდო და კალამი
მოიმარჯვა.

„ტაბახმელის ტყის პატრონი, თოფალოდლი! შენი მასალიდან 60 ძელი მე
წავიდე იეთიმათ დარჩენილი სულ მეხეშიძის და მისი დაქვრივებული დედის
სახლის ასაშენებლად. ფასი არავის მოთხოვო, ანგარიშს მე გავისწორებ, როცა
მექნება.

ამას გწერ, ხელსაც ვაწერ, მე ემრულაი მალაყმაძე, იმერხვეელი“.

ჯიბიდან ბეჭედი ამოიღო, დააბრუნა და საგულდაგულოდ გამოეყვანილი ასო-
ების ბოლოს დაკრა.

— ამაღამ მასალა უნდა ჩამოვზიდოთ. — უთხრა გლეხს, რომელიც ჟინჯლს
უნათებდა, — ეს ქაღალდი კი ხვალ დილით ვინმემ თოფალოდლის აუტანოს.

გლეხმა ქაღალდი გამოართვა, შეაბრუნ-შემოაბრუნა, შორიასლოდან დახედა,
ვერაფერი გაიგო, მაგრამ მიხედა, რომ ამ პატარა თეთრ ნაჭერზე გაუხედურებული
ოჯახისათვის სასიკეთო რაღაც ეწერა. გლეხებთან მიიტანა და ისე აჩვენებდა, თი-
თქოს დიდი ძღვენი ყოფილიყოს.

მცირე ბჭობის შემდეგ გლეხებმა ახორებიდან ხარები ახსნეს, მარხილებში
შეაბეს და ჩირაღდნებით ხელში ტაბახმელის გზას შეუყვანნ.

ემრულამ ჯიბიდან მოზრდილი ქისა ამოიღო, ბეჭირ შეაბაქს დაუძახა და გა-
დასცა.

— ამაში ექვსასი ყურუშია, მეტი არ გვაქვს. მეხეშიძის ქვრივს მიეცოთ სა-
ქვეყნო
ბიბლიოთეკა
ჩიო და საბან-გოდახი ავიღოს.

ბეჭერი, ქიხით ხელში, ხალხში გაერია და თეთრწვერა ბერიკაცი მონახა.

— ამ ფაიას მიეცეს ზეპრეს, მარა იმ დაღოცვინოს ვინცხად მადლობა არ უნდა უთხრას? — შევეითხა ბერიკაცს.

— მადლობის თქმა არ არის საჭირო, — დინჯად უპასუხა მოხუცმა, — არ არის იმიტომ, რომ ამფერ საქმეში დახმარება, გაჭირვებულ მოძმეზე ხელის გამართვა ისეთი სასიამოვნო გრძნობაა, რომელიც უთქმელათაც აკმაყოფილებს, აჯილდოებს ყველა კაცური კაცის გულსა და სინდისს... მიდი ზეპოვ-ხანუშთან და მიეცი ეგ საჩუქარი — უთხრა შავადეს და ხელით ანიშნა, საითაც უნდა წასულიყო.

ამასობაში ენგერიც მობრუნდა თავისი მხლებლებით, თან ორი ხელგაკრული კაცი მოიყვანეს. თოფი მართლაც თავოში გავარდნილა. სასინჯაედ ვისროლეთო, უთქვამს თავოელ ცეცხლადეს, ერთმა კაცმა მომეიდაო. იმ კაცს, სანამ სახლში დაბოუნდებოდა, ენგერიც ხალხი წამოსწევია და შეუბოროკავს. ერთხანს უაოზე იყო, თოფი ბიძაჩემმა მაჩუქაო... ნაბადში შეხვეული თოფი ამოიღეს და სულო მეხეშიძეს აჩვენეს. მან ჯეო შორიდან შეხედა იარაღს, შემდეგ ხელში აიღო, კონდახი თვალებთან ახლოს ძიბტანა და იქ თავისივე ხელით ამოტვიფრული გვარი „მეხეშიძე“ ამოიკითხა.

ბახუნდარიძემ ჩამოფეჭა, რაც მეხეშიძეთა სახლში ჩაიდინა, მავრამ ვინ დაავალა, ამაზე კრინტი არ დასძრა.

— ასე, ხელფეხშეკრული სულო მეხეშიძეს ჩააბარეთ! — ბრძანა ემრულამ. მერე თვალები რაღაცნაირად გაუნათდა და სახლში შებრუნდა.

უმცროსმა მეხეშიძემ სისხლი აიღო საყვარელი მამის და პატარა დაიკოს და საფლავებამდე. სწამდა მოკლულთა სული ჩიტად იქცევა და ნიადავ ცნედრებთან დაფრინავს, სანამ სისხლი აუღებელიაო, ახლა სულმაც მოისვენა და სხეულმაც.

შუადღეზე სოფლის ბოლოს, ახალდაზამთრებულზე მიმხმარი ეწრით დაფარულ სასაფლაოზე, გვერდიგვერდ ორი ახალნაყარი შავი მიწის გროვა წამოიძირათა.

მეორე დღეს აბრაგთა რაზმი ნამონასტრევეს გასცდა და ღომას მთასთან დაიბანაკა. ხის ძირას მითვლემილ მეხეშიძეს ემრულამ ნაბადი გადააფარა.

(გაგრძელება იქნება)



ახალი თარგმანები

მარბარეტ შელი

მარადიული მოწვევა

სამნი ისხდნენ აივანზე და საუბრობდნენ, ბაღში კი სეზე ჯგროდ შესეული ჩიტები მხიარულად ჟღერდნენ. ამერიკულ ელექტროყვანაში ჩინებული ყავა მოდულეულებო. ნოტიო ყავისფერია მიწის კვლებში, მექსიკურ ყავაზე ნაგები წითელი კედლის გასწვრივ, ლაღად ყვოდნენ ვარდის ბუჩქები. მერიენის სიძეს ინგლისურ წიგნში ჩაერგო თავი, როგორც მოწაფეებმა იციან სოლმე, როცა თავშესაქცევ ამბავს კითხულობენ. ტერენა, მერიენის და, მხიარულად უბედობდა ხმადახლა, თუ როგორ გაემგზავრებოდნენ ამ კვირის მიწურულს კუერნავაკში. ტერენას ყოველთვის მომხიბლავი ღიმილი ეფინა სახეზე, და ახლა, როცა უშიფილოს ღედობის საზრუნავი არ აწუხებდა და ჯარში გასაწევად ასაკს გადაცილებულ ქმართან ერთად მხიარულად ცხოვრობდა, ეს ღიმილი სწორედ რომ წედგამოჭრილი იყო.

მერიენმა ის-ის იყო პირი გააღო და დააპირა ეთქვა, თუ რას აკეთებდა მთელი დღე — კვლავ როგორ ეძებდა იმ ფილმს, სამხედრო ქრონიკას, რომელშიც ერთხელ თავისი ვაჟი ჯერი ღაინახა, მაგრამ გადაიფიქრა და ფუნთუშა მოკბინა. ღაინახა კი მან ჯერი? მერიენმა აუცილებლად უნდა უთხრას მათ, რომ მექსიკაში ჩამოსვლით იმედი არ დაუკარგავს და თუ თავის ღას და სიძეს აუხსნის, რომ ამ ფილმის ნახვა მისთვის აუცილებელია, ისინი, შეიძლება, კიდევაც დაეხმარონ. მაგრამ უცებ მოაგონდა, რომ ეს მისი პირადი საქმე იყო და ყველაფერი სხვის ჩაურეგლად უნდა გაეკეთებინა. ამ ფიქრებში ისე გაერთო, რომ მისთვის აღარ არსებობდა არც აივანი, არც ყავა და არც ჩიტები. მექსიკაში ჩამოსვლის მიზანი სომ ის იყო, რომ ძალ-ღონე მოეკრიბა, გონს მოსულიყო და განკურნებული დაბრუნებოდა ქმარს, რომელმაც სწორედ ამიტომ გამოუშვა მარტომარტო.

კაცმა რომ თქვას, მერიენს არც ჰქონდა იმედი, რომ ფილმს იპოვიდა. ვერც კი წარმოედგინა, როგორ უნდა მოეძებნა ეს სურათი — მას სომ თითქმის არაფერი გაეგებოდა ესპანურისა. მაგრამ წინა ღამით, როცა მისმა ღამ და სიძემ პირველად დატოვეს მარტო, მაშინვე ლექსიკონს მივარდა და ორი ესპანური სიტყვა „civil“ და „guerra“ მოიხსნა. ამ სიტყვებს კითხვის ნიშანი დაუხსნა და ყველა კინოთეატრს დაურეკა ცნობარის ყვითელ ნაწილში არსებული სიის მიხედვით. ერთ-ერთი ცნობათა ბიუროდან

ვიდაცამ წერიალა მექსიკური ხმით წმინდა ინგლისურ ენაზე უთხრა: ის სიტყვა, თქვენ რომ ხმარობთ, „cine“ კი არა „noticias“-იაო, და მას ხელახლა მოუხდა სიტყვიერება ნაწილში არსებული კინოთეატრების გამოძახება. ახლა მან იცოდა, თუმცა დარწმუნებული არ იყო, რომ სამხედრო კინოქრონიკა სამ კინო-თეატრში გადიოდა. შესაძლებელია, მას გამორჩა რამდენიმე, მაგრამ მერიენი ამ კინოთეატრებით აპირებდა დაწყებას. მან ვერ გაიგო, როდის იწყებოდა სამხედრო კინოქრონიკის ჩვენება, ამიტომ თვითონ უნდა წასულიყო კინოში და ენახა ყველაფერი, რასაც უჩვენებდნენ. ამის გამო, ალბათ, დღეში მხოლოდ ერთი სურათის ნახვას მოასწრებდა, რადგან ტერეზას ძალიან სურდა მასთან ყოფნით დაემშვიდებინა იგი. ხოლო საექვო იყო, ტერეზას სახლი დიდი ხნით დაეტოვებინა.

„ოლიმპია“, „დედ პრადო“ და „სინე მექსიკა“. მან ზუსტად მოახსია ცნობარში, თუ სად იყო ეს კინო-თეატრები. შეეძლო ტაქსი გამოეძახა და ეთქვა კინო-თეატრის სახელი, მაგრამ გაიფიქრა, უმჯობესი იქნება საკუთარი მანქანით წავიდე და ჩემს საქმეს თვითონ მივხედო. შეიძლება ამიტომაც ჩამოვიდა იგი მანქანით მექსიკაში. მის ქმარს თვითმფრინავით სურდა გამოეშვა, მაგრამ სახტოკი უარი უთხრა, თუმცა თვითონაც არ იცოდა რატომ. ის კი (რომელიც ჯერ ის მაშინაცვალა იყო და ამიტომ ცოლის მწუხარებასთან უშუალოდ არ იყო დაკავშირებული) დაესვლიოვნად დაეთანხმა მის გადაწყვეტილებას და მემფისამდე მიაცილა. მართალია, მათ არასოდეს ულაპარაკიათ ამაზე, მაგრამ ამ ქალმა კარგად იცოდა, რომ ქმარი თავის დღეში არ მისცემდა ნებას ასე შორს წასულიყო, და რომ არ ჰყოლოდა მექსიკაში, თანაც დარწმუნებული არ ყოფილიყო, იქ ჩემი ცოლი ვერაგვით ვერ ნახავს ამ ფილმსო. მერიენისათვის ეს აზრი გაუგებარი იყო. რადგან ვერც კი წარმოედგინა, რომ ამ ფილმს ვერ ნახავდა.

ხუთი თვის წინათ მას ცნობა მოუვიდა, ჯერი უგზო-უკვლოდ დაიკარგაო. ბიჭი ოცი წლინახევრისა იყო. მამა აღრე მოუყვდა სხვა ომში. მაშინ ჯერი შვიდი წლისა იყო. იგი დედამ გაზარდა. ხშირად უჭირდათ, ზოგჯერ ძალიან მძიმე იყო ცხოვრების ტვირთი, მაგრამ დედას ყოველთვის უყვარდა შვილი. შესაძლებელია, ეს არც კი იყო საკმაო სიყვარული. ის მეორედ გათხოვდა, როცა ჯერი ჩვიდმეტი წლისა გახდა, მაგრამ ეს ვეღარ აანაზღაურებდა გარდამავალ ასაკში განცდილ უმამობას, როცა ჯერი თორმეტი, ცამეტი, თოთხმეტი წლისა იყო. ამიტომ ჯარში რომ გაიწვიეს, არ იყო ამისათვის მომწიფებული. დაბნეული და შეშინებული გამოიყურებოდა. ექვსი თვის შემდეგ ჯერი უგზოუკვლოდ დაიკარგა.

მერიენს ბუნდოვნად ახსოვდა, რა დემარტა, როცა შვილის დაკარგვის ცნობა მიიღო. ღამით საშინელ მოჩვენებებს ხედავდა, მწუხარებისაგან განაწამები დაეხეტებოდა მომავლავებით მოფენილ თვალსუწმდენელ მინდვრებსა და მთებზე. იგი შვილს ეძებდა, ზოგჯერ მის ხელს იპოვიდა, ნეზე მამის ბეჭედი ჰქონდა წამოცმული. დედა მაქაში მოჰკიდებდა ხელს და თავისი ხელებით ათბობდა შვილის გაციბუთულ ხელს. შემდეგ შიშის ოფლი დაასხამდა და კვლავ სინამდვილეს უბრუნდებოდა. თუ ეს ღამით ხდებოდა, ქმარი მის გვერდით იყო. იგი ხელებს ხევდა, მკერდზე იკრავდა და მაშინ მწუხარება საზღვარს მიაღწევდა, რადგან მას აქ ნუგეშის მცემელი ჰყავდა, ხოლო ჯერის იქ. სადაც იყო, არავინ გააჩნდა.

ასე გრძელდებოდა, სანამ პირველად კინოქრონიკას ნახავდა. ცოლ-ქმარი კინოში საკმაოდ ხშირად დადიოდნენ. ქმარმა ზუსტად იცოდა, რომელი სურათი უნდა ენახა, როდის იწყებოდა ფილმი, თანაც ყოველთვის მხატვრულ ფილმს არჩევდა, ქრონიკებს გაურბოდა. ერთხელ, როცა სურათის ჩვენება დამთავრდა და სახლში მიდიოდნენ, ორმა უგერგილომ, რომლებიც მათ გვერდით ისხდნენ, შეაყვინა ისინი. ამასობაში კი ქრონიკაც დაიწყო. იგი ომს ეხებოდა. მერიენი ისევ დაჟდა და ხელები მუზღზე მაგრად შემოიჭდო. ქმარი სულ დავიწყდა. მარტოდ დარჩა. ეკრანზე უახლოესი ტიპის სამხედრო იარაღებს აჩვენებდნენ, საუცხოოს, ბრწყინვალეს, ადამიანის სიკვდილისათვის უნაკლოდ

გაკეთებულს: ის, ვინც მთელ ამ ძალას სული შთაბერა და ამ ძალის შექმნაში იყო დახელოვებული, ალბათ, დარწმუნებული იყო, სიკვდილი დიდებულია და არცნაირად იმ დედების სუსტი ხმა, რომელთა ვაჟები ბავშვები იყვნენ მანამ, ვიდრე ტყვის მსხვერპლი ან გმირები გახდებოდნენ. მერიენს კისერსა და ხელებზე ოფლი დაასხა, თუმცა იცოდა, რომ მღელვარება არავითარ შედეგს არ მოიტანდა.

შემდეგ ეკრანზე ახალგაზრდა ჯარისკაცები გამოჩნდნენ. ისინი სამხედრო ტყვეები იყვნენ. ვიღაცას მათთვის სურათი გადაეღო ტყვეთა ბანაკის ჭიშკართან. გამხდარი, ავადმყოფი ჯელი ამერიკელი ჯარისკაცები გონებადაბნეული დალასლასებდნენ. მერიენი ფიქრობდა, მათ, ალბათ, არ უნდოდათ შეეხებოდათ კინოკამერისთვის. ისინი ან ბრაზობდნენ ან რცხვენოდათ. შეიძლება, ორივე ერთად, ხოლო მცველები, ალბათ, ეუბნებოდნენ, რასაკვირველია უცხო ენაზე: გაიღიმეთ, ხომ შეიძლება დედა გიყურებდეთო, მაგრამ ისინი არ გაიღიმებენ, ან რატომ უნდა გაიღიმონ? ნეტავ ვინ გადაიღო ეს სურათი? ეკითხებოდა მერიენი თავის თავს. ნუთუ ამერიკელმა, რომელმაც ამის უფლება მიიღო, თუ ვინმე „მათგანმა?“ შეიძლება, ბიჭებმა არც კი იცოდნენ, სურათს რომ უღებდნენ. ისინი ჭიშკართან იდგნენ, ფიცრის ღობის ახლოს. დიქტორის ხმა პრაფესიული თანავარძლობით იყო სავსე, მაგრამ ახალს არაფერს ამბობდა.

ქალმა იგრძნო, რომ სისხლი საფეთქელში მოაწვა და ჩაქუჩივით ურტყამდა. შემდეგ სული შეეხუთა. შესაძლებელია, ჯერი აქ არის. მაგრამ ასეთი დიდი იმედი ადამიანს ხშირად უტრფვდება, ჯერი იქ არ იყო.

არა, ის იქ იყო. ერთი ბიჭი ზურგიით იდგა კამერასთან. წელში მოხრილი ჭიშკარს მიყრდნობოდა და ხელით ბოძს მოსჭიდებოდა. მერიენმა იცნო მის ნეკზე გაკეთებული ბეჭედი. სხვა ასეთი ბეჭედი არსად იქნებოდა. მან საგანგებოდ დაამზადებინა ეს ბეჭედი ჯერის მამისათვის. ბიჭი, რომელიც ზურგიით იდგა კამერასთან, გასწორდა და შემოხრუნება დაიწყო, მაგრამ ამ დროს სურათიც დამთავრდა.

შემდეგ გორგოლაჭებით მორბენალთა შეჯიბრება დაიწყო, დიქტორის გაწაფული ხმა, რომელიც სენტიმენტალურად გვიამბობდა ტყვე ბიჭებზე, შეწვა და ახლა სპორტზე სხაპასხუბით ნაწყვეტ-ნაწყვეტად ლაპარაკობდა. მერიენი ადგა, ქმარი არც კი გასცნებია, ბოდიში მოუხადა მათ, ვინც ისინი შეაყვანა, და ქალების საპირფარეშოში წავიდა. სადაც ასაქმა. მაშინვე შვება იგრძნო, ენერგია დაუბრუნდა და წამსვე მომავალ გეგმებზე დაიწყო ფიქრი.

ქმარი სამჯერ წაჰყვა მერიენს ამ ფილმის სანახავად. შემდეგ კი ცოლს სიტყვა ჩამოართვა, კვლავ აღარ წასულიყო. ქალი, მართალია, დაპირდა, მაგრამ ვერ შეასრულა. როცა მერიენმა პირველად მარტომ ნახა ეს ფილმი, მოეჩვენა, თითქოს უფრო მეტი ნახა, სულ ცოტათი, მაგრამ მაინც მეტი, მას იმედი ჰქონდა და იმედს ხომ რაიმე საწარმო სჭირდებოდა.

ქმარმა ცნობები შეაგროვა. სამხედრო სამინისტროდან შეატყობინეს, ჯერის ტყვეთა ბანაკში ყოფნის შესახებ არაფერი ვიცითო. რასაკვირველია, ტყვეების სია, რომელსაც მოწინააღმდეგეები იძლევიან, არ იყო ზუსტი. მას ისიც აცნობეს, ამ ფილმს ჯიცნობთო. ეს ფილმი სათანადო ნებართვით ამერიკელმა კინოოპერატორებმა გადაიღეს, რადგან მოწინააღმდეგეებს რატომღაც ეგონათ ფილმი კარგ პროპაგანდას გასწავდა. მაგრამ იძულებული იყვნენ ფილმი მხოლოდ ბანაკის გარედან გადაეღოთ, რაც რამდენიმე წუთში მოასწრეს. ამასთანავე ცნობაში ნათქვამი იყო, რამდენადაც ვიცით, ფილმიდან არაფერი არ არის ამოღებულიო.

მაგრამ მერიენს სჯეროდა, რომ გადაღებული იყო უფრო მეტი. იგი ყველგან ნახულობდა ამ ფილმს, სადაც უნდა ეჩვენებინათ, მეორეხარისხოვან კინოთეატრებში, გარეუბნებში და ღია ცის ქვეშ. სანდახან გორგოლაჭებით მორბენალთა შეჯიბრების დიდოფლებსაც უყურებდა — მის პოზიციებსა და მის ღოს ანჟელესს, ზოგჯერ კი, დამთავრებამდე გარეთ გამოვარდებოდა და სინათლეში თვალებს ველარ ახელდა, სიბნელეში კი

თავის ბიჭებს დატოვებდა და ფიქრობდა, იქ მათ არაფერი ემუქრებათო. შესაძლებელია, ეს არ იყო მართალი, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში, სამი მეოთხედი ხომ მაინც ექნებოდა მართალი. როცა ის სურათს ნახულობდა, ეს იმას ნიშნავდა, რომ ბიჭები იქ იყვნენ (და ჭერიც) და არა მკვდრები, სადღაც გადათხრილ ბორცვებზე. მერიენი მათ ყველას იცნობდა, რადგან ჭერის მეგობრები იყვნენ. დედა დარწმუნებული იყო, რომ ისინი ჭერის ეუბნებოდნენ: „რატომ არ შემობრუნდები, ბიჭო? მართალია, ჩვენ აქ არ ვაპირებთ ვი-მასხროთ და კბილები ვკრიჭოთ, თითქოს კარგად ვცხოვრობდეთ, მაგრამ შენ კი უნდა შემობრუნდე. დედას გაუხარდება შენი დანახვა. მაგრამ ჭერი ხომ ყოველთვის ჭიუტი და ზანტი იყო, თუმცა, ხომ აპირებდა შემობრუნებას. არა. მერიენს ეჭვი არ ეპარებო-და, რომ ის შემობრუნდა.

და ასე გრძელდებოდა. მერიენი კიდევაც რომ დარწმუნებულიყო, შვილს ვერსად ვნახავო, ძებნას მაინც არ დაანებებდა თავს, რადგან ფიქრობდა, რომ ამით შეცვლიდა ბრძოლის ველის საშინელ სანახაობას, ხოლო თუ ძებნას თავს დაანებებდა, ეს საშინე-ლება კვლავ დაბრუნდებოდა.

რატომ ეგონა, რომ მექსიკაში ქრონიკებს სხვაგვარად აჩვენებდნენ? „ოლიმპია“, „დედ პარდო“, „სინე მექსიკა“. არც ერთი მათგანი არ იყო პირველხარისხოვანი და შესაძლებელია, ამ კინოთეატრებში ბოლომდე ეჩვენებინათ კინოქრონიკა. მას სურდა ეკითხა სიძისათვის, რომელსაც გაზეთში ჩაერგო თავი, როგორ აჩვენებენ აქ ამერიკულ ქრონიკებსო. ძალიან ხომ არ ამოკლებენ? მაგრამ ეს ფრიალ საშიში იყო, შეიძლება მოატყუონ, ან როგორმე ხელი შეუშალონ კინოში წასვლაზე.

ორი კვირის წინათ, როცა მერიენი აქ ჩამოვიდა, დას სთხოვა, სახლში რაიმე საქმე მომიჩინეო. ტერეზამ მას ყვავილების მოვლა დაავალა. მათი სახლი ახლოს იყო დოლო-რისის ბაზართან, რომელიც ყვავილების ნახევარ წრეს წარმოადგენდა. მერიენი თითქმის ყოველდღე დადიოდა იქ. ტერეზა მუდამ მასთან იყო. ხან წაჰყვებოდა, ხან დატოვებდა და შემდეგ წასაყვანად გამოუვლიდა. დღეს კი მერიენმა თავის დასა და სიძეს უთხრა, მარტო წავალ ჩემი მანქანითო.

მერიენ, დარწმუნებული ხარ, რომ გზა იცი?

— რასაკვირველია, პარკს გადავჭრი და მუხეუმს შემოვუვლი საწინააღმდეგო მიმ-ართულებით. შემდეგ კი შემოვბრუნდები და ჭიშკარში გამოვალ. ძალიან კარგად ვიცი.

— მისი ხმა მტკიცედ და ბუნდოვნად უღერდა.

მიუხედავად ამისა, მერიენი მაინც აყვანებდა. იგი ჭერ აივანზე შეჩერდა, შემდეგ პარკში. ეს მისთვის მნიშვნელოვანი დღე იყო. მაინც რით?

მერიენს იმედი ჰქონდა, რომ ამ 84 საათის განმავლობაში, მან რომ მარტო გაატარა, მას შემდეგ რაც მემფისში დილით თავისი ქმარი დატოვა, იმ საღამომდე, როცა ტერე-ზას შეხვდა მონტერში, სადაც იგი ჩამოფრინდა, რათა მექსიკაში წაეყვანა მერიენი, ამ გრძელი სევდით აღვსილ გზაზე ის სულიერი მღელვარებისაგან განთავისუფლდებოდა, თანდათანობით გამოერკვეოდა, ყველაფერი დაეწყობოდა, თითქოს პირქარი განაიხებდა მის მანქანას და თან წაიღებდა დიდი ხნით დაგროვილ პასუხგაუცემელ გულის ვარაშს. მერიენს ერთი მტკიცე პასუხი სურდა მიეღო. დიახ. მათ უფლება ჰქონდათ წაეყვანათ იგი; მიუხედავად ყველაფრისა. დიახ, ნაღმების გრიაღს, იარაღის უღარუნს, უსუსურ ცაცხას ბავშვური შიშისას, რომელიც ბუნეკრებსა და ახალ ტყვიამამძლე კომბინეო-ნებში იმალებოდა, — ყოველივე ამას დედა როგორმე გაუძლებდა, მაგრამ როგორ? ერთი რამ, რაც ამ მოგზაურობის დროს გაიგო, ის იყო, რომ არ არსებობს მტკიცე პასუხი. სადღაც ტერასში, კრისტის კორპუსის ახლოს, იგი დარწმუნდა, რომ დარდი და მწუხარება არ დატოვებდა.

როცა ჭერის მამა მოკვდა, ყველაფერი აშკარა გახდა: უბედური შემთხვევა აცნო-ბეს, ბეჭედი დაუბრუნეს, ნაღარის მიმწყდარი, მწუხარე ხმები ატყობინებდა, რომ აყ-ვავებული სიყვარულის ვარდისფერი ოქროს ღამეები დამთავრდა. მართალია, ყოველი-

ვე ამან გული მოუკლა, მაგრამ გავიდა რამდენიმე ხანი და მერიენის გული თავისთავად განიკურნა. ახლა რომ შეეძლოს ორივე ხელში აიღოს საკუთარი გული და გადასცეს ვრიოს იმ ზიგზაგ ხაზზე, რომელიც გულს შუაზე კი არ ჰყოფს, არამედ ცოტათი განწვდის... ნუთუ ეს ტალახით ამღვრელი უბედურებათა მდინარე, რისგანაც ბავშვები იქმნებიან, დედისათვის სულ სხვაა, ვიდრე ცოლისათვის? მაგრამ დედისათვის პასუხი არსად იყო. აი, ყველაფერი, რაც მან მოიფიქრა იმ გრძელ გზაზე.

ახლა კი, ამ მოკლე გზაზე, როცა იგი ყვავილების ბაზარში მიმავალი, პარკში გადადიოდა, ყველაფერ ამას გულდინჯად აჭამებდა, მანქანაც ნელა მიჰყავდა. ანაზღად მანქანა გზის პირას გაჩერა, რადგან უეცრივ მიხვდა (ნაღარა ეძახდა ხელმწიფრედ თუ შოვალეობა), რომ პასუხი არსებობს და სწორედ ამიტომ დადიოდა იგი უთავბოლოდ კინოთეატრებში. უბედურება ის იყო, რომ იგი ვერასოდეს ვერ ჩასწვდა სიკვდილ-სიცოცხლის საიდუმლოებას.

ახლა, როცა გზად პარკში გაჩერდა, მტკიცედ გადაწყვიტა, თანაც ერთ ხელის ზურგს მეორე ხელის გულს ურტყდამდა, რომ მას თუ ნახავდა, სურათს თუ ნახავდა აქ, ახლა, შესაძლებელია დღესაც (მიუხედავად იმისა, უგზურება იქნებოდა თუ არა მისი ნახვა), მაშინ მას ეცოდინებოდა, რომ ჭერი ცოცხალია, და იგი ჩვეულებრივ როგორც ქალი, გონიერულად დაელოდებოდა მას. ხოლო თუ ვერ ნახავდა, „დედ პრედოში“, „ოლიმპიაში“, ან „სინე მექსიკაში“, დარწმუნდებოდა, მკვდარიო, რადგან ომი — ეს სიკვდილი ან სიცოცხლე. მათ შუა ხაზი უნდა გაეგლოს და თუ ის სიკვდილის მხარეზე აღმოჩნდება, მაშინ დედის გული დაიმსხვრევა, თუმცა მან მაინც უნდა განაგრძოს გზა, დაუბრუნდეს ცხოვრებას, თავის ქმარს, რომელიც მოთმინებით და სიყვარულით ელის მას. ასეთი იყო მერიენის გადაწყვეტილება და ყველაფერი გაირკვა.

მან ყვავილების ბაზარში გრძელი დახლის წინ აქეთ იქით დაიწყო სიარული. ასე ეგონა, ამ გადაწყვეტილების შემდეგ ყველაფერს უკეთ ვხედავთ. პირველად ყვავილები დაათვალიერა: იაუფუნები, წითელი ზამბახები, გულუფითელები, ბაღის არჩაველები. მის წინ ვრცელი ყვავილოვანი ველი გადაშლილიყო. ზოგი ფრთებს ჰგავდა მღუმარე, ზუსტად სხებიანი, ზოგი კი აღმებს, მარჯვე ხელით ლამაზად ჩამწყრივებულს, ყველაზე უკან კი გლადიოლუსები გამოეფინათ, რომელთაც, შეიძლება, ფერადოვნების გამო, მივუტყვევთ პრეტენციოზულობა.

შემდეგ ხალხი შეათვალიერა. უკანასკნელ რიგში, დახლთან ერთი ოჯახი ვაჭრობდა. ქალს ახალი იები და გლადიოლუსები მოეტანა, მაგრამ არა პრიალა ფერებიანი და არც ისეთი ამაყი იერისა, როგორც სხვებს ჰქონდათ, ალბათ, იმიტომ, რომ ოჯახი ღარიბი იყო და არ შეეძლო რაიმე ლამაზი და დიდებული ჰქონოდა. ქალი ავაღმსოფი ჩანდა, მას ნაღვლიანი სახე, მაგრამ ლამაზი ხელები ჰქონდა. ის ბავშვს ძუძუს აწოვებდა.

მერიენი არ ეძებდა ბრჭყვიალა ყვავილებს, ნაწხა და სათუთს ამჯობინებდა. მან მეორე რიგი დაათვალიერა, სადაც ბოლომდე იყო იაუფუნა და იორდახალამი. იქ წითელი მიხაკის დიდი გვირგვინი და რამდენიმე ნაწფურცილიანი ფურისულა იყიდა, რომელსაც მზინავი მუჭი მომწვანო ფოთლები ჰქონდა. იმდენი ყვავილი შეაგროვა, რომ ვაზეზში კი არა, ტერეზას სახლშიც კი არ დაეტეოდა. ბოლოს, როგორც იქნა, გადაწყვიტა სახლში წასულიყო და როცა მანქანასთან მივიდა, იმ კაცს დაეჩახა, რომელიც მანქანების კარებს აღებდა (როცა მერიენი მოვიდა, ამ კაცმა ვერ მოასწრო კარები გაეღო მისთვის). ახლა, ეს კაცი მანქანებთან დაბაჯბაჯებდა, რომ ვინმესთვის კარები გაეღო.

იგი კანკალით იყო დაავადებული, ბებრულ შემუშაბულ სახეზე კუნთები უცანტა-ხებდა. ტერეზა არასოდეს ეუბნებოდა მას უარს დახმარებაზე და ყოველთვის აძლევდა ორ პესოს, ისე, ტყუილუბრალოდ, რადგან ამ კაცს ხელები ისე უკანკალებდა, რომ არ შეეძლო ყვავილი დაეჭირა ან მანქანის კარი გაეღო. მაგრამ ისე ყოველთვის აქ ტრიალებდა. და ახლა, როცა მერიენი მარტო იყო, ქალმა იგრძნო რომ ეს კაცი მართლაც

უჭავრებოდა. ამ აღმანიხსნადმი ზიჴლი და შიში, რასაც აქამდე ასე მალავდა, ახლა ერთ-
შაშად გამოჴმუნანდა.

თუმცა კაცი მთლად იდიოტს ჰგავდა, მაგრამ ეტუხოზოდა, მერიენი იცნო. ის ქა-
ლისაკენ წავიდა და როცა მერიენი მოერიდა, მან კვლავ დაიწყო ბაჭბაჯი მის მანქანას-
თან, რომელიც იმ დახლის წინ იდგა, სადაც ავადმყოფი დედა ვაჭრობდა თავის ღარიბ
ოჯახთან ერთად. კაცი აქანალბებული ზეგლით ეძებდა მანქანის კარის სახელურს, მერიე-
ნისათვის რომ გავლ.

— No! — მკვახედ უთხრა ქალმა და გააუჩუოლა იმის გამო, რომ კაცმა ხელი მო-
ჰკიდა მისი მანქანის სახელურს.

დედამ, რომელიც ბავშვს ძუძუს აწოვებდა, აიხედა. მის სახეზე საყვედური არ აღ-
ბეჭდილა, მაგრამ იდიოტს დაუძახა.

— „Ven, Ven, Popito!“

მერიენს შერცხვა, მეუვავილე ქალმა ზიჴლი რომ შეამჩნია, მაგრამ თავი ეერ
შეიკავა. უკან გაბრუნდა, არც კი იცოდა, რატომ, ალბათ, გაიფიქრა, იმიტომ, რომ
ბისუღლელე იყო ყვავილების ასეთი დიდი გროვა, მანქანაში დაეტოვებინა, შეიძლება
რამდენიმე საათითაც. მერიენი მეუვავილე ქალის წინ გაჩერდა. იგი უსიტყვოდ მიუხვდა,
რომ მერიენს სურდა ყვავილები მიეზარებინა მისთვის.

მეუვავილე ქალმა თქვა: „Si, Senora, si“ და ქმარს ნაზად ანიშნა ყვავილები წაეღო
და ჩრდილში შეენახა, დახლის უკან. ამ დროს იდიოტი იქვე იდგა და უსიამოვნოდ
დებჯავდა ქოქოსის კაკლის ნარჩენს, რომელიც არხში ეპოვა.

მერიენი „დედ პრადოში“ აპირებდა წასვლას. ესლა მას შეეძლო წასულიყო, რა-
დგან ყვავილები ნაყიდი ჰქონდა და საიმედო ადგილას შენახული. მან მანქანის კარი მი-
აჭახუნა, რამაც იდიოტი შეაკრთო, ხოლო დედამ, რომელიც შვილს აჰმევდა, აიხედა და
გაიღიმა.

ქალაქში მერიენი იძულებული გახდა მანქანა გარაჴში გაეჩერებინა, მას ძალზე
უზარებოდა მანქანით ევლო ვიწრო ქუჩებში, სადაც გუგუნი, ხარხარი და ღრინაცილი
შეფიქვდა. იგი სიჩუმეს ეძებდა. უკვე ყველაფერი მზად იყო, თუმცა ყვავილები მანქა-
ნით არ წამოუღია, მაგრამ ის ხომ გულში ატარებდა მას. ახლა კი ცდილობდა გაეგო,
რას ნახავდა: სიკვდილს თუ სიცოცხლეს. ის ორივეს გაუძლებდა. მას კვლავ გაუღელა
აზრმა, შესაძლებელია აქ ქრონიკას არც კი აწენებენო.

რომელიღაც ფილმის შუა ნაწილს მოუხწრო. ეს იყო ფრანგული უწამაური სურა-
თი, სახიყვარულო ფათერაკებით, მოქმედება დიდ საწოლზე მიმდინარეობდა, რომლის
თავზე უზარმაზარი სარკე ეკიდა. მერიენი დაინტერესდა გაეგო, თუ როგორ გადმოს-
ცემენ კინოში ქსოვილის ისეთ ბრწყინვალეებას, რაც, რატომღაც, ყოველთვის თან ახლავს
ავტორიტულ სცენებს. ეს ნამდვილი ატლასი იყო თუ უზრალო ქსოვილი, რომელსაც
ასეთი ფერის ჰქონდა სურათში? შესაბამისი ქალის პერდი თითქმის ოქროთი იყო მოვარა-
უებული, ქსოვილის ბრწყინვალეებას რომ შესამეოზდა. ფრანგული სიტყვები გარკვევით
ისმოდა. მაყურებელი სითხითებდა, ვიღაც ახალგაზრდა კაცი მუდამ ერთსა და იმავე
ბნაზე იცინოდა, ერთმა ფრანგმა ჯენტილმენმა ცილინდრი რომ ესურა და ხელში ჯოხი
ეჭირა, სურათის დამთავრებისას რაღაც წამოიმღერა, რითაც შეაჯამა ყველაფერი, ხალ-
ხის სმამალ სიცილს თუ დაუჭერბთ. ამის შემდეგ დარბაზში დაბნელდა. უეცრად
კადრებმა გაიღვდა და გაქრა. არაღამიანურ პოზაში მყოფი ფიგურები ამოძრავდნენ
სცენაზე და გაჩერდნენ. რასაც ხალხის სტვენა მოჴყვა. ბოლოს დაიწყო. მერიენმა ეკრა-
ხზე სიტყვა noticias დაინახა. ეს სიტყვა ქალს სულ სხვანაირად მოეჩვენა, ვიდრე მანა-
მდე წარმოედგინა, საკუთარ ფიქრებში ასწორებდა შეცდომას. მერიენს თავიდან ტერ-
ფამდე ცეცხლი ეკიდებოდა. ქრონიკა სამხედრო ტყვეების ჩვენებით დაიწყო. ის ნაწილი
ამოეღოთ, სადაც იარაღს აჩვენებდნენ. მის თვალწინ ბიჭები გამოჩნდნენ, ეჭვი არ ეკა-
რებოდა, რომ მათ ნახავდა, მაგრამ მანც შეეშინდა.

მერიენმა კარგა ხანია ამ ბიჭებს ყველას სახელი დაარქვა. გამხდარ ქერას, ჯოხს რომ თლიდა, კრისი ერქვა, იგი კალრში სულ იდგა — ეს იყო ერთი ან ორი სასამოვნო წუთი. „სულითა და გულით მიყვარს იგი“, — წაიჩურჩულა მერიენმა და სიტყვებო ტურებში გამოსცრა, მათთვის მეტი მნიშვნელობა რომ მიეცა (მერიენმა იცოდა, კრისი იმითმ უყვარდა, რომ ენით უთქმელი სიყვარულით უყვარდა ჯერი და მასთვის „ში-შობდა). მერიენმა მარჯვნივ ისე მიიხედა, რომ თავი არ მიუბრუნებია. ასლა ეკრანზე უოლტერი გამოჩნდა, გაბურძენილი და კისერზე შარფშემოხვეული ძვირფასი უოლტერი. „გაცივებულია“, გაიფიქრა ქალმა, და გაოცდა, რატომ აქამდე არ მიფიქრია ესო. უმალ გაახსენდა გაცივების საწინააღმდეგო უამრავი წამალი. მათ შორის ევკალიპტის ზეთის ორთქლი. ჯერი სწორად ცივდებოდა პატარაობისას და ეს წამალი ძალიან ძველოდა. მერიენს ევკალიპტის სუნი ეცა. ევკალიპტის სუნი ერთგვარი ბარიერი იყო მისთვის, რასაც იგი ეჭიდებოდა, რათა სურათის მსვლელობა შეეჩერებინა. სოცენენა, თითქოს კიდევაც მოახერხა ეს, მაგრამ სურათი მაინც გაგრძელდა და ეკრანზე კვლავ გამოჩნდა ბიჭი, რომელიც შეიძლება ჯერი ყოფილიყო.

რამდენიმეჯერ უფიქრია მას ამ ბეჭედზე. შეიძლება თუ არა ვინმე სხვის ცოლს ზუხტად ასეთი ბეჭედი დაეკეთა თავისი ქმრისათვის? ისიც შეიძლებოდა, რომ ბეჭედის ნახაზი, რომელიც მერიენმა ოქროშედეგს მისცა, მას მოხერხებულად შეეცვალა დამის მიხედვით სხვა ბეჭედი გაეკეთებინა. მერიენი კი მაინც ფიქრობდა, რომ ეს მისი ბეჭედი იყო, მაგრამ შესაძლებელია ამგვარ ბეჭედს სხვაც ატარებდა? ეკრანიდან ბოძზე შემოჭოდბილი ხელი და ბეჭედი ჩანდა. ხელი დახეთქილი და დანაოჭებული იყო. არა, არ ჰგავდა ბიჭის ხელს.

ბიჭმა, რომელსაც ხელზე ბეჭედი ეკეთა, შემობრუნენა დაიწყო, ქალმა თვალი მოხუტა, რადგან იცოდა, შემდეგ რა გამოჩნდებოდა. შეწუხებული იყო, რომ ამას გორგოლაჭებით მორბენალთა შეჯიბრება მოჰყვებოდა, რასაც იგი ისევ კარგად იცნობდა, როგორც ტყვე ბიჭებს. ბიჭმა შემობრუნება განაგრძო. ქალი მას შიშტერდა, მაგრამ მაინც შეამჩნია, რომ კრისმა, რომელიც ჯერის უკან იდგა, პირველად აიხედა და უფეროთავე ანება ჯოხის თლას, ხელი აიჭნია, თითქოს ამბობდა — ნუ იზამთ, ნუ უღებთ სურათსო. ბიჭის სახე, რომელიც შემობრუნდა, მთელ ეკრანს ავსებდა. ეს ჯერის სახე იყო. ეს არაფრისმთქმელი, უაზრო, იდიოტის სახე იყო. ტურები დამანება, ბეჭდიანი ხელი მალდა აეწია. თითქოს ამ აკანკალებული ხელით რაღაცა სურდა დაეჭირა. ჯერის თვალები სივრცეში იცქირებოდა. დედამისი ჩაიძირა ამ უაზრო მზერაში.

ღარბაზში საშინელი კვნესა გაისმა, შემდეგ შემფოთებული ჩურჩული. მერიენს ყველაფერი ესმოდა. ის ყველაფერს ხედავდა.

მერე მამაკაცმა უთხრა:

— შეიძლება დაგნმართ, მაღამ? ხომ არ შემიძლია დაგნმართ?

მერიენს საკუთარი სუნთქვა ესმოდა, ის მომავლავის სუნთქვას ჰგავდა. მამაკაცმა შემდეგ კი ქალმა ორივე მხრიდან ფრთხილად მკლავებით ასწიეს. ის აკანკალებული თითებით ტურებს ისრესდა. ქალმა, რომელიც მას ეხმარებოდა, ხელით თითები დაუჭირა და ისე გამოიყვანეს სინათლეზე.

— ხალ წაიყვანათ, მაღამ? ამ ოტელიდან ხართ?

მერიენმა თავი გააქნია. ლაპარაკი კიდევ არ შეეძლო.

— ექმის ხომ არ დაუძახოთ?

— არა, არა. — გრძნობდა რომ თვითონვე მოუვლიდა თავს.

თავის მანქანაში ყოფნა სურდა, მოძრაობაში სურდა ებოვა დასვენება. მერიენმა გარაუხს უტოლი მისცა მათ, შემდეგ ერთხელ კიდევ შეხედა და მიხვდა, რომ ის ყოველთვის იცნობდა მათ და ისინიც იცნობდნენ მას. ალბათ, არასოდეს აღარ იქნებოდა მათთან, გარდა ამ ოთხი წუთისა, როცა ისინი მანქანას ელოდნენ, მაგრამ ისინი ხედა-

ვდნენ მერიენის ტკივილებს და მწუხარებას, არაფერს უმაღლავდნენ მას. მერიენისათვის არ იყო საჭირო რაიმე ეთქვა საკუთარ თავზე, მათ კარგად ესმოდათ ერთმანეთისა.

— მაღამ შეგიძლიათ მანქანის მართვა? — სიტყვა „შეგიძლიათ“ ისეთი მწრუნველი ტონით იყო ნათქვამი, როგორც სრულიად უცხო ადამიანი ეტყვის მეორეს.

— დიას, — უთხრა მან, — მშვიდობით, გამდლობით, — და მერიენმა პირველად იგრძნო, რომ ტირილი სურდა, ალბათ, იმიტომ რომ მათ უნდა გამომშვიდობებოდა. კაცმა „მშვიდობა“ უთხრა, ქალმა კი არაფერი.

მერიენი პარკისაკენ წავიდა და რამდენიმე ხანს ისეტილა, შემდეგ მოაგონდა, რომ სადღაც უნდა წასულიყო. — ფარული გაქცევა დამთავრდა, წასასვლელი კი არსად ჰქონდა, ყვავილების ბაზრის გარდა. მან ეს ადგილი დაბრუნებისათვის მოინიშნა და ის უკან უნდა დაბრუნებულიყო.

მერიენმა ერთხელ კიდევ ჩაუარა დოლორესის ბაზარს, მაგრამ გასაჩერებელი ადგილი ვერსად ნახა. როცა მეორეჯერ ჩაუარა, თავისუფალი ადგილი იპოვა იქ, სადაც ილიოტი, რომელიც მანქანის კარებს ადებდა და სურავდა, გზის კიდეზე ჩამომჯდარიყო და ფეხები არხში ჩაეშვა. მას ეძინა. თავი ტელეფონის ბოძზე მიეყრდნო, ხელები ჩამოეშვა და ტროტუარზე უძრავად ეწყო. ხელები აღარ უკანკალებდა, არც თავი უცახცახებდა. მისი მძინარე სახე ლამაზი იყო. ის არ იყო მოხუცი, არა, არ იყო მოხუცი, არც სახეშეშუპებული, როგორც მერიენს წინათ მოეჩვენა, არამედ სუსტი და უმწეო, როგორც ყველა მძინარე ბავშვი; იგი ლამაზი იყო და მაინც ილიოტი.

ინგლისურიდან თარგმნა ოთარ ფარეიშვილმა



საქართველო

პეტრ სოპიანი

ნიმუ მოსწავთი

სიტუაცია საზოგადოებაში

განათლებული იდეა ბათუმში — დრო, როდესაც მთელი ბერიკაც ქუჩაში გზად-
ბა ყოჩივარდებით სავსე კალათით და მორიდებით გათავისუფლებს საგულდაგულოდ შეყვალ
თიგულს... განათლების ერთ ასეთ დღეს ქალაქის კულტურის სახლთან ახალგაზრდობას
მოეყარა თავი — მიმდინარეობდა კონკურსი შოთა რუსთაველის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო თეატრალურ ინსტიტუტში მისაღებ გამოცდებზე დასაშვები ახალგაზრდე-
ბის შესარჩევად, იქმნებოდა ევრეთწოდებული „აქარის ჯგუფი“, რომელიც ოთხი წლის
შემდეგ ქალაქის თეატრს დაუბრუნდებოდა.

ნატო გოგიტაური და ლია აბულაძე კონკურსის დღეებში გაეცნენ ერთმანეთს.
მათი მეგობრობა ინსტიტუტში გაგრძელდა. დღეს კი ისინი კოლეგები — ილია ჭავჭა-
ვაძის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო თეატრის მსახიობები არიან.

ქალიშვილებმა დიდ წარმატებას მიაღწიეს. ნატო გოგიტაური საქართველოს კომ-
კავშირის, ხოლო ლია აბულაძე საქართველოს სახალხო არტისტის იუსთუფ კობლაძის
სახელობის პრემიის ლაურეატები გახდნენ.

* * *

...გოგონას უყვარდა სცენა. პიონერთა და მოსწავლეთა რესპუბლიკური სასახლის
მხატვრული კითხვისა და ცეკვის წრეებში მეცადინეობდა. არც ერთი არ ეთმობოდა, და
მაინც, მსახიობობაზე არ უფიქრია. მხოლოდ შემთხვევითობამ განაპირობა, რომ ნატო
გოგიტაურმა სკოლის დამთავრების შემდეგ ი. ჭავჭავაძის სახელობის ბათუმის სახელმწი-
ფო დრამატულ თეატრში დაიწყო მუშაობა სცენის თანამშრომლად და პირველი როლიც
სწორედ აქ შეასრულა.

ნატოს ცხოვრებაში არის დაუეწიარი, მღელვარებითა და ბედნიერებით აღსავსე
დღე, როცა ახლად სკოლადამთავრებულმა პირველად შედგა ფეხი პროფესიულ სცენაზე
და გამოჩენილი მსახიობების იუსთუფ კობლაძისა და მერაბ ხინიკაძის გვერდით პატარა
როლი შეასრულა. დიურენმატის „ფიზიკოსებში“ ნატომ ერთ-ერთი ფიზიკოსის უმცრო-
ში შვილის სახე შექმნა. მას მოჰყვა მოსამსახურე გოგონას როლი სპექტაკლში „მოგზაუ-

რობა ზღაპარში“ და ამით ყველაფერი საბოლოოდ გადაწყდა — ნატო გოგიტაური
სტენას ველარ მოშორდებოდა.

შემდეგ კი უფრო დიდი სიხარული, დიდი ბედნიერება მოვიდა, სიხარული, რომე-
ლიც ძალიან ჰგავდა პირველს, და მაინც საგრძნობლად განსხვავდებოდა მისგან. მან
დიდი პატივიც და დიდი პასუხისმგებლობაც ატვირთა ქალიშვილს. ბათუმის თეატრის
ახალგაზრდა მსახიობი ნატო გოგიტაური მაღალი სამსახიობო ხელოვნებისა და აქტიუ-
რი საზოგადოებრივი საქმიანობისათვის საქართველოს კომკავშირის პრემიის ლაურეატი
გახდა.

მანამდე კი იყო თბილისის თეატრალურ ინსტიტუტში შექმნილი პელაგიასა და
გლაშას სცენური სახეები პირველ საკურსო სპექტაკლებში დ. კლდიაშვილის „ღარისპა-
ნის გასაჭირსა“ და რემარკის „ბოლო გაჩერებაში“.

თეატრალური ინსტიტუტის კურსდამთავრებულებმა სადიპლომო სპექტაკლად ბათუ-
მის თეატრის სცენაზე წარმოადგინეს სოსისის „ეს მოხდა“, სადაც ნატომ იატაკქვეშა
ორგანიზაციის წევრის ტომას როლი ითამაშა. სპექტაკლი მტკიცედ დამკვიდრდა ბათუმის
თეატრის რეპერტუარში.

ნატოს, როგორც პროფესიონალი მსახიობის, დებიუტი შედგა მიროშნიჩენკოს „მესავე
თაობაში“, სადაც მან ახალგაზრდობის საერთაშორისო ფორუმზე პოლონეთის წარმომად-
გენლის იადვიგა ეყეშჩენსკაიას საინტერესო და დასამახსოვრებელი სახე შექმნა. ამ
პატარა როლში ახალბედა მსახიობმა კარგად გადმოსცა თავისი გმირის შინაგანი სამყარო.

ძნელია მაყურებელს აუხსნა, თუ რამდენი ძალა, ენერგია, შრომა ჩაქსოვილი მსა-
ხიობის თუნდაც ერთ მცირე როლში, რომელიც ზოგჯერ საოცრად მისაწვდომი და ად-
ვილი გვეგონია. რამდენ ფიქრს, ძიებას მოითხოვს იგი. და ნატოს წინ კიდევ ერთი გამო-
ცდა ელოდა. მას ახალგაზრდა დრამატურგის ლაშა თაბუკაშვილის პიესაში „ღარაბებს
მიღმა გაზაფხულია“ მთავარი გმირის ნინიკოს როლი მიანდეს. მისი შესრულება დაძა-
ბულ შრომას მოითხოვდა — ნატოს არ უნდა გაემეორებინა სხვა მსახიობთა მიერ შექ-
მნილი ეს სახე, ეპოვა საკუთარი გზები, ხერხები გმირის სულიერი განცდების გადმო-
საცემად.

„...ნატოს მიერ შექმნილი ნინიკოს სახე რადიკალურად განსხვავდება სხვა მსახიო-
ბების მიერ შექმნილი სახეებისაგან. ეს ახალგაზრდა მსახიობის დიდი გამარჯვებაა“. ეს
სიტყვები პიესის ავტორის ლ. თაბუკაშვილს ეკუთვნის.

ახლახან ნატომ ვამპილოვის პიესაში „იხვევზე ნადირობა“ ვერას როლი განასახი-
რა. მაყურებელი გულთბილად შეხვდა მის ახალ გმირს.

ახლა უფრო მეტს მოვლიან ნატოსაგან. მეტიც ევალბა. ჭეშმარიტი ხელოვანი მი-
ღწეულით არ უნდა დაკმაყოფილდეს, მეტის მიღწევისაკენ ისწრაფვოდეს.

კიდევ რა შეიძლება ითქვას ნატოზე?

იგი საქართველოს კომკავშირის XXXII ყრილობის დელეგატი იყო, აქტიურად
მონაწილეობს საზოგადოებრივ საქმიანობაში, ბევრი თაოსნობის სულისჩამდგმელი და
ორგანიზატორია.

კონსტანტინე სტანისლავსკი ამბობდა: „არტისტი ვალდებულია ცხოვრებაშიც მშვე-
ნიერის მატარებელი და გამტარებელი იყოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის ერთი ხელით
შექმნის და მეორე ხელით დაანგრევს შექმნილს. შეიგნეთ ეს ხელოვნებისადმი თქვენი
მსახურების პირველი წლებიდანვე და ამ მისიისათვის მოემზადეთ. შეიმუშავეთ თქვენში
საზოგადოებრივი მოღვაწეობისათვის აუცილებელი თავდაპყრობა, ეთიკა და დისცი-
პლინა მოღვაწისა, რომელსაც სამყაროში მოაქვს მშვენიერი, ამაღლებული და კეთილ-
შობილი“, ნატო გოგიტაურიც არა მარტო თეატრის კედლებში, სცენაზე უფროხილდება
თეატრის სახელსა და ღირსებას, არამედ მის გარეთაც, პირად ცხოვრებაში.

თხელი, ტანმადალი ქალიშვილი კალათბურთის ტრფიალი იყო, ჩუმ-ჩუმად ლექსებასაც კი წერდა, მაგრამ, აბა, ვინ დაიჯერებდა ახტაჯანა გოგოს პოეზიით ესოდენ სერიოზულ გატაცებას.

თეატრალურ ინსტიტუტში სწავლის დროს ლიამ სტუდენტურ სცენაზე განახორციელა მართას სახე დ. კლდიაშვილის „დარისპანის გასაჭირში“. მეთხე კურსზე სადილო-მო სპექტაკლში — „ეს მოხდა“ ახალგაზრდა მსახიობმა პარტიზანი გოგონა — დაშა განასახიერა. იგი ერთ-ერთი ცენტრალური ფიგურაა სოსინის პიესაში. ლიამ შეძლო დაშას სულიერი განცდების, მისი შეხედულებებისა და ნაფიქრის სწორად გააზრება და მაყურებელამდე დამაჯერებლად მიიტანა. უკვე ამ სახის შექმნით, გამოისახა მოძვეალი მსახიობის დამახასიათებელი თვისებები: შრომისმოყვარეობა, სახის გახსნისათვის სწორი შტრიხების მიგნება.

თეატრის მთავარმა რეჟისორმა გ. აბესაძემ მიროშნიჩენკოს „მესამე თაობაში“ — ახალგაზრდობის საერთაშორისო ფორუმზე საფრანგეთის წარმომადგენლის მადლენ ბაჟოს როლი მიანდო ლია აბულაძეს. რეჟისორს ალღომ არ უმტყუნა — ახალბედა მსახიობი მომხიბვლელი იყო ექსცენტრული ფრანგი ქალის როლში. მადლენ ბაჟოს სახეს მოჰყვა ირინე კახიძე — კ. ბუაჩიძის პიესაში „ეზოში ავი ძაღლი“, მედეა ლ. სანიკიძის „მედეაში“ და სხვა.

ამ ცოტა ხნის წინ მაყურებელმა ლია ეკრანზეც იხილა. თ. ბაბლუნიანის ფილმში „ძმა“ მან ეპიზოდური როლი შეასრულა.

სულ ახლახან ლია აბულაძემ ა. ჩხაიძის პიესაში „სათადარიგო აეროდრომი“ მთავარი როლი — ნატაშა სოკოლოვა განასახიერა, ეს მსახიობისაგან მოითხოვდა ნიჭის, უნარის, შრომისმოყვარეობის, მონდომების მობილიზებას. ამ კამერულ პიესაში სულ ორი პერსონაჟია. ერთი მათგანის — ქალის ორბიტაზე მისთვის უინტერესო, უღიმღამო თანამგზავრი ტრიალებს და ამიტომ სამყარო ერთფეროვანი და უხალისოა, ქალს ააფორი-აქებს მისი განცდების სამყაროში, მეტეორივით შემოჭრილი და შემდეგ მისთვის უკიდევანო სივრცეში ჩანთქმული სხივი, რომელმაც მის სულში ღრმა კვალი დატოვა.

ლიამ წარმატებით გაართვა თავი როლს, ახალბედა მსახიობის გარჯას ფუჟად არ ჩაუვლია, ნატაშა სოკოლოვას სახის შექმნისათვის საქართველოს თეატრალური საზოგადოების აჭარის განყოფილების პრეზიდენტმა ლია აბულაძეს მიანიჭა ცნობილი ქართული მსახიობის, საქართველოს სსრ სახალხო არტისტის იუსუფ კობაღაძის სახელობის პრემია.

ნატო გოგიტაური და ლია აბულაძე ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდები არიან და, რა თქმა უნდა, მათი ბიოგრაფია ვრცელი ვერ იქნება. ჯერ კიდევ თითქმის ჩამოსათვლელია მათ მიერ შესრულებული როლები, თუმცა ყველაფერი რაოდენობით როდი განისაზღვრება. ისინი სწორედ ახლა გამოდიან თეატრალური ცხოვრების დიდ სარბიელზე და ეს დასაწყისი, მათი დღევანდელი დღე უკეთესი მერმისის საწინდარია.



ილია ჭავჭავაძე აღსტურებდა იანოვსკისაზრს იმის შესახებ, რომ ქართველ ხალხს მსურდა რუსული ენის შესწავლა და აღნიშნავდა: „...გვსურს და ძალიანაც, განა ჭკუიერად იმისათვის, რომ იგი საჭიროა ვითარცა სახელმწიფო ენა, არამედ იმისათვისაც, რომ მისი ლიტერატურა ეხლა იმდენად ძლიერია, რომ შეუძლია გონება-გახსნილ კაცს სულის საზრდოება მისცეს... მაგრამ საქმე იმაშია, ისე მოგვიწყობ სკოლა, რომ რუსული ენის ცოდნა ნამდვილი და მართალი ცოდნა იყოს, იმდენად მაინც, რომ კაცმა ცხოვრებაში და ცხოვრებისათვის გამოიყენოს“.²

ქართული მეცნიერული პედაგოგიკის ფუძემდებელი იაკობ გოგებაშვილი რუსულ ენას მსოფლიო მნიშვნელობის ენად თვლიდა, რომლის შესწავლა საუაღდებულოდ მიაჩნდა რუსეთის ყველა ქვეშევრდომ ხალხთათვის. იგი ზაზვასმით აღნიშნავდა, რომ რუსულ ენას „წევნათვის, ქართველებისათვის... მრავალგვარი მნიშვნელობა აქვს. იგი არის, პირველად სახელმწიფო ენა, საუაღდებულო ყველა ქვეშევრდომ ხალხთათვის, მეორე, იგი კულტურული ენაა, რომლის დახმარებით ვითვისებთ ევროპულს განათლებას და რომელსაც მიუცილებლად მოელის მნიშვნელობა ერთი მსოფლიო ენისა; მესამედ, იგი არის ენა ხალხისა, რომლის ბედთან ისტორიამ შეაერთა ბედი საქართველოსი“.³

რუსული ენის შესწავლის აუცილებლობის შესახებ ასეთივე შეხედულების იყვნენ ისევე მოწინავე ქართველი პედაგოგებიც.

ქართველი მოწინავე საზოგადოება რუსეთის ერში კარგად არჩეულ რუსიფიკატორებსა და პროგრესულ მოღვაწეებს, იგი ებრძოდა რეაქციის, ცარისტული რეჟიმისა და გარუსების პოლიტიკას, ხოლო მოწინავე რუსეთთან ღრმა სიმშაბით, მტკიცე შეგობრობით იყო დაკავშირებული.

რუსული ენის სახელმძღვანელოს შედგენა-დამუშავების საკითხი კარგა ხანია მომწიფებული იყო. ასეთი სახელმძღვანელოს შედგენაზე ჯერ კიდევ ანტონ კათალიკოსი ზრუნავდა, მაგრამ ამ მცდელობას დიდი წარმატება არ მოჰყოლია. უფრო გვიან გ. კალა-ნდარიშვილის, ლ. აღნიაშვილის, ივ. როსტომაშვილის შექმნილი სახელმძღვანელოები ჯერ აღმოჩნდა მოწოდების სიმადლეზე.

საჭირო იყო სრულიად განსხვავებული მეთოდით შედგენილი, სხვა პრინციპზე აგებული სახელმძღვანელო, „...იმგვარად შედგენილი, როგორიც არის „როდნოე სლოვო“, თოლოდ ეს სახელმძღვანელო უფრო მდიდარი უნდა ყოფილიყო სურათებით, ვიდრე „როდნოე სლოვო“, ამასთან არ უნდა შესულიყო უცხო საგნების სახელწოდებანი, რაც გაუგებარი იქნებოდა ადგილობრივი ბავშვებისათვის“.⁴

კ. დ. უშინსკის მოწოდებ ი. გოგებაშვილმა გააანალიზა ქართულ სკოლებში რუსული ენის სწავლების მდგომარეობა, შეისწავლა რუსული ენის არსებული სახელმძღვანელოები და იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ ქართულ დაწყებით სკოლაში რუსული ენის სწავლება უნდა დაიწყოს იმ მხრიდან, რა მხრიდანაც ქართული ენა უდგება რუსულ ენას, და, რომ „რუსული ენა უნდა მიუცილებლად მისდევდეს ქართულ ენას, როგორც სკოლაში, ისე სახლობაში და ქართველნი უნდა გცდილობდეთ სრულიად შევითვისონ ეს ენა და მისი ლიტერატურა“.⁵

ამრიგად, 1887 წელს ქართველთათვის გამოიცა რუსული ენის ახალი სახელმძღვანელო — ი. გოგებაშვილის „რუსსკოე სლოვოს“ I ნაწილი, ხოლო 1888 წელს — II ნაწილი.

კავკასიის სასწავლო ოლქის მზრუნველისადმი წარდგენილ მოხსენებით ბარათში სახელმძღვანელოს ავტორი განმარტავდა, „რუსსკოე სლოვოს“ შემდგომი დამუშავება მომავლის საქმეა და თუ სასწავლო ოლქის მიერ სახელმძღვანელო თანაგრძნობით იქნება მიღებული, ასეთ შემთხვევაში, ავტორი ყველაფერს იღონებს მისი შემდგომი სრულყოფისათვის.

კავკასიის სასწავლო ოლქის ხელმძღვანელობა ი. გოგებაშვილის ამ სახელმძღვანელოს

საკმაოდ მკაცრად შეხვდა. სახალხო სკოლებში მის დამკვიდრებას დიდი ხნის მანძილზე მწვავე წინააღმდეგობას უწყევდნენ.

ი. გოგებაშვილი ცდილობდა თავისი სახელმძღვანელოს საშუალებით პატარა ქართველებისათვის გაეცნო რუსი ხალხის გამოჩენილი შვილების სახელები. ეს აღაშფოთებდა მეფის ხელისუფლებას და ამ საქმეს ახალგაზრდობის ზნეობრივი ჩამოყალიბებისათვის საეჭვოდ თვლიდა. ი. კრუპნიკოვიც კი, რომელმაც ი. გოგებაშვილის ამ წიგნზე დადებითი რეცენზია დაწერა, სახელმძღვანელოში შეტანილი მასალის აღმზრდელობით ხასიათს რომ აანალიზებდა, ზოგიერთ მათგანს უვარგისად მიიჩნევდა, ხოლო დანარჩენის შესახებ თავის შენიშვნებს გამოთქვამდა.

დიდი პედაგოგი არ უშინდებოდა რა ცარიზმის მოხელეთა ტენდენციურ შემოტევებს, განაგრძობდა სახელმძღვანელოს დამუშავებას. მან სავსებით გამართა თავისი სახელმძღვანელო, რის შედეგადაც შეუძლებელი გახდა მისი უარყოფა. სამეცნიერო აკადემიამ წიგნს ასეთი შეფასება მისცა:

«Редко можно встретить среди массы руководств, составленных для изучения русского языка инородцами, такой прекрасный и талантливо составленный учебник, как труд г. Гогобашвили».

ეს სახელმძღვანელო ათასობით და ათიათასობით გრცელდებოდა არა მარტო საქართველოს სკოლებში, არამედ რუსეთის იმპერიის ცალკეულ ქალაქებსა და გუბერნიებშიც, რომ აღარაფერი ვთქვათ მისი კავკასიის ოლქის სხვადასხვა ეროვნულ სკოლაში გავრცელებისა და დამკვიდრების შესახებ.

სახელმძღვანელოს, როგორც ქართულმა, ისე რუსულმა პრესამ, ადგილობრივმა თუ ცენტრალურმა ჟურნალ-გაზეთებმა დადებითი შეფასება მისცეს.

ი. გოგებაშვილის მოწაფე და თანამებრძოლი, ცნობილი პედაგოგი ლუარსაბ ზოცვაძე დასახელებულ სახელმძღვანელოს ასეთ შეფასებას აძლევდა: «ჩვენ სკოლებში სახელმწიფო ენის შესასწავლად საჭიროა განსაკუთრებული, ადგილობრივ ნიადაგზე აღმოცენებული და პედაგოგიურად შემუშავებული სახელმძღვანელო წიგნი. ამისთანა წიგნი დღეს, ჩვენს სასიამოვნოდ, შორს საქმბარო არა გვაქვს. დღეს ცოტად თუ ბევრად შეგნებულმა მასწავლებელმა, არა თუ გამოცდილებიდან, ისეც იცის, რომ „რუსსკოე სლოვო“ შედგენილი ჩვენი პატივცემულის პედაგოგის ი. გოგებაშვილის მიერ, არის საუკეთესო სახელმძღვანელო წიგნი რუსული ენის სწავლებისათვის ჩვენს სკოლებში...»

„რუსსკოე სლოვო“ პირველი გონივრული გზამკვლევი გახდა რუსეთის დიდი კულტურისაგან, ამ ენის სიდიადის შეცნობისა და შეგვრძნებისაგან, მისი წყალობით გაღვივდა ქართველთა შორის ამ ენის შესწავლისა და მისი სრულყოფილი დაუფლების იტყურისი.

ენის შესწავლას, ცხადია, ხელს უწყობდა ის მდიდარი და მაღალზნეობრივი შინაარსის მასალა, რომელიც ამ სახელმძღვანელოშია შეტანილი, განსაკუთრებით — მის მეორე ნაწილში. იგი „...შეიცავს ისეთ მდიდარსა და მაღალზნეობრივ შინაარსს, რომ ბევრ წმინდა რუსულ სახელმძღვანელოებშიც ტოლი არ ჰყავსო“, — აღნიშნავდნენ პედაგოგები.

აკად. დ. ლორთქიფანიძის ანალიზის მიხედვით, „რუსსკოე სლოვოს“ მეორე ნაწილში 227 სასწავლო მასალიდან (მოთხრობები, ლექსები, ხალხური სიმღერები, იგავ-ბარაკები, ზღაპრები) 160-ზე მეტი რუსეთის ცნობერებას და რუს მწერლებს ეკუთვნის. ყველაზე მრავლადაა პუშკინის, პლეშჩევის, ოდოევსკის, უშინსკის, ტიხომიროვის, ვახტანგოვისა და ბუნაკოვის ნაწარმოებთა ნაწყვეტები, მოთხრობები და მათი სახელმძღვანელოს მასალები.

ეს სწორედ ის მასალაა, რომელიც ბავშვებში ხელს უწყობს დიდი პედაგოგის ზნეობრივი იდეალების დანერგვას, ან როგორც თვითონ იტყოდა, „ბავშვებში ჰუმანური გრძნობების აღზრდას“.

როგორც ცნობილია, ენის დაუფლების გაადვილების მიზნით „რუსსკოე სლოვოში“ „დედაენიდან“ თარგმნილი და შეტანილია ზოგიერთი მასალა. ამასთან ცნობილია ისიც, რომ ეს წიგნი მთელი ამიერკავკასიის სკოლების სახელმძღვანელოდაც იყო გამოყენებული და მას სხვა არარუსული სკოლებიც ფართოდ იყენებდნენ. ამდენად, „დედაენიდან“ შეტანილი მასალა იმათთვის სრულიად ახალი იყო და მასში წარმოჩენილი ზნეობრივი იდეალები კარგ საშუალებას იძლეოდა მოზარდი თაობის სულიერი ჩამოყალიბებისათვის. ზნეობა ადამიანის იდეალურ თვისებათა მრავალწახნაგოვანი ერთიანობაა. ზნეობრივი აღზრდა და სრულყოფა უსასრულო პროცესია. დიდი პედაგოგი ყოველ ცხოვრებისეულ მოვლენას სწორედ ისეთი კუთხით უდგება, რომ იგი ბავშვისათვის დასაძახსოვრებელი, სამაგალითო გახადოს, მისი მოწონება თუ გაიკიცხა დაიმსახუროს.

ამ მასალებში საუბარია ბავშვისათვის ახლობელ, ნაცნობ და საინტერესო საგნებსა და მოვლენებზე, ისეთ მეტად წარმატებულ სამყაროზე, რომელიც მას ირგვლივ აკრავს და რომელშიც თვითონ მოქმედებს.

ამ მხრივ ჩვენს ყურადღებას იქცევს, მაგალითად, ისეთი პრობლემა, როგორიცაა: შრომისა და სწავლის საკითხები „რუსსკოე სლოვოში“ მიხედვით. მაღალი ზნეობის პირველ პირობად გოგებაშვილი შრომას მიიჩნევდა. შრომა და სწავლა გოგებაშვილთან ადეკვატური ცნებებია. ამიტომაც, რომ „რუსსკოე სლოვოშიც“ შრომისა და სწავლის სიყვარულის გრძნობის აღძვრა-გაღვივების საკითხს დიდი ადგილი უკავია.

ი. გოგებაშვილი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ მხოლოდ საკუთარი ოფლითა და შრომით მონაგარი შეიძლება მოიხმაროს ადამიანმა. ყველა შენაძენს პატიოსანი შრომა უნდა ედოს საფუძვლად.

დიდ პედაგოგს სწავლა შრომის ტოლფასს საქმედ მიაჩნია. მხოლოდ ბეჭითი შრომით შეიძლება ცოდნის შეძენა, ამასთან, ერთობლივ, კოლექტიურ შრომას მეტი სიკეთე მოაქვს.

იაკობ გოგებაშვილის ამ უნიკალურ სახელმძღვანელოში გაკიცხულია სიზარმაცე და უსაქმურობა. იგი მიჩნეულია ყოველგვარი დანაშაულისა და ბოროტების წყაროდ. ადამიანებში ამ თვისებათა გასაქცხად ისეთი ნაწარმოებებია შერჩეული, რომლის სარკაზმი და იუმორი დიდ ემოციას იწვევს ბავშვებში და მათ სიძულელით განაწყობს უსაქმურობისა და სიზარმაცის მიმართ.

საზოგადოების ვაჟანსალებისათვის რომ იბრძოდა, დიდი პედაგოგი მოზარდ თაობას უნერგავდა კაცთმოყვარეობას, ურთიერთსიყვარულს, მეგობრობის გრძნობას.

ი. გოგებაშვილი დედას განსაკუთრებულ როლს ანიჭებდა ბავშვის აღზრდაში, მისი სულიერი სამყაროს ფორმირების საქმეში. ამიტომაც, იგი თავის სახელმძღვანელოებში და მათ შორის „რუსსკოე სლოვოშიც“ ათავსებდა ისეთი ხასიათის მხატვრულ მასალას, რომელიც დედის სიყვარულის ცხოვლემყოფელ ძალას გვიჩვენებს.

უსწავლელობა და გაუნათლებლობა ხალხში ცრუ რწმენებს ბადებდა. ხალხი თავის ხსნას რელიგიაში ხედავდა, თავის შემწედ და მფარველდ ღმერთი მიაჩნდა. გოგებაშვილი ცდილობდა მოზარდებში ადრიდანვე ჩაენერგა საკუთარი ძალების რწმენა, ცრუმორწმუნეობისადმი შეურიგებლობა.

მართალია, „რუსსკოე სლოვოში“ შეტანილია რელიგიური ხასიათის მასალაც და რელიგიურ-ზნეობრივი განყოფილება ცალკე თავადაც კია გამოყოფილი, მაგრამ ეს იმით უნდა აიხსნას, რომ სხვანაირად გოგებაშვილი ვერ მიადგენდა კავკასიის სასწავლო ოლქის მხრუწველისა და სასულიერო მთავრობის თანაგრძნობას, წიგნის სახელმძღვანელოდ მიღებას. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ეს წიგნი მიღებული იყო აგრეთვე სასულიერო და სამრევლო სასწავლებლების სახელმძღვანელოდ.

სამშობლოს სიყვარულის გრძნობის აღზრდაზე ზრუნვა გოგებაშვილს აღმზრდელისა და წიგნის უპირველეს ამოცანად მიაჩნდა: „...პატრიოტულ გრძნობასაც დიდი ხნის ზრუნვა, მოვლა, ყურისგდება და ერთგულება ესაპირობა. იგი არის ნაზი, როგორც კაცის

ნე, ღრმა როგორც მისი ფესვები, მაღალი, როგორც მისი წვერი, მისი ტოტემსაფიქრ-
ნიერი და მის კოკრებივით ნაყოფიერი. ამიტომაც იგი საზოგადოებისაგან და ცალკე
პირისაგან ისეთსავე ერთვულს ზრუნვას და მოვლას მოითხოვს, როგორც კარგის შვილის
აღზრდა დედ-მამისაგანაო. ამდენად, დიდმა პედაგოგმა „რუსსკოე სლოვოშიც“ პატრი-
ოტულ თემას შესაფერისი ადგილი დაუთმო.

ი. გოგებაშვილს, როგორც დიდ ჰუმანისტს, აღაშფოთებდა ადამიანის მიერ ადამია-
ნის ექსპლუატაცია, სოციალური უთანასწორობა, რის გამოც ცდილობდა მოზარდ თაო-
ბაში გაეღვიძებინა და აღეზარდა თავისუფლების სიყვარული. ამ მიზნით თავის სახელ-
მძღვანელოებში შეჰქონდა ისეთი მასალა, რომელიც ხელს უწყობდა ამ გრძნობის გა-
მომუშავებას.

სახელმძღვანელოში მოცემულია ელემენტარული ცნობები რუსეთის შესახებ. ერთ-
ერთ სტატიაში ძალზე მოკლედ მიმოხილულია რუსეთის ისტორია, გეოგრაფია, კულტუ-
რა. იგი ქართველ ახალგაზრდობას აცნობს რუსეთის გამოჩენილ მწერალთა სახელებს.
აქვე ვკითხულობთ:

«...Необходимо намъ грузинамъ, изучать русскій языкъ, чтобы вмѣстѣ с
сочиненіями грузинскихъ писателей читать произведенія русскихъ писателей,
приобрѣтать знанія, просвѣщаться и черезъ это получить возможность быть
полезными сынами своей родины и полезными членами государства, которому
принадлежимъ».⁷

ეს სიტყვები სრული დასტურია იმისა, რომ დიდი ქართველი განმანათლებელი და
პატრიოტი ი. გოგებაშვილი, გამოხატავდა იმდროინდელი საქართველოს მოწინავე საზო-
გადოების აზრს რუსული ენისა და ლიტერატურის, რუსული კულტურის შეთვისების
აუცილებლობის შესახებ, რაც ასე საჭირო იყო მისი სამშობლოს კეთილდღეობისათვის.
აგრეთვე, იგი, როგორც დიდი ინტერნაციონალისტი, იბრძოდა, რათა ყველა განათლე-
ბული ქართველი ყოფილიყო სასარგებლო წევრი თავისი სახელმწიფოსი.

ი. გოგებაშვილის თეორიულმა და პრაქტიკულმა მოღვაწეობამ და ზნეობრივმა იდე-
ალებმა მის სამშობლოში სრული განხორციელება ჰპოვეს. შეიძლება ითქვას, რომ მის
მიერ შექმნილი სახელმძღვანელო „რუსსკოე სლოვო“ გახდა პირველი გზამკვლევი
რუსული ენის შეთვისებისა და დაუფლების საქმეში.

შენიშვნები:

- 1 ი. ჭავჭავაძე, თხზ., ტ. 8, 1957, გვ. 332.
- 2 ი. ჭავჭავაძე, თხზ., ტ. 7, 1957, გვ. 229-230.
- 3 ი. გოგებაშვილი, თხზ., ტ. 2, გვ. 223.
- 4 გაზ. „ივერია“, 1878, № 67.
- 5 ი. გოგებაშვილი, თხზ., ტ. 2, გვ. 224.
- 6 ლ. ბოცვაძე, პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. 1, გვ. 50, 1982.
- 7 ი. გოგებაშვილი, თხზ., ტ. 7, 1960, გვ. 340-499.



ქართული ხალხური (აჭარული) კერძების შესწავლისათვის

ხალხური კერძები მატერიალური კულტურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტია კერძების ტიპებსა და მათი მომზადების ტექნოლოგიაში, სუფრაზე მიტანისა და დალაგების ჩათვლით, საკვებთან დაკავშირებულ წეს-ჩვეულებებსა და რიტუალებში შემონახულია ამა თუ იმ ხალხის ეთნიკური და კულტურული ტრადიციები. ამდენად, ხალხური კერძების და მთლიანად საკვების შესწავლას დიდი კულტურულ-ისტორიული მნიშვნელობა აქვს.

ერთმანეთისაგან განირჩევა კერძების კულნარული და ეთნოგრაფიული შესწავლა. ეთნოგრაფს კვების პროდუქტები აინტერესებს არა მარტო დამზადების ტექნოლოგიის, არამედ მთლიანად ყოფითი კულტურის თვალსაზრისით. ეთნოგრაფს პირველ რიგში აინტერესებს არა მხოლოდ ის, თუ რას ჭამს ადამიანი, არამედ ისიც, თუ როგორ ჭამს, როგორია მისი სუფრასთან ქცევის, სუფრის გაშლისა და კერძების მიტანის წესები, როგორი ჭურჭლით სარგებლობენ და სხვ.

ბოლო ხანებში საბჭოთა და მათ შორის ქართველმა ეთნოგრაფებმა ხალხური კერძების შესწავლას განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციეს. ქართული ხალხური კერძები და მისი დამზადების ტექნოლოგია მრავალფეროვნად არის წარმოდგენილი აჭარაში. საქართველოს ეს ოდითგან დაწინაურებული რეგიონი ამ მხრივ სპეციფიკურ ადგილს იკავებს. აღნიშნული გარემოება კარგად გაითვალისწინა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ბათუმის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ეთნოგრაფიის განყოფილებამ, როცა 1981-1985 წლების სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის გეგმით დაიწყო ხალხური კერძების პრობლემური შესწავლა. თემა მუშავდება სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ნ. ნ. მიკულხო-მაკალას სახელობის ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის კავკასიის ხალხთა ეთნოგრაფიის სექტორთან კოორდინაციით. თემას მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა მითითებული განყოფილებისა და სექტორის ერთობლივ „ეთნოსციოლოგიურ კითხვარში“, რომელიც მიზნად ისახავს აჭარის სოფლის მოსახლეობის როგორც ტრადიციული, ისე ახალი ყოფისა და კულტურის საკითხების მეცნიერულ კვლევას. მუშაობის პირველ ეტაპზე ხალხური კერძების შესწავლა დაიწყო ღორჯომის ხეობაში შეკრებილი ეთნოგრაფიული მასალებით.

ეთნოგრაფიული კვლევა-ძიებით დგინდება, რომ აჭარელთა კვებითი რაციონი ძირითადად მათი სამეურნეო საქმიანობის პროდუქტით იყო განსაზღვრული, რაც მიწათმოქმედებისა და მესაქონლეობის სიმბიოზური ფორმით წარმოგვიდგება. ამდენად, რეგიონის მოსახლეობა მეტწილად საკვებად იყენებდა ხორბლებულს, ბოსტნეულს, რძის ნაწარმს, ხორცს, აგრეთვე ტყის მეცნარეულს.

ღორჯომის ხეობის მოსახლეობის კვების რაციონში მთავარი ადგილი ეჭირა პურს, რომელსაც უსაფუაროდ აცხობდნენ. იგი ორი სახის ცხვებოდა: ჩვეულებრივი, რომელიც სუფრის აუცილებელი ატრიბუტი იყო, და ერბოში მოწეილი პური, რომელსაც უფრო საღმრთაო დანიშნულება ჰქონდა. მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან ხალხურ კერძებში, სიმინდის მონოკულტურით გადაქცევის შემდეგ, ერთ-ერთი მთავარი

ადგილი მქადმა დაიჭირა. პურის მსგავსად მქადიც ორი სახის ცხებობდა. ხორბლულს ხაწარშიდახ ცნობილი იყო აგრეთვე სხვადასხვა სახის ნაძცვარი: ბ ო რ ე გ ი, ხ ა, მ ა კ ა რ ი ნ ა, შ ა ქ ა რ ლ ა მ ა.

მარიონეტული
ხელოვნება

მეცხოველეობის პროდუქტებიდან არსებითი მნიშვნელობა რძის ნაწარმს ეძლეოდა. აჭარაში რძის პროდუქტების, კერძოდ, ყველის დამზადების მაღალ ხელოვნებაზე ვახს-
შტი ბაგრატიონიც მიუთითებდა. იგი წერდა: „აქ (ე. ი. აჭარაში ი. ხ.) აკეთებენ ყველს...
არაოდნევე წახდების, არც დაობდების, რაჟამს გენებას შემგბარი, კეთილ სახმარ
არს.“¹ აჭარული კარაქის, ყველის, ნაღების, რძისა და სხვა ნაწარმის მაღალ თვისებებზე
წ. ჭიჭინაძეც ამახვილებდა ყურადღებას. მისი აზრით, აჭარულ ნაღებს თბილისში მცხო-
ვრებოთ გერმანელების მიერ დამზადებული არაუანეც კი ვერ შეედრებოდა.² ამას ეთხოვ-
თათუთი მასალებიც ადასტურებს.

ლორჯოში მზადდებოდა რამდენიმე სახის ყველი (ლ ა ვ ა შ ი ყველი; დ ა გ რ ე-
ხ ი ლ ი | ჩ ლ ე ჩ ი ლ ი ყველი; გ ო რ ჯ ო ლ ო ყველი). გორჯოლოს ანალოგიურად მზა-
დდებოდა ე. წ. ჩ უ მ ი ყველი. მაგრამ ტრადიციულად აჭარლები მაინც არომატული,
მაღალი თვისების შემცველი კარაქის დამზადებით იყვნენ ცნობილი. ეს გაარემოება ჰქო-
ნდა მხედველობაში აყადმიკოს გ. ჩიტაიას, როდესაც აჭარული ს ა რ ძ ი ე ს ა და ზე-
ესურული ს ე ნ ე ს გამოყენებას კარაქის დამზადების პროცესში და ნაღების შედღებებს
კარაქად აჭარლებისა და ხევსურების დიდ დაწინაურებად მიიჩნევდა.³

თუ საქართველოს ზოგიერთი კუთხე მხოლოდ მაღალხარისხოვანი ყველის დამზად-
ებით იყო ცნობილი, ხოლო კარაქს საერთოდ არ ამზადებდნენ, აჭარა მაღალხარისხოვანი
კარაქის დამზადებით გამოირჩეოდა. სამაგიეროდ აქ დამზადებული ყველი შედარებით
მდარე ხარისხისა იყო, რადგან მას თავმოხდილი რძისაგან აკეთებდნენ. რძის პროდუქტე-
ბის გადამუშავებისათვის სახლში სპეციალური ოთახის — სარძიეს არსებობა თავისთა-
ვად მიუთითებს ამ სახის პროდუქტების დიდ მნიშვნელობაზე აჭარის მთის მოსახლეო-
ბის ყოფაში.

¹ კარაქის მიღების თავისებური წესი, მასთან დაკავშირებული იარაღ-ინვენტარი, კა-
რაქის დამზადებისა და შენახვის ტრადიციულობაზე მიუთითებს.

ივ. ჯავახიშვილის გამოკვლევით, ქართველი ტომები ჯერ კიდევ ბრინჯაოს ხანაში
იცნობდნენ კარაქის დღევანდელს. საგულისხმოა ისიც, რომ სპეციალურ სამეცნიერო ლიტე-
რატურაში სადღევანდელის წარმოშობის პირველ ცენტრადაც წინა აზიაა მიჩნეული.

მთხრობელთა გადმოცემით, წარსულში აჭარლები იყენებდნენ თიხისა და ხის სად-
ღებლებს. მაგრამ უკანასკნელ ხანებში, კერამიკული წარმოების ცენტრების გაქრობას-
თან დაკავშირებით, თიხის ჭურჭელი ნაკლებად იხმარება, მისი ადგილი ხის ჭურჭელმა
დაიჭირა. ხის სადღებელს ვ ა რ ი ა ერქვა.

რძის პროდუქტების გადამამუშავებლად და შესანახად ხის ჭურჭელს საუკეთესო
თვისებები აქვს. ხის ჭურჭლის დასამზადებლად დიდი ყურადღება ექცეოდა ხის ჯიშების
შერჩევას. ა. ქალანთარი ადასტურებდა წიფლის ხის ჭურჭლის მაღალ საკონსერვაციო
თვისებებს. აჭარაში შეკრებილი მასალებით, ასეთი თვისებებით გამოირჩევა ნაძვის ხეც.
სწორედ ნაძვის ხისაგან მზადდებოდა აჭარაში კარაქის, რძისა და სხვა პროდუქტების
შესანახი ჭურჭელი (ოვალური ფორმის კაბიწი, გვარდა, ცილინდრული ფორმის კოო-
ხოები).

ქარბი რძის პროდუქტები გაცვლისა და ფულადი შემოსავლის მნიშვნელოვანი წყა-
როც იყო. ამ შემთხვევაში შეამავლის როლს შიდა და გარე ბაზარი ასრულებდა. ბაზარზე
იყო პროდუქციის გასაღების ცენტრი და მწარმოებლის მასტიმულირებელიც. მაგალი-
თად, ოზურგეთის ბაზარზე დიდი მოწონება ჰქონდა ლორჯომის ხეობაში დამზადებულ
რძის პროდუქტებს. სწორედ ამ ფაქტმა განსაზღვრა ის გარემოება, რომ მე-19 საუკუნის
მეორე ნახევრიდან ლორჯოში პროდუქტების დამზადებაში მოხდა ერთგვარი სპეციალი-
ზაცია, რომლის შედეგადაც კარაქის დამზადებამ გარკვეული უპირატესობა მოიპოვა.

აქაური რძის პროდუქტები გაჰქონდათ ბათუმში, ხულოში, ქედაში. რევოლუციამდე და ჩვენს დროშიც ღორჯომი ამარაგებდა ბახმაროს დამსვენებლებს.

ღორჯომის მოსახლეობა შედარებით იშვიათად ხორცის კერძებსაც ხმარობდა. აქარაში მსხვილფეხა მესაქონლეობას ძირითადად მერძეული ხასიათი ჰქონდა, საქონელს სპეციალურად საკლავად არ აშენებდნენ.⁴

ხორცისაგან მზადდებოდა სარმა და ჩახრაკული. შინაური ფრინველებიდან უბირატესობა ქათამს ენიჭებოდა. შეიმჩნევა ხორცის პროდუქტების დაზნადება-კონსერვაციის მდიდარი ხალხური გამოცდილება. ამას დასტურებს ხორცის შებოღვისა და გახმობის წესი, ყაურის მომზადება საშამთროდ და სხვა.

ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით მცენარეულიდან მზადდებოდა შავი მხალი, მხალ-ლობიო, მალახტო (ნიგოზში შემზადებული მწვანე ლობიო). ნაირ-ნაირი მწნილი. გარდა ამისა, ღორჯომის მოსახლეობა საკვებად ველურ მხალსაც (მოლოქი, სკენტილა, კინკპირი, დონდლო, ოლენა, სკინტრი, ღიმა) იყენებდა. ზოგი მათგანი მწნილადაც იხმარებოდა. ღორჯომის მოსახლეობა ძველთაგანვე მცენარეულ ნაყენს სამკურნალო დანიშნულებითაც იყენებდა. ხმარობდნენ ასკილს, მოცვის ფოთოლს, შავ-ბალახს, მრავალძარღვას. საკვებ პროდუქტებში ფართო ადგილი ეკირა ბეთმეხს, ლეჩერს, რომელიც ხალისაგან (ვაშლი, მსხალი) მზადდებოდა.

დადასტურდა პურეულთან, ხორცეულთან, რძის პროდუქტებთან და მცენარეულთან დაკავშირებული წეს-ჩვეულებები, ასეთია, მაგალითად, საქონლის დასაკლავად, გასაყიდად და ყველის დერგში შესანახავად ვარგისი და აკრძალული დღეების გამოყოფა (აკრძალულ დღეებად მიიჩნეოდა ოთხშაბათი, პარასკევი, კვირა, ხოლო ვარგის დღედ, ახალი მთვარით, ხუთშაბათი, პარასკევი, შაბათი), ძროხის წველისა და ყველის ამოყვანის პროცესში უცხო პირისადმი მორიდების, პატარძლის, სიძის სახლში მიყვანის დროს პურის იღლიაში ამოჩრისა და ცოშში ხელის ამოვლების წესი და სხვა. შეხედულებათა ეს სისტემა მომდინარეობს კვირის ცალკეულ დღეთა მიმართ შემუშავებული დამოკიდებულებისაგან, შეიძლება მთვარის სხეადასხვა ფაზის მაგიური მნიშვნელობისაგან, რომელიც დამახასიათებელია ქართველი ხალხის უძველესი რელიგიური აზროვნებისათვის. ეს გარემოება გვაფიქრებინებს, რომ ყოფაში შემორჩენილია ეს რწმენები, საქართველოს სხვა კუთხეების მსგავსად, ასტრალურ კულტთან შეიძლება იყოს დაკავშირებული,⁵ რაც ძველი აღმოსავლეთის ხალხთა სულიერ კულტურასთან გენეტიკურ კავშირზე მიგვანიშნებს.⁶

ღორჯომში შეკრებილი ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით, ძნელდება აქარაში გავრცელებული ზოგიერთი ხალხური კერძის ქართული წარმომავლობის დადგენა, რამდენადაც მათი აღმნიშვნელი მხოლოდ უცხოური — აღმოსავლური წარმოშობის ტერმინოლოგია მოგვეპოვება (სარმა, ბორანო, ბორეგი, მაკარინა, სირუნა, ქასუთა, ქელვა, და სხვ.), რაც ოსმალთა ბატონობის პერიოდში ჩანს დამკვიდრებულ. მავე დროს გამორიცხული არ არის ჩამოთვლილი კერძების ტრადიციულად ადგილობრივი, ძირძველი ქართული წარმოშობა. შესაძლოა მათ მხოლოდ სახელწოდება შეიცვალეს აღმოსავლურის გავლენით. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ტერმინოლოგია ყოველთვის არ მიუთითებს იმაზე, რომ კერძიც უცხოური, შემოტანილი იყოს. ადვილი შესაძლებელია, ქართულ კერძს ქართული სახელწოდება დაეკარგა და უცხოური დამკვიდრდა. ძველ ქართულ ტერმინებს საგულდაგულო ძიება სჭირდება. სხვა ხეობებში შეკრებილმა მასალებმა შეიძლება მართლაც ნათელი მოჰფინოს ამ მეტად მნიშვნელოვან საკითხს.

ხალხური სამზარეულოსა და კერძების შესწავლა აქარაში მომდევნო წლებშიც გავრცელდება ცალკეულ ხეობებში, აგრეთვე აქარის მომიჯნავე რეგიონებში, სრული სახითა მასალების შეკრება საინტერესო სურათს გადაგვიშლის მატერიალური კულტურის ამ მნიშვნელოვანი ელემენტის შესახებ.

ხალხური მენიუს შესწავლა განსაკუთრებით ფართო მნიშვნელობას იძენს იმდროინდელი საქმე ეხება არა მარტო ხალხური კერძების შესწავლას, არამედ მისგან ზოგიერთის შე-
რჩევასა და დამზადებას. ჩვენი აზრით, აქარული ტრადიციული ხალხური კერძები დიდად
დაამუშვენებდა რესტორნების მენიუს. ამ საკითხებზე საქართველოს სსრ მეცნიერებათა
აკადემიის ბათუმის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ეთნოგრაფიის განყოფილებას
გათვალისწინებული აქვს მოამზადოს მეცნიერულად დასაბუთებული წინადადება-რეკო-
მენდაციები.

ამგვარად, ტრადიციული აქარული ხალხური კულინარიისა და მთლიანად სამზარე-
ულოს შესწავლას დიდი პრაქტიკულ-გამოყენებითი მნიშვნელობა ექნება და იგი თავის
კუთვნილ ადგილს დაიჭერს სასურსათო პროგრამის განხორციელების საქმეში.

შენიშვნები

- 1 ვახუშტი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, თბილისი, 1941, გვ. 134.
- 2 ზ. ჭიჭინაძე, მუსულმანი ქართველობა და მათი სოფლები საქართველოში, ტფ.
1913, გვ. 167.
3. გ. ჩიტაია, ხევსურული სახლის სენე, „ანალები“, ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტო-
რიის ინსტიტუტის შრომები 1, თბ., 1947, გვ. 157-158.
- 4 ვ. შამილაძე, ალბური მესაქონლეობა საქართველოში, თბ., 1969, გვ. 146.
- 5 ვ. ბარდაველიძე, ქართველთა უძველესი სარწმუნოების ისტორიიდან (ლვთაება-
ბარბარ-ბაბარ), თბ., 1941, გვ. 76.
- 6 ივ. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია, 1, თბ., 1960, გვ. 147.



მაქსიმე ქალღანი

კვლავ ბათუმის ეტიმოლოგიისათვის

„ბათუმის“ ეტიმოლოგიურ კვლევას კარგა ხნის ისტორია აქვს. ცნობილმა ენათმეცნიერმა, პროფესორმა მაქსიმე ქალღანამ ამ საკითხს მიუძღვნა თავისი წერილი, მაგრამ მისი დასაბუთება მომზადება ველარ მოასწრო. განსვენებული პროფესორის ვაჟის, ახალგაზრდა მკვლევარის ანზორ ქალღანის ხელშეწყობით, წერილი „ჭოროხის“ რედაქციას მიაწოდა პროფესორმა იური სიხარულიძემ. იბეჭდება მცირედი შემოკლებით.

სპეციალისტების დიდი ინტერესი ხელა წილად ბათუმის წარმომავლობის საკითხს. ერთ-ერთმა პირველმა სპეციალური გამოკვლევები უძღვნა ამ საკითხს აკად. ს. ყაუხჩიშვილმა. მან შენიშნა, რომ „VI საუკუნის ბერძნული წყაროები ავნიჭებენ ქალაქ პეტრას როგორც ლაზეთის უმნიშვნელოვანეს ქალაქს, მიუვალ ციხე-სიმაგრეს და ეკონომიკური ცხოვრების მთავარ ადგილს, ამავე დროს კრინტსაც არ სძრავენ ქალაქ ბათომზე. ცხადია, აქედან შეიძლება გამოვიტანოთ მხოლოდ შემდეგი დასკვნა: 1) ან ნავსადგური და ქალაქი ბათუმი VI საუკუნეში არ არსებობდა, ან 2) იგი არსებობდა, ხოლო ბერძნებმა მას უწოდეს „პეტრა“. აკად. ს. ყაუხჩიშვილი ადრე ამ საკითხთან დაკავშირებულმა კვლევები იმ დასკვნამდე მიიყვანა, რომ ბერძნული „პეტრა“ რომელიმე ადგილობრივი სახელის თარგმანს უნდა წარმოადგენდეს, მსგავსად ჰიპოს — ცხენისწყლისა, არქეოპოლის — ნოქალაქევისა, როდოპოლის — ვარდისციხისა. საკითხის დამატებითა შესწავლამ მიგვიყვანა იმ დასკვნამდე, — განაგრძობს ს. ყაუხჩიშვილი, — რომ პეტრა ახლანდელი ბათუმი უნდა იყოს... ბათუმი ისევე ნაწარმოები სახელია, როგორც ბორჯომი, წრომი, თორთომი, და სხვა, ე. ი. — იმ სუფიქსით ნაწარმოები სახელი, ხოლო ძირი ბათ უნდა „უნათესავდებოდეს სვანურ სიტყვას ბაჩ, რომელიც ქვას ნიშნავს (შეადრ. „პეტრა“ — ქვა)“.

ეს თვალსაზრისი გაიზიარა და თავის მხრივ ახალი საყურადღებო საბუთებით შეამატა დოცენტმა ა. ინაიშვილმა. მის გამოკვლევაში სამხრეთ საქართველოს არქეოლოგიური კვლევა-ძიების უახლეს შედეგებზე დამყარებით დადგენილია, რომ ბათუმის მხარე დასახლებულია ძვ. წ. I ათასწლეულის დამდეგიდან. ამ ნაშრომში ყურადღება გათმობილია ბათუ-ის (ბათუსის) ხეობის ორი სხვადასხვა ქრონოლოგიური დონის სახელწოდებათა ერთმანეთთან მიმართებაზე. ა. ინაიშვილი ასკვნის, რომ ბათუსი ამ ხეობის უძველესი სახელწოდებაა. იგი წარმოშობით სვანურია (მისი ძირი ბათუ ქვას აღნიშნავს). შემდეგ ეს სახელწოდება ქართულ-ზანურმა სახელმა ყოროლ/ნა შეცვალა. ამ უკანასკნელის ყორ ძირიც ქვას აღნიშნავს.³ ბათუსის ხეობა შავ ზღვას ერთვის

ბათუმის მიდამოებში. ბათუმისა და ბათუმის სახელწოდებანი ერთმანეთთან გენეტიკურ კავშირშია. 'ზემდეგ ბათუმის ხეობისა და ბათუმ გიდრონიის სახელი 'შეიცვალა' ოლ/ს'-ით. ა. ინაიშვილის სამართლიანი და დამაჯერებელი მტკიცებით, ამ ხეობის ორი სახელი: ბათუნი და ყორ-ოლი ერთი და იმავე საგნის — ქვის სახელს უკავშირდება. მათი სემანტიკური იდენტურობა ექვს არ იწვევს. ბათუ ქველია, წარმოშობით სვანურაა და ქვას ნიშნავდა, ყორ-ოლი ქართულ-ზანურია და მისი ძირი ყორ-იც ქვასვე აღნიშნავს (ყორე ეწოდება მშრალად ნაგებ ქვის კედელს). ავტორი იმაზეც მიუთითებს, რომ მდ. ყოროლის ხეობა თავისი ქვიანობა-კლდინობით ამ მხარის ყველა მდინარეს აღემატება. თვითონ მდინარე გამოდის მაღალი სალი კლდის სახით წარმოდგენილი სა-ყორ-ნის მთის ერთი კლდოვანი განშტოებიდან. ამ ხეობაში თითქმის ყველა სახელს ქვის ან კლდის სახელთან მიეყავართ. ა. ინაიშვილი ყოროლის ხეობაში ქვის სახელთან დავა-შორებულ სხვა სვანურებზეც ადასტურებს. ერთ-ერთი ასეთი ტოპონიმი ლე-ბაჩა. სვანურია ამ სახელის მორფოლოგიური სამოსელიც: ლე-—ა და ძირიც ბაჩ (ქვა) მეორე სახელია: ბაჩიში. ამის სვანურობას იგივე ბაჩ ძირი ადასტურებს. ოღონდ უნდა ითქვას, რომ ლე-ბაჩა და ბაჩიში ტოპონიმები შედარებით გვიანდელი ეპოქის ტოპონიმებია, იმ დროისა, როცა სვანური ენის ფონეტიკურ სისტემაში მარტივი მ უკვე აფრიკატ ჩ'დ არის მოდიფიცირებული. ეს ფაქტი იმაზე მიუთითებს, რომ სვანურენოვანი მოსახლეობა ამ რეგიონში დიდ ხანს არსებობდა.

ზემოშეცვლილიდან გამოდის, რომ ბათ-ომ, ბათუ-ისი ტოპონიმთა სახელდება მო-ტივირებულია ქვის ან კლდის სახელით. ამას მარტო ჩვენი დროის სპეციალისტები (აქად. ს. ყაუხჩიშვილი და ა. ინაიშვილი) კი არ შენიშნავენ, არამედ ეს უტყუარი ფაქტი შენიშნული აქვს ბერძენ ისტორიკოსს პროკოფი კესარიელსაც. იგი „პეტრა“ (ჩვენი ბათუმი) აღვიღმდებარეობას ასე ახასიათებს: „ქალაქი პეტრა მიუვალაა ჯერ ერთი ზღვის მხრით, მერე ციკაბო კლდეებით, რომელიც იქ ყოველმხრით არის აღმართული. აქედან არის, რომ მას ეს სახელწოდება ხვდა წილად (იგულისხმება „პეტრა“ (ქვა)—მ. ქ.). ამის შემდეგ არადამაჯერებლად და დაუსაბუთებლად გამოიყურება აირით-ვე ილია ქყონიას მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ბათომი ჰანურია და საფლობ, ჰონჭო მიწას ნიშნავს.7 ჯერ ერთი, ციკაბოსა და კლდოვან ტერიტორიაზე საფლობი, ჰონჭო მიწისათვის ადგილი აღარ რჩება. მეორეა და ნავსადგურის ბათომად სახელების ეპოქა-ში ჰანურის რაიმე დამოუკიდებელ ენობრივ ერთეულად გამოყოფა სრულებით გაუმართლებელია.

პროკოფი კესარიელის ცნობა იმის თაობაზე, რომ ნავსადგურის ეს სახელი „პეტრა“ (ქვა) ციკაბო კლდეების გამო ხვდა წილად, მარტო ბერძნულ სახელს გულისხმობს, თუ იმ ქართველურ სახელს, რომლის თარგმანსაც შეიძლება ბერძნული „პეტრა“ წარმოადგენდეს, არ ვიცით. შეუძლებელი არაა, რომ ბერძნებს ამ ნიშანდობლივი აღვიღმდებარეობისა გამო დამოუკიდებელიც შეერქმიათ ეს სახელი ამ ციკაბო კლდოვან მიდამოში გაშენებული ნავსადგურისათვის და ასევეა შესაძლებელი, რომ ქართველურ ენაზეც მოტივირებული ყოფილიყო ნავსადგურის სახელწოდება და აქედან ეთარგმნათ ბერძნებს. როგორც ამას აქად. ს. ყაუხჩიშვილი ფიქრობს. თუ ქართველური სახელია პირველადი, მაშინ ბუნებრივია ბერძნული „პეტრა“ სემანტიკურ შესატყვისად ქვის აღნიშნველი ვე-ძიოთ ბათომ სახელში. ასეთად პროფ. ს. ყაუხჩიშვილმა სვანური ბაჩ(ქვა) წარმოადგინა. ამ საკითხს სპეციალური წერილი უძღვნა პროფ. ი. სიხარულძემ.8 იგი კრიტიკულად განიხილავს საკითხის შესახებ არსებულ სამეცნიერო ლიტერატურას. პროფ. ს. ყაუხჩიშვილის მიერ წამოყენებული დებულების შესახებ გამოთქმული აქვს ასეთი ვარაუდი: „ბათ-“ ფუძის ქართულ ნიადაგზე ახსნის ეს ცდა სანტერესოა, თუმცა, „ბაჩ“-თან დავაშორებას დაბრკოლებას უქმნის სვანურ-ქართული ენების ბევრათშესატყვისობის კანონზომიერება“.

„ამგვარი მოსაზრება მაშინ იქნებოდა უპოჰმანო-უცილობელი, რომ „ბაჩ“-ის შესა-

პირისპირებელ ფუძეში „თ“-ს ნაცვლად „ქ“ გვექონდა, რომელიც სვანური „ჩ“-ს ქართულ შესატყვისად არის ცნობილი, ანდა „ბათ“-ის ნაცვლად სვანურ შესატყვისში „ბ“-ს კომპლექსი რომ ყოფილიყო.⁹ ამავე მოსაზრებას იცავს ავტორი თავის შემდეგი დროის ნაშრომშიც.¹⁰

ჩვენც ამ საკითხების შესახებ გვინდა ჩვენი მოსაზრების წამოყენება. ჩვენი აზრით, ბათომის წარმომავლობის საკითხი ბოლომდე არაა გამოფრული. გვეჩვენება, რომ აკად. ს. ყაუხჩიშვილის თვალსაზრისით ყოველთვის სწორად არაა გაგებული. კერძოდ: ს. ყაუხჩიშვილმა, რომ თქვა ბათომ სახელის „ბათ უნდა უნათესავებოდეს სვანურ სიტყვას ბაჩ, რომელიც ქვას ნიშნავს“, ზოგს ესმის თითქმის ბათ ქართული იყოს სვანური ბაჩის სემანტიკური ძესატყვისი. ს. ყაუხჩიშვილს არ უთქვამს არსად, რომ ბათ ქართული ან ზანური არისო. უფრო მართალი მეჩვენება ვარაუდი, რომ ბათ და ბაჩ ფორმები ორივე სვანური წარმოშობისად მიაჩნდა ბ-ს სიმონ ყაუხჩიშვილს, ოღონდ პირველი ძველად, ხოლო მეორე ახალი ფორმაციისად. პრინციპულ საკითხად დგას ჩვენს წინაშე ო და ჩ თანხმონების ერთმანეთთან მიმართების საკითხი. ო და ჩ ორივე ერთი და იმავე სვანური ენის კუთვნილება უნდა იყოს, ამისი დაშვება თეორიულად შეიძლება. ო ძველია, ჩ გვიანდელი. ძველისძველი ქართველური ო რომ მართლაც რთული ბგერა უნდა ყოფილიყო, ამას კარგად ადასტურებს ის შესატყვისობაც, რომელიც ქართველურ ენებში არსებობს ამ ბგერასთან დაკავშირებით. კერძოდ: ქართულ-ზანური ო სვანურში უმ კომპლექსს იძლევა. შეუძლებელი არ უნდა ყოფილიყო უმ კომპლექსზე უწინ ომ შესატყვისობის არსებობაც, ენის განვითარების გარკვეულ საფეხურზე. ამ ომ კომპლექსის ბუნებრივი გაგრძელება იქნებოდა სვანურში აფრიკატი ჩ.

ომ კომპლექსის უმ-დ გადაქცევას, კომპლექსის ბუნებრივობა უნდა ელვას საფუძვლად.

ამრიგად, ბათ და ბაჩ სახელების ერთმანეთთან დაკავშირება დამაჯერებელი იქნება, თუ დავუშვებთ, რომ სვანური ენის ფონეტიკურ სისტემაში ნავსადგურის ბათომად სახელების ეპოქაში ჯერ კიდევ ჩ აფრიკატის მაგივრად მარტივი ო იყო წარმოდგენილი. აფრიკატი ჩ ხომ მართლაც ო-სა და უ თანხმონებისაგან შედგება? ე. ი. ო+უ კომპლექსიდან ბათუმის წარმოქმნის ეპოქაში სვანურს ჰქონდა მისი შემადგენელი კომპლექსიდან მხოლოდ პირველი, მარტივი, ო კომპონენტი. ეს მეტად საინტერესო ფაქტია სვანური ფონეტიკის ისტორიის თვალსაზრისითაც.

შეიძლება ისიც ითქვას, რომ ბაჩ საერთო ქართველური სახელია...

ზემოთქმულიდან გამომდინარე შეიძლება შემდეგი დასკვნები გავეთდეს:

1. ნავსადგურ ბათომის ბათ ძირს გენეტიკური კავშირი უნდა ჰქონდეს სვანურ ბაჩთან. ბათ და ბაჩ ორივე სვანური ენის კუთვნილებას უნდა წარმოადგენდეს. ბათ შორის, ბათ ძველია, ბაჩ გვიანდელი. ქართულ ზანური ო სვანურში უმ-ს რომ იძლევა, თვითონ ეს ფაქტიც კმარა ფუძე ქართველური ო-ს რთული შედგენილობის საბუთად. ამ რთული შედგენილობიდან რომელიმე ქრონოლოგიურ კრილში, ჩანს, ომ კომპლექსის გამოყვანაც შეიძლებოდა, რამაც სვანურში აფრიკატი ჩ მოგვცა.

2. მართალი ჩანს აკად. ს. ყაუხჩიშვილის ის ძირითადი დებულება, რომ ბერძნული პეტრა ქართველური ბათ სიტყვის თარგმანს წარმოადგენდა, რადგანაც ეს ბათ ან კლდეს, ან ქვას აღნიშნავდა ქართველურ ენებში.

3. ბათ და ბაჩ სახელთა ა ე-საგან მომდინარეობს ორივეგან. ეს ე (ბეჩ) დღემდე დაცულია სვანური ენის უშუალოდ დიალექტში — ლაშხურში ე > ა ცვლილებას განაპირობებდა ის უმარცვლო უ, რომელიც ფუძეენისეული ლ სუფიქსის ფონეტიკური შესატყვისია სვანურში.

4. ამგვარად ბათ სახელი არის დღევანდელი სვანური ბაჩ სახელის უძველესი არქტიპი, ხოლო ბეთ (> *ბეთ >) — ბეჩ.

- 1 ბ. ყაუხჩიშვილი, ანტიკური მასალები ბათუმის ისტორიისათვის. აღ. წულუკიძის სახ. ქუთაისის სახ. პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები, X, 1950-51, გვ. 17.
- 2 ბ. ყაუხჩიშვილი, გეორგია, II, გვ. 105. შენიშვ. 1.
- 3 ა. ინაიშვილი, ბათუმის ეტიმოლოგიისათვის, აჭარული დიალექტის დარგობრივი ლექსიკა, I, 1976, გვ. 79.
4. ა. ინაიშვილი, დასახ. ნაშრ. გვ. 77.
- 5 იქვე, გვ. 79.
- 6 პროკოფი კესარიელი, გეორგია, II, გვ. 85.
- 7 ი. ჭყონია, სიტყვის კონა, 1910, გვ. 5.
- 8 ი. სიხარულიძე, ბათუმის ეტიმოლოგიისათვის, გაზ. „საბჭოთა აჭარა“, 1958 წ. № 79, გვ. 3.
- 9 იქვე.
- 10 ი. სიხარულიძე, სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმია, II, ბათუმი, 1959, გვ. 87.





„**დინამოს**“
მრავალ
მაგიდასთან

ბათუმის „დინამო“ ახალ სეზონში

იწყება ახალი საფეხბურთო სეზონი.

ბუნებრივია, ბათუმელ, და არამარტო ბათუმელ გულშემატკივრებს აინტერესებთ როგორ ხვდება წლევეანდელ ჩემპიონატს მდიდარი ტრადიციების მქონე კოლექტივი — ბათუმის „დინამო“, რომელიც II ლიგაში ასპარეზობს.

სწორედ ამიტომ, გუნდის პრობლემებზე, ამოცანებზე, პერსპექტივებზე სასაუბროდ რედაქციაში მოვიწვიეთ აჭარის ფეხბურთის ფედერაციის თავმჯდომარე, პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის საერთო განყოფილების გამგე **მედიკ ნაბაშინიძე**, საპორტო საზოგადოება „დინამოს“ საოლქო საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე **ჯანვალ შანტაშვილი**, გუნდის უფროსი მწვრთნელი — საბჭოთა კავშირის პორტის ოსტატი **ვალერი ჩხარტიშვილი**, გუნდის კაპიტანი **ამბროსი გორბილაძე**, ვეტერანი ფეხბურთელი **ალექსანდრე ელიაშვილი**.

გთავაზობთ ამ საუბრის ჩანაწერს.

— როცა მომავალზე ვლაპარაკობთ, მოკლედ გასულ სეზონზეც უნდა ვთქვათ. კმაყოფილი ხართ შარშანდელი შედეგებით?

ჯ. ჩანტურია: შარშანდელი შედეგებით კმაყოფილი ვარ. უპირველესად იმით ვარტკმაყოფილი, რომ გუნდმა თავის მოედანზე ქულათა მაქსიმუმი აიღო. ვფიქრობ, ეს კოლექტივში დისციპლინის განმტკიცების, მისი წევრების პასუხისმგებლობის ამაღლების შედეგებია. ამის ნათელი დასტურია ისიც, რომ მთელი სეზონის მანძილზე მხოლოდ ოთხი ვაფრთხილება მიიღეს ჩვენმა ფეხბურთელებმა.

ჩვენმა ქომაგებმა იციან, ალბათ, რომ ოთხი ბათუმელი ფეხბურთელი — მახარაძე, ნიქოგანი, გურული, კუცია თბილისის „დინამოში“ მიიწვიეს. ეს კი იმითაც არის აღსანიშნავი, რომ მეორე ლიგაში მოთამაშე საქართველოს არც ერთი გუნდიდან არაფერი არ აუყვანია თბილისის „დინამოს“ ხელმძღვანელობას გასულ სეზონში. მახარაძე ძირითად შემადგენლობაშიც კი არის დასახელებული.

კმაყოფილი ვართ, ვამბობთ, როცა გასული სეზონის შედეგებს ვაანალიზებთ, მაგრამ ეს როდი ნიშნავს თვითკმაყოფილებას. ანგარიშს ეუწევთ იმასაც, რომ შარშან ერთი

საფეხურით უარესი შედეგი გვექონდა, ვიდრე შარშანწინ. მაგრამ შარშანწინ გუნდი ღრ-
ვიდან გავარდნას გადაურჩა, რადგან ძლიერძლივობით დავადწიეთ თავი ბოლო პოზიცი-
ჩვენი რესპუბლიკის გუნდებს შორის.

— შარშანდელი სეზონი იმითაც იყო გუნდისათვის აღსანიშნავი, რომ უფროსმა მწერ-
თელმა ვ. ჩხარტიშვილმა ბევრი ახალგაზრდა ფეხბურთელი გამოცადა. უმრავლესო-
ბამ ღირსეულად უნდა დაიცვას მშობლიური კლუბის სახელი მიმდინარე სეზონში. ასე
რომ, სწორედ შარშან შეიქმნა გუნდი ისეთი, რომლის ბრძოლისუნარიანობის იმედი
გვაქვს წელს.

ვ. ჩხარტიშვილი: ჩვენ შარშან ფეხბურთის მოყვარულებს აღეუთქვით, რომ დავი-
კაეხდით ადგილს პირველ ხუთეულში. მართალია, ვერ შევასრულეთ პირობა, მაგრამ უკმა-
ყოფილონი მაინც არ დავრჩენილვართ. საქმე ის არის, რომ ჩვენს მიერ დაყვებულ თე-
თე ადგილსა და მეხუთე ადგილზე მყოფ გუნდს შორის ქულათა სხვაობა მინიმალურია.
საქმარისი იყო ერთი-ორი წარმატებული გასვლითი თამაში და, შესაძლოა. გაგვემართ-
ილებინა კიდევ სიტყვა. მერე კიდევ და მთავარი: ერთგვარი ექსპერიმენტი გვექონდა გა-
სულ სეზონში, შუა ჩემპიონატშიც კი ცვლილით ახალგაზრდა ფეხბურთელებს. ერთი ნიჭი.
მთავარია, სწორად გამოუძებნო ადგილი ასეთ ფეხბურთელს, რომ საკუთარი უნარი და
შესაძლებლობა სრულად წარმოაჩინოს, მაქსიმალურად სასარგებლო იყოს კოლექტივისა-
თვის.

— ალბათ, აჭარის ფეხბურთის ფედერაციამაც იმჯერა დინამოელთა გასული წლის
შედეგებზე. ბარემ ისიც ვთქვათ, რა დახმარებას უწყევდა ფედერაცია გუნდს მაღალი
შედეგების მოსაპოვებლად, რის გაკეთებას აპირებს, რათა ბათუმის „დინამო“ უფრო
მომზადებული, უფრო სტაბილურად მოთამაშე, მებრძოლი ეხილეთ ახალ სეზონში?

ვ. ნაკაშიძე: საკითხები, რომლებიც გუნდის ხელმძღვანელობამ აჭარის ფეხბურთის
ფედერაციითა წინაშე დასვა, ავტონომიური რესპუბლიკის პარტიული, საბჭოთა, კომკავ-
შირული ორგანოების დახმარებით დადებითად გადაწყდა. მაგალითად, გუნდს გამოეყო
ავტობუსი, შეკეთდა სათამაშო მოედანი, წესრიგში მოიყვანეს ტრიბუნები, განათება,
გასაზღვრელები, მსაჯთა ოთახები, მოეწყო საშხაპე, აუზი... აქვე დავძენ, რომ ღღეს ბათუ-
მის „დინამოში“ არ არის ფეხბურთელი, რომ არ ჰქონდეს უმაღლესი განათლება, ან არ
განაგრძობდეს სწავლას უმაღლეს თუ საშუალო სპეციალურ სასწავლებელში.

ახლო მომავალში ვაპირებთ დავიწყოთ სამუშაოები ჩაისუბანში საწვრთნელი ბაზის
კეთილმოწყობისათვის, უნდა აშენდეს ახალი საგებობანი, სრულ წესრიგში უნდა მოვიყ-
ვანოთ მწევანე მიწები.

ასე რომ, ვფიქრობ, ახლა ჩვენს ფეხბურთელებს ყველა პირობა აქვთ, რათა ლაშაში.
კომბინაციური თამაშით გაახარონ თავიანთი გულშემატკივრები.

— ჭერჭერობით კი, რამდენადაც ვიცით, ჩვენი ბაზა ერთობ სუსტია...

ჭ. ჭანტურია: ჩვენს ქალაქში და, საერთოდ, ავტონომიურ რესპუბლიკაში არსებუ-
ლი ბაზები საკმაოდ სტანდარტს ვერ აკმაყოფილებს.

— კიდევ რა პრობლემები მიგაჩნიათ, გადაჭრას რომ საჭიროებენ?

ჭ. ჭანტურია: კერძოდ, ჭეროვანი ყურადღება ვერ ექცევა ბათუმის „დინამოს“ თამა-
შის ანალიზს პრესაში თუ რადიოში. ის მცირე ინფორმაციები, რომლებიც მხო-
ლოდ ამა თუ იმ მატჩის შედეგებს გვაცნობს, არ კმარა. უნდა იბეჭდუ-
ბოდეს კვალიფიციური სტატიები, წერილები, რომელთა ანალიზი გარკვეულწი-
ლად დაეხმარება გუნდის ხელმძღვანელობას. უნდა ეწყობოდეს გუნდის წევრების შეხ-
ვედრები გულშემატკივრებთან, შრომით კოლექტივებთან, კომკავშირულ აქტივთან. წელს
გადაწყვეტილი გვაქვს სეზონის დაწყების წინ შევხედეთ რამდენიმე შრომით კოლექტივს.

— პრობლემა ისიც, რომ ხალხი ნაკლებად მოდის სტადიონზე. მართალია მაყურებლის
ზრდა ერთიანად თვით გუნდის თამაშიც განაპირობებს, მაგრამ თუკია ისიც, რომ სხვა

სტადიონებზე (მე .კი გუნდს ბევრჯერ ვახლდი გასვლით თამაშებზე) მიუხედავად იმისა, კარგად თამაშობს გუნდი თუ ცუდად, მხარდაჭერა ყოველთვის აქვს თავისი ქობულთა გუნდის გულშემატკმარებლებს.

ვ. ჩხარტიშვილი: სწორი შენიშვნაა, მაგრამ მე, როგორც მწვრთნელს, სხვა პრობლემები მაქვს გადასატრელი. პირველ რიგში მოსაგვარებელია დაცვის პრობლემა. და მაშინ ჩვენს გუნდს სეფში იქნება იარაღი მალაქა აღვივლისათვის.

ე. ნაკაშიძე: მე მინდა კიდევ ერთ ართიშეწავა გავამახვილო ყურადღება. ესაა, ვერგო-თწოდებული „ფსიქოლოგიური ბარიერი“. თუ იგი არ იქნება დაშლული, წარმოუდგენელია რაიმე წარმატებაზე ფიქრი. სწორედ ფეხბურთელთა ფსიქოლოგიურა სიუსტემ განაპირობა ის, რომ გუნდი ძალზე უფერულად ატარებდა გასვლით მატჩებს, სახლში კი, ყველა მოიგო. ბევრი კარგი იატრი აქვთ სათუძელ ფეხბურთელების ხათამაძევი საკუთარ მოედანზე, მაგრამ მხოლოდ შიხ ადებული ქულებით ფონს ვერ გავედით.

— გუნდის კაპიტანი რას გვეტყვის?

ა. გორგილაძე: პრობლემები, სასწუხაროდ, ჩვენს გუნდში ყოველთვის იყო. ახლაც არის, რა თქმა უნდა. დაცვის ხაზზე უკვე მოგვასხენეს. შარშან სწორედ დაცვა იყო ყველაზე სუსტი რგოლი. ამაზე მეტყველებს ისიც, რომ 49 ბურთი მივიღეთ საკუთარ კარში, ვავითანეთ კი 56. გულახდილად გეტყვით, როცა დაცვის ხაზი ძლიერია, თავდასხმა უკეთესად თამაშობს, უფრო შედეგანია.

— მაგრამ იმასაც ამბობენ, ხოლმე, როცა თავდასხმა ძლიერად თამაშობს, დაცვას ნაკლები ჯაფა ადგასო...

ა. გორგილაძე: ასეც არის, რა თქმა უნდა, მაგრამ დაცვა მაინც განსაკუთრებით ძლიერი უნდა იყოს...

ვ. ჩხარტიშვილი: გუნდის ასე დაყოფა არ შეიძლება. სამივე რგოლი — დაცვა, ნახევარდაცვა და თავდასხმა — შეთანხმებულად უნდა თამაშობდეს.

ე. ნაკაშიძე: სხვათა შორის თანამედროვე ფეხბურთში გოლები დამცველებსაც გააქვთ, ნახევარდაცვაზე რომ არაფერი ვთქვათ. თანამედროვე ფეხბურთი, თუ გვინდა მას მაყურებელი ჰყავდეს, მხოლოდ შემტევი უნდა იყოს.

ა. გორგილაძე: წელს რევან ჩელებადე დავგემატა და ვფიქრობ, ჩვენი თავდასხმა უფრო გაძლიერდება.

ვ. ჩხარტიშვილი: ჩელებადე კარგ სამსახურს გაგვიწევს.

ე. ნაკაშიძე: ძალზე მოხარული ვართ, რომ რეზო მშობლიურ გუნდს დაუბრუნდა. ეს დიდი სტიმული იქნება გუნდისათვის, ახალგაზრდა ფეხბურთელებისათვის, ასევე მაყურებლისათვის. ვფიქრობ, მარტო იმიტომაც, რომ მოედანზე „დინამოს“ შემადგენლობაში რევან ჩელებადე ითამაშებს, გაცილებით მეტი მაყურებელი მოვა სტადიონზე.

— თქვენ რას იტყვით, ბატონო სანა?

ა. ელიავა: ჩელებადის მოსვლა გუნდში, რა თქმა უნდა, კარგია. პირველ რიგში იგი ახალგაზრდა ფეხბურთელებს არგებს. ისინი, მის გვერდით მოთამაშენი, უფრო დიდ პასუხისმგებლობას იგრძნობენ.

— ვიცით, რევანს უფრო მაღალი რანგის გუნდებში ეპატიებოდნენ...

ქ. ჭანტურია: აბა, წარმოიდგინეთ, კაცი „მარაკანას“ სტადიონზე ბრაზილიელებს ეთამაშებოდა, ოლიმპიურ თამაშებში საბჭოთა ნაკრების ღირსებას იცავდა, იყო ქვეყნის ჩემპიონი და თასის მფლობელი... ხომ ძნელია, ყოველივე ამის შემდეგ, თუნდაც მშობლიურ გუნდში, მაგრამ მაინც მეორე ლიგაში ითამაშო? მაგრამ ჩელებადემ თავის კოლეგებს არ უღალატა.

— კარგად ვიცით, თუ რა შესანიშნავი ფეხბურთელები აღიზარდნენ ბათუმში, რამდენი იტავდა რესპუბლიკის პირველი გუნდის — თბილისის „დინამოს“ ღირსებას. ბატონო სანა, ამ ტრადიციებს ხომ დიდი მნიშვნელობა აქვს დღევანდელი თაობის ფეხბურთელებისათვის?

აღ. ელიავა: რა თქმა უნდა, აქვს. ჩვენთან, ბათუმში, აღიზარდნენ ისეთი მკვლევარი კლასის ფეხბურთელები, როგორიც იყვნენ სარჯველაძე, ფეხლევიანი, ტანტიბაძე, ლოვი, კავაზაშვილი, კვაჭაძე, კვასხვაძე... ყველას ვერც გავიხსენებ ახლა, თბილისის „დინამოში“ რომ თამაშობდნენ და სასახელოდაც. მაგრამ მართო წარსულით ვერ ვიც-ხოვრებთ, ტრადიციებს გაგრძელება უნდა... წარსულში დიდი შეცდომა დაუშვა მაშინდელმა გუნდის ხელმძღვანელობამ, როცა მთელი კოლექტივი გაახალგაზრდავა ერთბაშად. ახალბედა ფეხბურთელები ვერ ითამაშებენ, თუ გუნდში არ არის ხერხემალი — გამოცდილი, გამობრძმედილი მოთამაშე.

— როგორ ხვდება კოლექტივი ახალ საზონს, რა ცვლილებებია გუნდში?

გ. ჩხარტიშვილი: ახალი სეზონისათვის მზადება სამ ეტაპად დავყავით. პირველ ეტაპზე ყურადღებას გავამახვილებთ ფეხბურთელების საერთო ფიზიკურ მომზადებაზე. მეორე ეტაპი დაეთმობა ძალისა და სისწრაფის გამომუშავებას, ხოლო მესამე ეტაპი ითვალისწინებს ფეხბურთელების ტექნიკური და ტაქტიკური ღონის ამოღებას. გუნდში არსებითი ცვლილებები არ არის. ძირითადად ჩვენივე ფეხბურთელებზე ვამყარებთ იმედებს.

— რა დახმარებას უწევს გუნდს რესპუბლიკური ორგანიზაციები?

გ. ჭანტურია: განსაკუთრებით მინდა აღვნიშნო ის ყურადღება, რომელსაც იჩენს „დინამოს“ რესპუბლიკური საბჭო და მისი თავმჯდომარის მოადგილე დავით ყიფიანი. რა საკითხიც კი დავაყენებ მის წინაშე, ყველა დადებითად გადაწყდა.

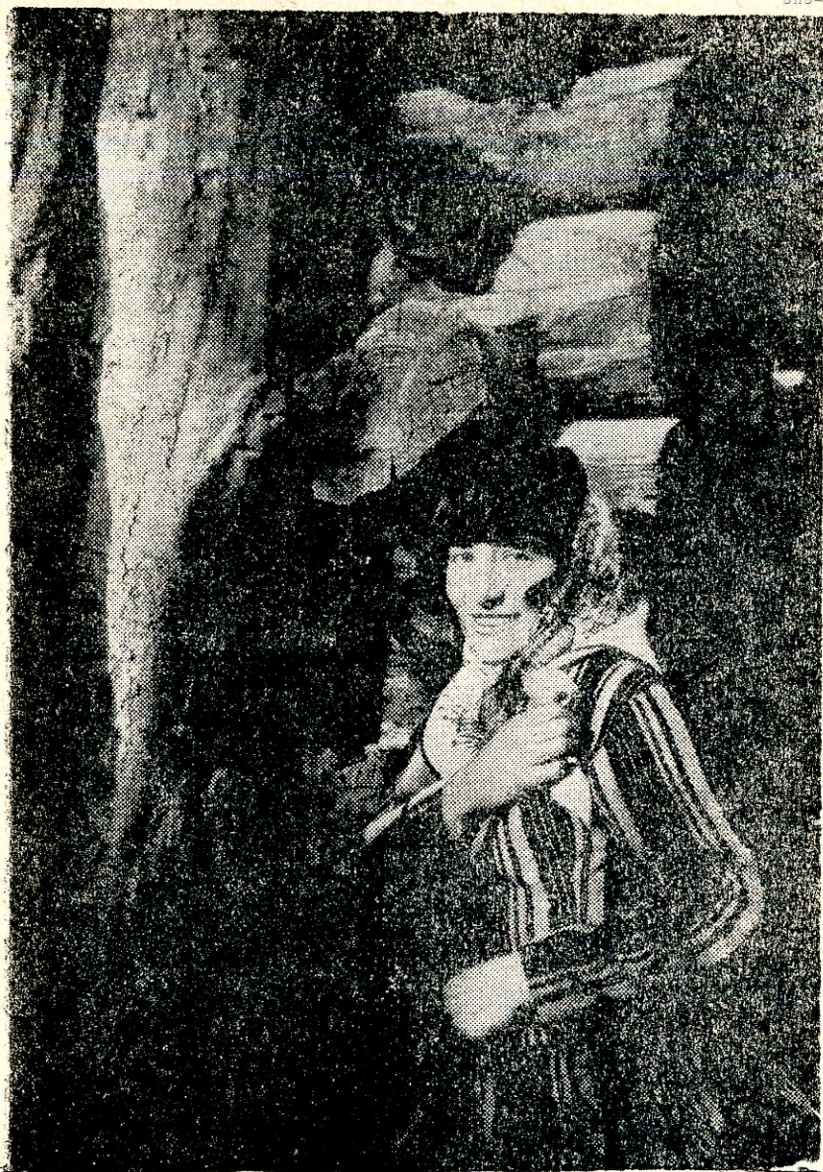
— გუნდის მიზანი ახალ სეზონში?

გ. ჩხარტიშვილი: მოვხვდეთ სამეულში. რასაკვირველია, თუკი ყველაფერი კარგად აეწყო, უფრო მაღალი შედეგისათვის ვიბრძოლებთ...

— წარმატებას გისურვებთ, დინამოელებო!

საუბარი ჩაიწერა ლევან ქავთარაძემ.





სიხარული

ანდრო შენგელიას ფოტო

შესავლად შურნალისტებთან

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრობის კანდიდატი, პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი ვ. პაპუნიძე, აჭარის ასსრ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ი. უნგვაძე, პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის მდივანი ნ. გუგუშვაძე ეწვივნენ აჭარის ასსრ ტელევიზიისა და რადიომაუწყებლობის სახელმწიფო კომიტეტს. ასსრა-განმარტებას ამღებდა კომიტეტის თავმჯდომარე ა. ვადაჭკორია.

ასს. ვ. პაპუნიძემ ილაპარაკა იმ ძირითად ამოცანებზე, რომლებიც სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1982 წლის ნოემბრის პლენუმის გადაწყვეტილებებიდან, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის ი. ვ. ანდროპოვის საპროგრამო გამოსვლებიდან გამომდინარეობს. მან რწმუნა გამოთქვა, რომ აჭარის ასსრ ტელევიზიისა და რადიომაუწყებლობის კომიტეტი კვლავაც ღირსეულ წვლილს შეიტანს მათს იდეოლოგიურ უზრუნველყოფაში, აქტიურად დაეხმარება საოლქო პარტიულ ორგანიზაციას სკკპ XXVI ყრილობის წინასწარდასაზოგადოებათა განხორციელებისათვის მშრომელთა დარაზმვაში.

შეხვედრას დაესწრნენ აჭარის ასსრ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე ა. ტაკიძე, პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პროპაგანდისა და აგიტაციის განყოფილების გამგე ნ. ცეცხლაძე.

ფილმის პრემიერა

ტრადიციად დამკვიდრდა ბათუმში ახალი ქართული ფილმების პრემიერა. ამჯერადაც კინოთეატრ „თბილისში“ მოეწყო ფერადი მხატვრული ფილმის „ეუკარაჩხა“ პრემიერა. იგი გადაიღო კინოსტუდია „ქართულმა ფილმმა“ ლენინური პრემიის ლაურეატის ნოდარ ღუმბაძის

ამავ სხელწოდების ნაწარმოების მიხედვით.

ფილმის სცენარის ავტორები და დამდგმელები არიან სსრ კავშირის სახალხო არტისტი სიკო დოლიძე და მისი ქალიშვილი — საქართველოს კომპოზიტორის პრემიის ლაურეატი ქეთევან დოლიძე.

პრემიერის წინ მოეწყო ფილმის გადამღებ ჯგუფთან შეხვედრა.

აჭარის ასსრ კინემატოგრაფიის სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარე მ. ბოლქვაძემ მაყურებელს წარუდგინა სტუმრები — დამდგმელი რეჟისორი ქ. დოლიძე, საქართველოს სსრ დამსახურებული არტისტი მ. ჯანაშია, მსახიობი ლ. უჩანეიშვილი და კინოოპერატორი მ. მედნიკოვი.

სტუმრებს მიესალმა ი. ჭავჭავაძის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო თეატრის მსახიობი საქართველოს სსრ სახალხო არტისტი მ. შერვაშიძე.

სიტყვით გამოვიდნენ საქართველოს სსრ დამსახურებული არტისტი მ. ჯანაშია, მსახიობი ლ. უჩანეიშვილი, კინორეჟისორი ქ. დოლიძე.

„მტიუდი ლენინგრაძე“

აჭარის მწერალთა კავშირის კლუბში გაიხსნა ლენინგრადის რეპინის სახელობის ინსტიტუტის დაზღურ-რესტავრაციული ფერწერის განყოფილების სტუდენტის აკაკი ძნელაძის ნამუშევრების პერსონალური გამოფენა „მტიუდი ლენინგრაძე“. იგი გეორგიევსკის ტრაქტატის 200 წლისთავს ეძღვნება.

ა. ძნელაძე ჩვენი თანაქალაქელია. 1977 წელს დაამთავრა ბათუმის სამხატვრო ხანძარბაზის სწავლა ლენინგრადში განაგრძო. ახალგაზრდა მხატვარი მონაწილეობდა საქართველოში საბჭოთა ხე-ღისუფლების დამყარების 60 წლისთავისადმი მიძღვნილ გამოფენაში, აგრეთვე ახალგაზრდა მხატვართა ნამუშევრების

ვერნისაუში. ეს ა. ძნელადის ნამუშევრების პირველი პერსონალური გამოფენა, რომელზეც წარმოდგენილია მხატვრის 23 ნამუშევარი.

ა. ძნელადის ნამუშევრების პერსონალური გამოფენა გახსნა რუსთაველის პრემიის ლაურეატმა პოეტმა ფ. ხალვაშმა.

მხატვრის შემოქმედებაზე ილაპარაკა აჭარის ახალგაზრდა მხატვართა სექციის თავმჯდომარემ ა. გაგნიძემ.

სიტყვით გამოვიდნენ და ახალგაზრდა შემოქმედს წარმატებები უსურვეს დრამატურგმა ა. ჩხაიძემ, ქალაქის მთავარმა მხატვარმა თ. ლლონძმა, პოეტმა ვ. ლლონძმა და სხვ.

კიდეშ მართი „ხიდი“

გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის კიდეშ ერთი ქალაქის ბაუცენის სცენაზე გაიკვლინენ ალექსანდრე ჩხაიძის ცნობილი პიესის „ხიდის“ გმირები. ეს უკვე ამ ქვეყნის რიგით მეოთხე თეატრია, სადაც დაიდგა ქართველი დრამატურგის ეს ნაწარმოები. მანამდე „ხიდი“ წარმოდგენეს სტენდალის, ცაიხისა და როსტოვის თეატრებში.

ბაუცენის თეატრი საკმაოდ ცნობილი კოლექტივია, რომლის დამსახურება სასცენო სელოვნების დარგში აღინიშნა გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის ერთ-ერთი საპატიო ჯილდოთი — ვერცხლის მედლით.

„იხვებზე ნადირობა“

ი. ჭავჭავაძის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო თეატრმა მაყურებელს მორიგ პრემიურად უჩვენა ა. ვამპილოვის ორმოქმედებიანი პიესა „იხვებზე ნადირობა“. სპექტაკლი დადგა მოსკოვის თეატრალური ხელოვნების სახელმწიფო ინსტიტუტთან არსებული უმაღლესი სარეჟისორო კურსების კურსდამთავრებულმა მ. ლეზანაძემ, მხატვრულად გააფორმეს ნ. ნიჟარაძემ და ვ. ბესელიამ, მუსიკალურად — აჭარის ასსრ ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ თ. შამილაძემ.

სპექტაკლში მონაწილეობენ საქართვე-

ლოს სსრ დამსახურებული არტისტი ნ. მესხიძე, აჭარის ასსრ დამსახურებული არტისტები ბ. ინჭიკიშვილი და ს. ზაზიაშვილი, საქართველოს კომკავშირის პრემიის ლაურეატი ნ. გოგიტაური, მსახიობები ა. ქარჩავა, შ. ბეჟანიძე, კ. კობალაძე, თ. მენიშვილი, მ. ზუბუნაშვილი და სხვ. სპექტაკლი მაყურებელმა გულთბილად მიიღო.

ნოვინის სემინარი

შოთა როყვას პიესის „დედას“ პრემიურა ბათუმში 1966 წელს შედგა, შემდეგ იგი დაიდგა ჩვენი რესპუბლიკის რამდენიმე თეატრში, აგრეთვე ლატვიანში.

ახლაზან ამ პიესის მიხედვით ქ. ნოვინის სახელმწიფო დრამატულმა თეატრმა მაყურებელს უჩვენა თავისი ახალი სპექტაკლი, რომელშიც მთავარი როლი შეასრულა რსფსრ დამსახურებულმა არტისტმა ს. ლაზარესკიამ.

ქართველი დრამატურგის პიესის პრემიურამ წარმატებით ჩაიარა.

„პირინისკო დელოს“ ფურცლებზე

აჭარის ასს რესპუბლიკისა და ბულგარეთის სახალხო რესპუბლიკის ბლაგოვეგრადის ოკრუგის მშრომელთა მეგობრობას დიდი ხნის ისტორია აქვს. იგი დღითიდღე ვითარდება და მტკიცდება. ტრადიციული მეგობრობის განმტკიცებას ხელს უწყობს დღეგაცაითა გაცვლა, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნიმუშების, მხატვრული კოლექტივების ურთიერთგაცნობა.

ბულგარეთის კომუნისტური პარტიის ბლაგოვეგრადის საოკრუგო კომიტეტის, სახალხო დეპუტატთა საოკრუგო საბჭოსა და ეროვნული ფრონტის საოკრუგო კომიტეტის ორგანოს გაზეთ „პირინისკო დელოს“ ერთ-ერთ ნომერში დაბეჭდილია მწერალ ვახტანგ ახვლედიანის მოთხრობა „ვაჟიშვილი“, რომელიც ბულგარულ ენაზე რუსულიდან თარგმნა დ. სტოიანოვმა. მოთხრობას თან ერთვის მწერლის ფოტოსურათი და მოკლე ბიოგრაფიული ცნობა.

ინტერეს კინოსტუდია „თოლია“

პ. ი. ლენინის სახელობის ბათუმის კინო-
ცენტრის და მოსწავლეთა პარკში შეიქმ-
ნა მოსწავლეთა კინოსტუდია „თოლია“.
მასში გაერთიანდნენ ქალაქის სკოლების
კინომოყვარულები.

ამ დღეებში კინოსტუდია „თოლია“
დაამთავრა პირველი მხატვრული მოკლე-
მეტრაჟიანი ფილმის „მწარე გაკვეთილის“
გადაღება (სცენარის ავტორები ნ. ახვ-
ლედიანი და ა. ტაყიძე, რეჟისორი გ. ჩი-
ნჩალაძე, ოპერატორი ბ. ლასურაძე),
ფილმი მოგვითხრობს ერთი მოსწავლის
სამ დღეზე.

პედაგოგის როლის შემსრულებლად
ნორჩებმა ბათუმის სახელმწიფო თეატ-
რის მსახიობი ბ. ინწკირველი მიიწვიეს,
ამჟამად მიმდინარეობს სურათის მონტა-
ჟი, ფილმს მალე ნახვენ ჩვენი თანაქალა-
ქელები. იგი საქართველოს ტელევიზი-
თაც გადაიცემა.

ახლახან გამიცა

ელდორადო აღტყეული ქვეყანაა. მრავ-
ალი საუკუნის მანძილზე ეძებდნენ მას
ათასი ჯურის კონკისტადორები და მეკო-
ბრეები, იოლი გამდიდრების მოსურნენი
და უზრალო ცნობისმოყვარენი. ახლა
ყველამ იცის, რომ ასეთი ქვეყანა არ არ-
სებობს და ელდორადოც თითქმის მოკვ-
და, მაგრამ იმისთვის, ვისი ცხოვრებაც
ძიებისა და სწრაფვის ზიარია, ელდორა-
დო არსებობს დღესაც.

სწორედ ამგვარი მისწრაფებებისა და
ძიების ნაყოფია შოთა ზოიძის ლექსების
ახალი წიგნი „ელდორადო“, რომელიც
„მერანა“ გამოსცა.

ახალ კრებულში პოეტი თითქმის ისხე-
ნებს თავისი შემოქმედების ოცწლიანი
გზის აღმართ-დაღმართებს და ხან მოგო-
ნებით, ხანაც მომავლის იმედიანი ხილ-
ვით გვარწმუნებს, რომ „უკიდევანო სი-
ვრცე, მარადიული დღე, ჩემი ცის მკა-
ცრი ელვა საუკუნეებს გახევს, საუკუ-
ნეებზე გახევს, გაუსწორდება მწვერვალს,
ვერ დაადუმებს ვერრა ეშაფოტი და მა-
ნე“.

„მე დავიბადე მსოფლიო ომში“, ამ-
ბობს შოთა ზოიძე თავის ერთ-ერთ სა-
უკეთესო ლექსში „პორტრეტი“. პოეტის
გრძნობა და ფიქრი მოუღელღელ მიდის
იმათი სულისაკენ, ვისი სახე და სახელი,
სიტყვა და მარჯვენა დიდი იმედის გამ-
ხელად დარჩა. „ახლა ივნისის ოცდაო-
რია, მკაცრი დუმილი მოხავს სტრიქო-
ნებს და ვწერ მშვიდობის ორატორიას...
და შინამოუსვლელ ბიჭებს ვიგონებ“.

მკითხველი ინტერესით წაიკითხავს
ისეთ ლექსებს, როგორიცაა „სახლი,
რომელშიც ვცხოვრობდი წინათ“. „მე
ბედნიერი ვიყავი მაშინ“, „სარფში სათ-
ქმელი ლექსი“, „ქართული ზღაპარი“,
„ქართული ზღაპრის დასასრული“, „გა-
უმარჯოს დონ-კიხოსს“, „ქალი“, „სიყვარ-
ულის პაროლი“ და სხვა. წიგნში და-
ბეჭდილია აგრეთვე ლექსები „დიდი ქა-
ლაქის“ ციკლიდან.

„ელდორადო“ ორიგინალურად გაუ-
ფორმებია მხატვარ ლ. ლენჩილიას, რე-
დაქტორია ლ. თურბანდიშვილი.

* * *

საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინი-
სტროსთან არსებული იუსტიციის ორგა-
ნოების მუშაკთა კვალიფიკაციის ამაღ-
ლების მუდმივმოქმედი რესპუბლიკური
კურსების გრიფით ქართულ და რუსულ
ენებზე გამოვიდა იურიდიულ მეცნიე-
რებათა კანდიდატის მამია კომახიძის წი-
გნი „იუსტიციის ორგანოების მუშაკთა
დახელოვნების კერა“.

რესპუბლიკურ კურსებს 1981 წლის
დეკემბერში დაარსების ათი წელი შეუს-
რულდა, მაგრამ ამ მცირე პერიოდში კუ-
რსებმა დიდი და ნაყოფიერი მუშაობა
გასწია.

მ. კომახიძის ნაშრომში გაანალიზებუ-
ლია რესპუბლიკური კურსების დიდი მნი-
შვნელობა სასამართლო და პროკურატუ-
რის ორგანოების მუშაობის ნაკლოვანე-
ბათა აღმოფხვრაში, აგრეთვე სასწავლო
პროფესიის თავისებურება და იდეურ-
პოლიტიკური წრთობის ძირითადი მიმა-
რთულებანი.

ავტორი ვრცლად ჩერდება იმ ცვლილებებზე, რომლებიც 1975 წლის მეორე ნახევარში სასწავლო-მეთოდოლოგიაში საბჭოთა შეიტანა რესპუბლიკური კურსების მოქმედ დებულებაში, კერძოდ, რესპუბლიკური კურსებზე ლექტორების მოწვევასთან დაკავშირებით, აგრეთვე კურსების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განმტკიცების საკითხებზე.

ავტორი დაწვრილებით გვესაუბრება სამეცნიერო-პრაქტიკულ კონფერენციებზე, რომლებიც რესპუბლიკური კურსებზე ეწყობა ხელმძღვანელთა მუშაკების, ჩვენი საზოგადოებრიობისა და კურსების მსმენელთა აქტიური მონაწილეობით.

რესპუბლიკური კურსების მეთოდოლო-

რი საბჭოს სამუშაო გეგმის შესაბამისად უოველი ნაკადისათვის სისტემატურად ეწყობა ღია ლექციები სახანძროლოა და თანამედროვეობის აქტუალურ საკითხებზე. და ისინი სასწავლო პროცესის გაღრმავებას ისახავს მიზნად.

მ. კომახიძე ნაშრომში ყურადღებას ამახვილებს საკვალიფიკაციო კომისიის, ხანოლ, კურსების მუშაობის ეფექტანობის ამაღლების გზებსა და საშუალებებზე.

წიგნის რედაქტორია ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი პროფესორი ი. ხიხარულიძე, რეცენზენტი — იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი პროფესორი ნ. წერეთელი.

მთავარი რედაქტორი ალექსანდრე სამსონია

სარედაქციო კოლეგია:

აზიზ ახვლედიანი, გიორგი ბაჩიშვილი, ზურაბ გორგილაძე, მამია გარუნიძე (პასუხისმგებელი მდივანი), ზორბა ზორბა, დავით თაღორაძე, გიორგი ხალაშვილი, ჯემალ ჭაბუაძე, ალექსანდრე ჩხიძე, ზვიად ხალვაში, დავით ხახუაშვილი, ჯემალ ჯაფარი.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21. ტელ. 3-33-71

გადაცა წარმოებას 10.2.83, ხელმოწერილია დასაბეჭდად 23.2.83, საგამომცემლო თაბაში 5, შეკვეთის № 356, ემ 01244, ქალაქის ზომა 60×90¹/₁₆, ტირაჟი 5.000.

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის აპარის ასსრ პოლიგრაფიული საწარმოთა გაერთიანება, ბათუმი, ლექსეზბურგის, 20.

Государственный комитет Грузинской ССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. Полиграфическое производственное объединение Аджарской АССР. Батуми, ул. Р. Люксембург, 20.

6²¹/55



3360 40 333.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 76118